

ב"ה

**אין ליכט
פון תורה**

מקראות גדולות - כתובים

עזרא

עם ח"י פירושים

בלשון הקודש

עם פירוש עברי טייטש

885

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשס"א לפ"ק

מקראות גדולות

ספר

דניאל עזרא נחמיה

מן עשרים וארבעה

באותיות גדולות, ובכל פאר ויופי אשר עוד לא היה לעולמים

מוגה, ומדויק היטב על פי המסורה, עם ח"י פירושים

חדשים גם ישנים, מגדולי המפורשים הראשונים והאחרונים ואלה הם:

(ח) פ"י הדיק	(א) הרגום יונתן בן עוזיאל, על כל הנדך.
(ט) פ"י הדלביז	(ב) הרגום רב יוסף, על דברי יוסים.
(י) מנחת שני	(ג) פ"י רש"י, שלם, כאשר בספרים ישנים.
(יא) מצודת דוד	(ד) פ"י אבן עזרא, על נביאים האחרונים ועל כתובים.
(יב) מצודת ציון	(ה) פ"י אבן עזרא, על ישעיה.
(יג) הגדות הגרי"ב	(ו) פ"י מהר"י קרא, הועתק מכ"ז ישן כתוב על קלף
(יד) תולדות אהרן	לפני שש מאות ושלשים שנה.
(טו) ציוני המסורה	(ז) פ"י רבינו סעדיה גאון, על דניאל.

ולמען לא יהיו ספרי העזרא האלה חתומים אלא אשר לא יבינו בטוב הפירושים האלה, וחפצים גם הם להתחמם באורן של חכמים, ולהגות כטובם. הוספנו עליהם עוד פירושים אחרים יקרים בשפת יהודית-המדוברת. מועתקים מספרי רבותינו הראשונים והאחרונים, למען יהיו כבאר מים חיים, לשתות מהם כל צמא לדבר ה'. והם:

(טז) פ"י ע"מ על כל הנדך, מתוקן היטב מאוד ביהר"י (יז) נושלי חכמים, פ"י יקר חדש, מפרש כל פסוק שאת כן הע"ם הנדפס בכל ספרי הנדך.

- (יח) לקוטי יקרים, כפרש כל פסוק בדרך דרוש, מלוקט מגדולי המפורשים הראשונים והאחרונים, הלא המת:
- (ט) אלשיך הקדוש, (ט) אברבנאל, (ג) אבן עזרא, (ד) אפיקי יהודה, (ה) אבן משה, (ו) אמרות טהורות, (ז) ארץ החיים, (ח) אמרי בינה, (ט) אוהל יעקב, (י) אהבת יונתן, (יא) אדרת אליהו, (יב) אור עולם, (יג) באר שבע, (יד) בינה לעתים, (טו) גלי רימא, (טז) דרבי יוסף, (יז) דברי שמואל, (יח) דברי שאול, (יט) זוהר הקדוש, (כ) זקן אהרן, (כא) זרע ברך, (כב) חזון למועד, (כג) חזה ציון, (כד) ילקוט הראובני, (כה) ילקוט השמועוני, (כו) ילקוט חבקוק, (כז) ילקוט חרש, (כח) כלי פז, (כט) כלי חפץ, (ל) כנף רננים, (לא) כפלים לחושיה, (לב) מדרש רבה, (לג) מדרש הנעלם, (לד) מדרש שמואל, (לה) מדרש נושלי, (לו) מגדל דוד, (לז) מדרש תלפיות, (לח) מהר"י ספורנו, (לט) מלבי"ם, (מ) ספר חרדים, (מא) ערבי נחל, (מב) פני אר"י וזטא, (מג) פרקי דר"א, (מד) פרשת דרכים, (מה) פי צדיק, (מו) קב בשמים, (מז) רמב"ם, (מח) רמב"ן, (מט) רד"ק, (נ) רלב"ג, (נא) ראש אמנה, (נב) רביד הנהב, (נג) ריקאנטי, (נד) שמן המור, (נה) שוחר טוב, (נו) שמן הטוב, (נז) תנא דבי אליהו, (נח) תנחומא, (נט) תיקוני זוהר, (ס) תולדות נח, (סא) תאומי צביה, (סב) תאומי צביה.

ל ז ב ל ין

בדפוס המשובח של הכותמים המפורסמים
 הרבני הנגיד מוה' משה נ"י שניידמעסער, והנגידה האלמנה מרה נחמה תתי
 אשת הסגנון ר' יעקב ז"ל הי"רשענהארן.
 שנת ה'תק"פ להוא שמה די אלהא מברך לסיק

עשרים וארבעה ספרים

סדרם. מהותם. שמות מהבריהם והמעתיקים.

ת"ר סדרן של נביאים. יהושע ושופטים שמואל ומלכים ירמיה ויחזקאל ישעיה ושנים עשר. סדרן של כתובים. ירות וספר תהלים ואיוב ומשלי קהלת שיר השירים וקונת דניאל ומגילת אסתר עזרא ודברי הימים. (כ"ד יד).

ירבותינו האשכנזים מצאו לנכון לפניהם ע"פ הטעמים הכמוסים אתם. לסדר את העשרים והארבעה ספרים על אופן וסדר אחר. כאשר הם לפנינו. ונציגם פה לעין הקורא:

חמשה חומשי תורה

(א) כסתלקת שהיו הם נביאים אחרונים ועמדו וכתבו נביאותיהם יצדפו נביאות קפנות עם ושואם ספר גדול שלא יאבדו
 בחמת קצנם. רש"י):

(ב) תהלים. תהלה דוד בן ישי. כתב הוא בעצמו. ע"י עשרה זקנים (כתב בו דברים שאמרו זקנים הללו שהיו לפניו ויש שהיו בימיו כגון אסף. הוימן ויהונן בן הלוי המשרורים. רש"י) אדם הראשון. מלכי צדק. אברהם. משה. הוסי. יהונן. אסף. ושלישה בני קרח:

(ג) משלי. משלי שלמה בן דוד. כתבו הזקיה וסיעתו:
 (ד) איוב. ויכח איוב עם רעיו. כתב משה רבינו:
 (ה) שיר השירים. לשלמה בן דוד. כתבו הזקיה וסיעתו:
 (ו) רות. כהצבת מלכות בית דוד. כתב עמיאל הרמתי:
 (ז) איכה. מגילת קונת על חרבן ירושלים ובית המקדש. כתב ירמיה:

(ח) קהלת. לשלמה בן דוד. כתבו הזקיה וסיעתו:
 (ט) אסתר. נס פורים בימי פרדכי ואסתר. כתבו אנשי כנסת הגדולה:
 (י) דניאל. נבואת דניאל וקדויותו בימי הגלות. כתב אנשי כנסת הגדולה:
 (יא) עזרא נחמיה. קריית ישראל בימי עזרא הסופר ונחמיה בן חכליה ובניו בית שני. כתב עזרא. והקדמונים קראו שני הספרים האלו יחד ספר עזרא. ולא חישובם רק לאחר כמנין העו"א (עין סנהדרין צ"ג. ויחסיק סאמר א'):
 (יב) דברי הימים. קרא תורות מיום כרוא אדם עד גלות הארץ. כתב עזרא. והשלימו נחמיה בן חכליה:

(א) יהושע. מלחמת יהושע עם מלכי כנען. והלוקת הארץ לשבטי ישראל. כתב יהושע בן נון. והשלימו פנחס בן אלעזר הכהן:

(ב) שופטים. קורות ישראל ושופטים. בימי שפוט השופטים. כתב שמואל הרבתי:

(ג) שמואל. קורות שאול דוד בימי מלכותם. כתב שמואל. והשלימוהו גר החונה ונתן הנביא:

(ד) מלכים. דברי ימי מלכי ישראל ויהודה. כתב ירמיה הנביא:

(ה) ישעיה. נבואת ישעיהו בן אסוף. כתבו הזקיה בלך יהודה וסיעתו:

(ו) ירמיה. נבואת ירמיה. כתב הוא בעצמו:
 (ז) יחזקאל. נבואת יחזקאל. כתבו אנשי כנסת הגדולה (חגי זכריה ומלאכי זרובבל ומרדכי וחבריהם. רש"י):
 (ח) תרי עשר. כולל שנים עשר ספרים. הושע. יואל. עמוס. עובדיה. יונה. כיכח. נחום. חבקוק. צפניה. דני. זכריה. מלאכי. כתבו אנשי כנסת הגדולה (מהך שהיו נביאותיהם קפנות לא כתבום הנביאים עצמם איש איש ספרו ובאו חגי זכריה ומלאכי וראו שרוח הקודש

אזהרה

הננו מהירים את אחבי הקרובים והרחוקים שומרי התורה ומחזיקים כבירתה. לכל יהינו לנגוע בקצה המפרשים אשר הוספנו בכפרי עשרים והארבעה האלה. כמו פ"י משלי חכמים. לקומי יקרים, ויהר הוספות אשר שמנו סביב עליהם. הלילה לאיש להדפיס מהם. לא דבר ולא חצי דבר. כי כולם כאחד קנין כספנו הם. אשר קנינו אותם לצמיתות. ואין לזר חלק אתנו. ולבר איסור השגת גבול. אשר מראש לא כסתר נצטוינו בתורתנו הקדושה. עוד ישנו חוק פקורת הממשלה יר"ה ולהשומעים ינעם.

המדפיסים

א" וּבִשְׁנַת אַחַת לְכוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס לְכָלוֹת דְּבַר-יְהוָה מִפִּי יְרֵמְיָה הַעֵיר יְהוָה אֶת-רוּחַ

כורש

רש"י

עליהם לכורש מלך פרס וזה לבטל המלכה שלא לבנות עוד בנין בית המקדש והיו ישראל בעליה שלא בנו הבית כל מלכות כורש והאשורוש שמלך אחריה עד שנת ששים למלכות דריוש בן האשורוש מלך פרס שהוא דריוש בן אחסתר ובשנת ששים למלכותו התחילו לבנות בית המקדש עד אשר הושלם הבנין ומשנת אחת לכורש עד שנת ששים לדריוש בן האשורוש מלך פרס שבנה הבית בזמנו היו י"ח שנה לקיים מה שנא' (דניאל ט') למלאות להרבות ירושלים ע' שנה וגו' ועבשו שנת ששים לדריוש הישאלו ע' שנה למלאות להרבות ירושלים חורבן הבית שגלה לדקיהו ומגלות יהויקים עד גלות דקיהו שבנה הבית היו שמונה עשר שנה ועבשו בשנת אחת לכורש מלך פרס הושאלו ע' שנה מגלות יהויקים שגלו ישראל לכלל וכן לקיים המקרא שנא' (ירמיה כ"ט) כי לפי מלאות לכלל ע' שנה אפקיד אתכם וגו' וזהו הלא

א (א) ובשנת אחת לכורש מלך פרס. סדר ספר זה סדור ומשך אחר ספר דניאל כמפורט בבבא בתרא והמלה מוסבת מזה לזה שנאמר דניאל בשנת א' למלכו אזי דניאל בזמני בספרים מספר השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיה הנביא למלאות להרבות ירושלים בששים שנה. וכן הולכת ומספרת כל הפרשה בחורבן הבית וזמן גלות בכל זאת ויודיו אשר התוודע על השאלת ישראל ותחילת סדר ספר זה כך הוא שללחר שנתו בלשון מלך דריוש המדי שנא' ודריוש ומדא קביל מלכותא וגו' ולאחר מיתת דריוש מלך כורש זה מלך פרס ובשנה אחת למלכו הושלמו שבעים שנה לפקידת גלות בכל מיום שגלה יהויקים שנא' (ירמיה כ"ט) לפי מלאות לכלל ע' שנה אפקיד אתכם וגו' שמורו ישראל מגלות בכל לא"ו ובזמנה שנה בשנת אחת לכורש יסדו ישראל יסוד ב"ה וזרי יהודה ובנימין הלשינו

אבן עזרא

מישח ריח בן בשוף
שוכן בלבב ברו כחשב
הוא יורני לשיביל סודות

מנחת ש"י
וכל היכה אשר אותיותיה נפרדו
אליה ירח החכמה אבן פנת רעיוניו
א (א) ובשנת. ששם המלה נגלה; לכורש. ובמדיניות מלא וגו'
וכן במספר כ' חזק וס' יס' ס' ח' כה אמר פר' ש:

א (ה) ובשנת

מלת בשנת דקדק כמלת אחת כי כל שם מספר ושם דבר שנים רק להורות בזוהו זמן ממספר האחדים היה כן יתמד הדבר לאחד מהמספרים כאשר מלאנו בשנת שלש בשנת שבע גם כן המספרים דקדקם בדברים להודיע ולהורות מהם מה הם הדברים כאמרנו עני השנים שלשת הופת ארבעת ימים שמונת הבקר ופירש בשנת אחת למלכו על צלל כי מקדש היה מלך פרס ומלת אחת אמרו המדקדקים שהיא הסרה דלת אחת וחזותיה העיקר שם דגו' קט"ף ע"ן הס"ד אינם נגרשים לעולם וזאת הכפולים המדומים מהעין והלמ"ד והכנון להיות אחד לומר וזהה לנקבה שתי לשונות בענין אחד ושנים שרשים וכן אחד עשר ועשרת עשר בענין אחד: ל' לבורש. יס אומרים שהמלה נהפכת מן וכשר הדבר כי כבר כנהו בשמו הכבד ישיעו על הכשרון שיעבה עם ישראל וזהו שאמר הוא יבנה עירי וגלותי ישלה: לעת כלות דבר השם שילא מפ' ירמיהו שפקדס לפי מלאות

ר"ב"ג
א (א) ובשנת אחת לכורש מלך פרס וגו' עד ובמלאות האשורוש בחקלת מלכותו (לקמן ד' ו'): לבלות דבר ה' ופ' ירמיהו. ל"ל שאלו נמלאו גלות בכל שבעים שנה מן הגלות הראשון ששים שנים הראשונה לנבוכדנצר: העיר ה' את רוח כורש וגו'. וזהה

מצודת דוד

א (ה) העיר. מלי הספירות: רוח. לזון כמו הני טון בו רוח

מצודת ציון
א (ה) העיר. מלי הספירות: רוח. לזון כמו הני טון בו רוח

פתיחה לספר עזרא

אין דעם ספר ווערמ ערצייגלט. אז אין דיא צייט פון כורש מלך פרס האבין דיא ישראל אונגעפאנגן צוא בויען דאס בית המקדש. אונ מען האט גינעצט בהנים צום מקריב זיין קרבנות. אונ לויים דאס זייא זאלין בויהן דיא אלע זאכן וואס מען האט גיראפנט צום בית המקדש. נאר ווייל עס איז נאך גיט גיווען גיענדיגס דיא צייט פון דיא זיבעציג יאהר וואס צייט ירושלים איז תרוב גיווארן. זענען גיקומען דיא שונאים פון ישראל. אונ האבין אויף זייא מלשין גיווען פאר דעם ספר. דאס זייא באנטייווין זיך זענען אים אונ ווילין גיט צאלין קיין פאדאקסיס. האט זיא דער ספר גישטערט פון בויען דאס בית המקדש. נאר אין דער צייט פון ספר דריוש בן אסתר. דאקאמט און גיענדיגס גיווארן דאס בנין בית המקדש:

לקוטי קריים

א (א) ובשנת אחת לכורש מלך פרס וגו' יסדו ישראל יסוד ב"ה וזרי יהודה ובנימין הלשינו וגמרא ואנכי היש לקיט האם זיך גיקאדון אין ירו. איז גיקוסין בקה בר בר תהי אינ האם אים גיקעין דיא האנס. קם ריש לקיש זיא זיאם צוא רבה האם האם איה פיינס. האם האם פיינס דיא גענעשטין וואס זענן אין בקל. ויארטם עס שפריס אין פסוק אב חוקה היא. אויב זיא אין אקאקער. נקמה לליה סוית כסף. זענען סור באהען אויף איר אין זיבעציגס פאנאן. וואס דלת היא. אונ אויב זיא אין איה סור. נער ליתיה לית

א (א) ובשנת אחת לכורש מלך פרס וגו' יסדו ישראל יסוד ב"ה וזרי יהודה ובנימין הלשינו וגמרא ואנכי היש לקיט האם זיך גיקאדון אין ירו. איז גיקוסין בקה בר בר תהי אינ האם אים גיקעין דיא האנס. קם ריש לקיש זיא זיאם צוא רבה האם האם איה פיינס. האם האם פיינס דיא גענעשטין וואס זענן אין בקל. ויארטם עס שפריס אין פסוק אב חוקה היא. אויב זיא אין אקאקער. נקמה לליה סוית כסף. זענען סור באהען אויף איר אין זיבעציגס פאנאן. וואס דלת היא. אונ אויב זיא אין איה סור. נער ליתיה לית

דעם

**כָּרַשׁ מֶלֶךְ־פָּרַס וַיַּעֲבֵר־קוֹל בְּכָל־מַלְכוּתוֹ וְגַם־
 בְּמִכְתָּב לְאָמֹר: י כֹּה אָמַר כָּרַשׁ מֶלֶךְ פָּרַס פֶּלַח
 מִמַּלְכוּת־הָאָרֶץ נָתַן לִי יְהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהוּא־
 פָּקַד עָלַי לְבַנּוֹת־לִי בַיִת בִּירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה:
 י מִי־בָכֶם מִכָּל־עַמּוֹ יְהִי אֱלֹהֵיו עִמּוֹ וַיַּעַל לִירוּשָׁלַם**

אשר

רשי

ה'א פ'ס' : מ'ס'ל' י'ב' :

מכתבו של כל מלכותו על דבר זה : לאמר, וכה אמר להם בהכרו הכרוו אשר הכרוו ובאנחת מכתבו אשר שלח בכל מלכותו : (ב) כה אמר כורש מלך פרס וגו'. נתן לו. שאני מלך ושלט על כל הממלכות : והוא פקד עלי. וזה עלי ע"י ושעיה הנביא לנבואת לו בית המקדש בירושלים כמו שאנ' בספר (ישעיה מ"ד) האומר לכוּרש רועי וכל השלי ישלם וללאמר לירושלים חבנה והיכל חוסד כה אמר ה' למשיחו לכוּרש אשר החזיקי מימני וגו' (שם מ"ה) וכבר נאמר' נבואה זו ע"י ישעיה : בירושל'ים אשר ביהודה. אשר במדינת יהודה : (ג) מי בכם, כך היה מכרוו וכתב לכל הממלכות מי ככם מכל עמו של הקב"ה יהיה הקב"ה

מנחה שי

(ג) ב'ל ממלכות, כ"כ :

הפקידה שהורו ישראל על אדמתם וכני יסוד בנין הבית חע"ם שלא נגמר עד עכשו ומנח שהיה ר"ב שנה מגלות דקדקו כנהרג הבית עד שנה אחת לכוּרש מלך פרס ושמה עבר לאחר שנה ח' לכוּרש שהיא שנת שמים לדריוס מלך פרס והשלמו שבעים שנה לחורבנות ירושלים מגלות דקדקו שנחרב הב' עד שחיס לדריוס שהתחילו ישראל לבני' הבנין וגמרוהו וכן מוכיח בסדר עולם ובמסכת מגילה ובספר זה כאשר בחרתי : רבילות דבר ה' כפי ירמיהו. לזמן אשר הושלם דברו של הקב"ה אשר דבר ירמיהו הנביא שאנ' (שם כ"ט) כי לפי מלאות לבבל וגו' : העיר ה' את רוח : דלון קול. כרוז הכרוז בכל מלכותו : וגם במכתב. ואף

אבן עזרא

למכות בכל שבעים שנה ויזליסם מעבדות כי כן כתיב בדברי הימים ויהיו לו ולבניו לנבדום עד מלך מלכות פרס כי בשנת אחת לכוּרש היו ר"ב לחורבות ירושלים ובשלה הארץ אח שנתותיה ובשנת ב' לדריוס נשלמו שבעים שנה לחורבנות עיר הקדש כי כן כתיב אשר זעמת זה שבעים שנה : העיר ה' את רוחו. לבנות עירו : וגם במכתב, נחמס עם טבעתו : (ג) כה, שלשה הפסוקים האלה הם דקדוק כי הוא היה במכתב : אלהי השמים. ולא אמר אלהי הארץ כי כבר נמנה לבני אדם וכן הוא אמר כל הממלכות הארץ נתן לי ה' : פקד. לבן פקיד וטעמו נתן הפקידות עלי : ביהודה, בלרן יהודה : (ג) יהי אלהיו. טעמו שהם היה עמו ונתן לו יוכלת ממון.

ר'ב"ג

הפסוק הסס ית' בעולם לכוּרש זה הענין וכו' וזהו לבנות לו בית בירושלים אשר ביסוד וידמה שלם בעלמנו שאמר לו הסס ית' כי

מצורת דוד

אשר דבר ה' מפי ירמיהו והוא בעלות שבעים שנה מעת שכתב לב' את הכתובים בראשונה ובאשר שירשמו בדניאל : ועבר קול. זה הכרוז : בכל מלכותו, כלל מדינת מלכותו : וגם במכתב שלח הכרוזים האלה במכתב : לאמר, וכה אמר : (ג) נתן לי ה' : פקד עלי. לוח עלי לבנות וגו' כמ"ס האומר לכוּרש וגו' והיכל חוסד (מ"ד) : אשר ביהודה, אשר בלרן יהודה : (ג) מי בכם, כי הדברים האלה לוח הכרוז ושלח בין האומות ולוח אמר עי' המנחם ככם מעט כי יהיה ה' עמו ובמכתבו : ויעל וגו'.

מצורת ציון

(מלכים ב' י"ט) : ויעבר קול. מנין הכרוז כמו ויעברו קול במנחה (שמות לו) : (ג) פקד. לוח כמו סקודי ה' (תהלים י"ט) :

לקוטי יקרים

ארו. ונעלין ביר דעקין אויף איר אפריס פון פנין בויסער. אזוי האם הקב"ה ניואנס אויב איר יודין ניואלס אויך ניואנס ווי אפאקטער און איר וואלס אלע צונואקטן ארויס ניואנקען פון בבל קיין ארץ ישראל אין די צייט פון עזרא. וואלס איר ניוען גלייך צו זיבבער, אזוי וויא זיבבער ווערט גיט פאר פוילעס גאר עס גלייבס אייביג נאך. אזוי וואלס איר אייביג בעלעדין אין ארץ ישראל, אפער איצט אז איר זענט ארויס גיבאנקען פון בבל וויא א מיר וואס איז האלב אפען און האלב פאר פאכס. אזוי זענט איר אפריסעל ארויס גיבאנקען פון בבל קיין ארץ ישראל און אפריסעל זענען בעלעדין אין בבל. וויס איר זיין ווי איין פנינין בויס. וואס ער ווערט פארפויקס. און עס ווערט פון איר גאר גוט. אזוי נעמט איר גוט פלייבן אויף לאנג אין ארץ ישראל. און דריבער האט הקב"ה גיט ארויס גיבאנקען יודין פון בבל מיט גיט און אהיינברעך וואו ער האט נייא ארויס גיבאנקען פון פנינין ווייל גיט אלע יודין זענען ארויס גיבאנקען פון בבל. גאר אפריסעל פון בלרש ער זאל נאך ווער עס וויל קעג זיין פון בבל קיין

דעם ווילין פון כורש מלך פרס ויעבר קול בכל מלכותו
 המ ער ניואקט אום רופין איין קול אין זיין נאךין
 קינגיריין וגם במכתב און אוך דורך גישריפין מיט
 בררין המ ער די רייד מודיע ניווען לאמר צו נאנין
 ביומר און המ ער גישריבין אין די ברין : (ב) נח
 אפר כורש און המ גיבאנט פורש מלך פרס גל ממלכות
 הארץ אלע קינגיריין פון דר עדר המ נאט דר נאט
 פון דעם היפעל גיגעבין און אפער גיגעמפערט
 צו מיר וויא פקד עלי און ער המ פאפולין אויף מיר
 אוך נאל איס בווען איין הוא אין ירושלים וואס אין
 לאנג זאל ער יתקד איז ירום זאג איך : (ג) מי
 בכם מכל עמי ועבר איז צווישין אייך פון גאר נאקט
 זענען גיבלין אין בבל. גאר תקיפה נאט דר וועקס נאט הארץ

אֲשֶׁר בִּיהוּדָה וַיְבָנֶינָה אֶת־בַּיִת יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
 הוּא הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם: וְכָל־הַנְּשֹׂאֵר מִכָּל־
 הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר־הוּא גַרְשָׁם יִנְשְׂאוּהוּ אַנְשֵׁי מְקוֹמוֹ
 בְּכֶסֶף וּבַזָּהָב וּבְרִכּוּשׁ וּבִבְהֵמָה עִם־הַנְּדָבָה לְבַיִת
 הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם: וַיִּקְוֹמוּ רֵאשֵׁי הָאֲבוֹת
 לַיהוּדָה וּבְנֵימֶן וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם לְכָל־הָעִיר הָאֱלֹהִים
 אֶת־רוּחוֹ לַעֲלֹת לִבְנוֹת אֶת־בַּיִת יְהוָה אֲשֶׁר־
 בִּירוּשָׁלַם: וְכָל־סְבִיבֵיתָהֶם חִזְקוּ בִּידֵיהֶם בְּכָל־יְ
 כֶסֶף בַּזָּהָב בְּרִכּוּשׁ וּבִבְהֵמָה וּבַמְּגִדָּנוֹת לְבַד עַל־

רש"י

לומר כפרם עד כהן הכרות הכרוו ושלחות אגרת המכתב :
 (ה) ליהודה ובנימין . אותן ראשי האבות אשר לשטים
 הללו של יהודה ובנימין : לכל העיר . עם כל אותם ששטיר
 ה' רוחו לעלות ולבנות הבית עלו לירושלים לבנות הבית :
 (ו) וכל סביבותיהם . וכל העכו"ם שהיו שכניהם של
 ישראל סייעו והחזיקו ידו היהודים בזה כסף ומתנות
 הללו לזמן ויכלו לעלות לירושלים : דבר על כל התנדב .

עזרא

הנדרבה שינשאוהו עם הנדבו' אחרות שינגדו: (ה) ויקומו.
 ליהודה ובנימין . כי ירושלים חלק יהודה והבית חלק
 בנימין : לכל העיר . חסר מלת אשר : (ו) וכל . חזקו .
 ביד הנכסלים והדלים לאן ובקר : ובבהמה . לרכוב :
 ובמגדנות יתכן מן מגדלים : דבר על כל התנדב .

רלב"ג

הוא נקן לו כל ממלכות הארץ וגו' וזהו לבנות לו בית בירושלים : (ד) וכל הנשאר מכל המקומות אשר הם גר שם וגו' . כ"ל אשר ישאר
 מישראל מכל המקומות אשר הם גר שם בירושלים לבנות את בית ה' ינשאו כל אשר מירושלים חסר המקומות ושיחיו להם כסף וזהו
 ורכוש ובהמה לתת לעולים לזמן מוגדר מה שינגדו חסדי המקום לבית האלהים אשר בירושלים : (ו) ובמגדנות . הם דברים משונאים

בעזרו ויעלה לבנות ביתו אשר בירושלים : (ד) וכל הנשאר . וכל יהודי הנשאר במקומו שלא יוכל לעלות מחמת
 שאין לו ממון : ינשאוהו . מזהו חצי לאנשי מקומו
 שיעניקוהו וינשאוהו בכסף ובהבית ורכוש ובהמות למען יוכל
 לעלות לירושלים עם הבדה אשר יתנדבו חסדי מקומו לבנות
 הבית שאף העכו"ם יו' חסר אשר היו מתנדבים נדבה
 לבנות הבית : רבות האלהים אשר בירושלים . מן כה

ויזו ועל הוא הנכנס תחלת ענין וכן ויהי צימי שפוט
 הסופטים . וחינו לנורך : אשר בירושלים . דבק עם
 בית ה' : (ד) וכל הנשאר . שהוא דל ואין ידו משגת
 ממון לעלות : ינשאוהו . יתנו לו משאות ומתנות או ינשאוהו
 ירמוהו מענין רם וגשף כי העני בשפל והוא הנכון : עם

הוא נקן לו כל ממלכות הארץ וגו' וזהו לבנות לו בית בירושלים : (ד) וכל הנשאר מכל המקומות אשר הם גר שם וגו' . כ"ל אשר ישאר
 מישראל מכל המקומות אשר הם גר שם בירושלים לבנות את בית ה' ינשאו כל אשר מירושלים חסר המקומות ושיחיו להם כסף וזהו
 ורכוש ובהמה לתת לעולים לזמן מוגדר מה שינגדו חסדי המקום לבית האלהים אשר בירושלים : (ו) ובמגדנות . הם דברים משונאים

מצודת ציון

(ד) וברכוש . ק יקרא כל שום כסף כמו ואת כל רכושו ובהמיות
 י"ד : (ה) ראשי האבות . ראשי המשפחות : לכל העיר . את כל
 סטיר . למגד' במקום את וכן הרגו לאכזר (ש"ב ו') : רוחו . כלונו :
 (ו) ובמגדנות . המלך היתה יוכה על דבר המפולה בין סביבות בין
 מעמדות בין ככלים וכן ומגדנות לתקוה (ה"ב ל"ג) : לבד על .

יתנו לבית ה' : (ה) ליהודה . אשר ליהודה : לכל העיר . את כל
 פירוש

הביתות נתון עממי לעלות : הוא האלהים . פירש לומר שאליה
 ישראל הוא האלהים השוכן בירושלים : (ד) וכל הנשאר . כ"ל
 וכל אשר בעיר ישראל במקומו כי דל הוא וחסר ידו משגת לעלות :
 מכל הסביבות . כ"ל מזה חצי אשר מכל המקומות אשר דל הם
 גר שם שאליה עוקם כל אחד ירמוהו תמוז צדקת כסף וגו' ונתת
 לירושלים : עם הבהמה ר"ל הבדה היתה היתה מלכה הבדה אשר
 כל אשר היתה האלהים וגו' : (ו) וכל סביבותיהם . כל הפעו"ם אשר
 ע"מ

אז מיטם גא'רד אונ מיטם גושם אונ מיטם בהמות כרי
 ער זאל קענן אוף גיין קיין ירושלים עם הנדבה לבית
 האלהים מיט דר נדבה וואס וייגע שמעט לייט די
 עוברי פוקבים וועלן מנדב זיין צו פנן הבית פון
 גאטם הוז וואס אין ירושלים אין : (ה) ויקומו ראשי
 האבות וענעו אוף גישמאנען די ערצשע פון שבת
 יהודה אונ בנימין אונ דריא פהגים אונ די רויים לכל
 העיר האלהים את רוחו מיט אימליכין ווס גאט הש דר
 וועקם זיין וועלן צו אוף גיין אונ צו פנען גאטם הוז
 ווס אין ירושלים אין וענן זיי אוף גיגאנגין מיט זיי
 קיין ירושלים : (ו) וכל סביבותיהם חזקו בידיהם אונ אלי
 אבות

פאלק יהי אלהיו עמו זאל זיין גאט זיין מיט אים אין
 זיין הירף ועל לירושלים אונ ער זאל אויף גיין קיין
 ירושלים ווס אין לאבד פון שבת יהודה אין ויבן את
 בית ה' אלהי ישראל אונ זאל בווען דם הוז פון גאט דר
 גאט פון די ישראל הוא האלהים אשר בירושלים ער אין
 דר גאט ווס רועט אין ירושלים : (ד) וכל הנשאר וגו'
 אונ אימליכער ישראל וואס וועט אריבער בלייבין
 פון אלע ערטער וואס ער וואנט ארסטין ווייל ער
 וועט קיין געלד גיט האבן אויף הוצאות פון דעם
 וועט (שאף איך פורש) : ינשאוהו אנשי מקומו דאם די
 לייט פון זיין ארץ זאלן אים אן לארין מיט זילבער

כָּל־הַתְּנַדָּב : וְהַמֶּלֶךְ פֹּרֵשׁ הוֹצִיא אֶת־כָּל־יְבִית־
 יְהוּה אֲשֶׁר הוֹצִיא נְבוּכַדְנֶצַּר מִירוּשָׁלַם וַיְהִינֶם
 בְּבֵית אֱלֹהֵיו : וַיּוֹצִיאוֹם פֹּרֵשׁ מֶלֶךְ פָּרַם עַל־יַד
 מִתְרַדְתֵּי הַגּוֹבָר וַיִּסְפְּרֵם לְשִׁבְצָר הַנְּשִׂיא לַיהוּדָה :
 וְאַלְהָ מִסְפָּרֵם אַגְרָטְלִי זָהָב שְׁלֹשִׁים אַגְרָטְלִי־כֶסֶף
 אֶלֶף מַחְלָפִים תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים : כְּפוֹרֵי זָהָב שְׁלֹשִׁים
 כְּפוֹרֵי כֶסֶף מֵיָנִים אַרְבַּע מֵאוֹת וְעֶשְׂרֵה כְּלִים

אחרים

ת"א אחרים, יוסף חת' אחרים, יוסף חת' אחרים

רש"י

הנשיא ליהודה . הוא הנשיא אשר לשכט יהודה :
 (ט) מספרם . של כלי בית ה' : אגרטלי , מיני כלים הם :
 מחלפים . הם סכינים והוא לשון בית החלפות שכל כן
 שהיו נותנין בה הסכינין היתה נקראת לשכת בית החלפות :
 (י) כפורי , מורקים ונקראו כפורי מלשון קוזה כמו דכפר
 ידוה בגלומא דחבריה על שם שהמקבל דם כמזרק היה
 מוקצה לנזות הדם שמתנו על ידו כשפת המזרק : משנים .

כל זאת היו עושים שכיני היהודים לכד מה שהם מתנדבים
 מעשרם לכנין הבית : (ז) ויהנם בבית אלהיו . אשר
 נתנם נבוכדנצר בבית עכומו' סלו : (ח) על יד מררדת
 הגובר . כך כמו של גובר אשר לבורס וזהו כורס להוליאס :
 ויספרם . הגובר היה מנה אותם ומסרם לשבצר
 למען יבאם ויוליכו לירושלים והמרו רבותיו הוא שבצר
 הוא דניאל ומה נקרא כמו שבצר שערד בשם נרות :

עזרא

כליל יחלוק . בני הלוק . בני הלוק שטעמם כריחה : (י) כפורי . מורקים
 לקבל דם הקרבתות : משנים . כפורי זכב : ועשרה
 כלים אחרים . שאינם נזכרים בשם אלף והזכיר פרטיהם
 שהם בכללם אלפים וארבע מאות ותשעים ותשעה ולפי
 דעתי כן הוא הפרטים שהם אלפים ותשע בכללם הם
 הכלים הגדולים והארי כן כלל אותם בין גדולים וקטנים
 שהם המשת אלפים וארבע מאות וכן כתוב בדברי הימים
 וכל כלי בית האלהים הגדולים והקטנים ואזרות בית המלך

פירובו הכסף והזהב ושאר המתנות נתנו לכד על כל אשר
 התנדבו מנדבות : (ז) ויהנם בבית אלהיו . דכב עם
 יבידלדאר : (ח) הגובר . ממונה על נתי המלך ושעמו
 פקיד : ויספרם . נתנם כמספר : לשישצבר . הוא זרובבל
 ונקרא כן בלשון קדשים : (ט) אגרטלי . מורקים ופירושו
 בירושלמי למה נקרא שם אגרטלי שאגורים הם דם הטלה
 של"ח מ"ח הספר : אגרטלי . המלה חמישית או האלף
 נוסף ופירושו נבישים : מחלפים . סכינים והוא מעין

גדים או סידות או אבן יקרה : (ח) הגובר . הממונה על שירות כל בית ה' : ויספרם . הוא מענין מנין . והנה ששכלר הוא זרובבל
 אך קראוהו ככה בלשון ספרי או בלשון קדשים ומה אמר אלה זה אשר באו עם זרובבל : (ט) אגרטלי . הם כלים לטוילדים : מחלפים .
 כלים נזכרים והם הסכינים ומה שירמם להם : (י) כפורי זכב . מורק זכב : כפורי כסף משנים . מורק כסף שנים :

עזרא

הוא כולל לתוספת דיבור וכן הפך אך נמשך (עמך יצ) : (ח) על
 יד . יד על במקו' בית ה' וכן על כלמחם (שמות י"ג) ורבים כמותן :
 הגובר . הפקיד : (ט) אגרטלי . שם כלי יתכן בו המים לנשילם
 הידים : מחלפים . סכינים והוא מל' כליל יחלוק (ישעיהו ז') ע"ש
 שבהם שומטים ומחלפים מחיים למיתה ועש"ה קלח מ"ל ללדי
 האובס מזה ומזה בית החלפות (שמות ס"ד) כי שם גזזו הכהנים
 אכצנו מן הדם בשפת המזרק לזה קרוי סכור שהוא ענין קטם
 שיהיו מ"ל כפולים המלוי להשתמש עין כשתי עבריים :

סכינים : (י) כפורי . מורקים וע"ם שהסגן הוודק היה מקום
 וכדנ"ל ובעני לטוילדים (ויקרא י"ג) : משנים . מלשון

עזרא

ואמות וואם ארומים שן ראי גיווען האקען
 גישמאקאס די הענד פון ראי ישראל וום גען און
 גינאנגען קיין ירושלים קייט זילבערנע און קייט
 גילדערנע פלים און קייט גיט און קייט כהמות
 און קייט זעע שפיין פרי זיי זאלין קענין און גיין
 קיין ירושלים לבר על כל הענגד חוץ וום אישליבער
 פון זיי קייט קענד גיווען נדבות פון זיך זאלין צום
 קנין הבית : (ז) ויהנם בירש און דר קלך פורש קייט
 אום גיזונג די פלים פון נאמס היו אשר הוציא נבוכדנצר
 מירושלים וום נבוכדנצר קייט אום גיזונג פון ירושלים
 און קייט זיי גיקעבין אין קעם הו פון זיין אפ נאמ :

פירוש ע"מ
 (ח) ויוציאם פורש קייט בורש מלך פרום אום גיזונג
 זיי דורך מתרדת דער האר איבער זייגע אוצרות
 ויספרם לשישצבר הנשיא ליהודה און דר מתרדת קייט צו
 גיזיילקט און מוסר גיווען די פלים צו ששצבר קעם
 קשיא וואם צו שקבם יהודה איז גיווען ער זאל זייא
 קראגען און פירען קיין ירושלים : (ט) ואלה הספים
 און קייט און די זאל פון קייט פלים פון קעם בית
 המקדש אגרטלי זיה שלשים דרייסיג גילדערני פלים
 וואם האגן גיזייען אגרטלי און אזעלעקע מויעמ
 זילבערנע פלים פהתים תשעה ויששים און גיין און
 צוואנגיג מעקערם : (י) כפורי זכב שלשים דרייסיג
 גילדערנע

עזרא א ב

אֲחֵרִים אֶלְפֵי: י פְּלִי-פְלִיִּים לְזֹהֵב וּלְכֶסֶף חֲמִשָּׁת
 אֶלְפִים וָאַרְבַּע מֵאוֹת הַכֹּל הָעֵלָה שִׁשְׁבַּע עִם
 הָעֲלוֹת הַגּוֹלָה מִבְּבֶל לְיְרוּשָׁלַם: ב * וְאֵלֶּה
 בְּנֵי הַמְּדִינָה הָעֲלִים מִשְׁבֵי הַגּוֹלָה אֲשֶׁר הִגְלָה
 נְבוּכַדְרֶצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל לְבָבֶל וַיָּשׁוּבוּ לְיְרוּשָׁלַם
 וַיְהוּדָה אִישׁ לְעִירוֹ: ב אֲשֶׁר-בָּאוּ עִם-זְרַבְבָּדֶל יִשׁוּעַ
 נְחֵמְיָה שְׂרֵי הָרַעְלָה מְרֹדַכִּי בַלְשָׁן מִסַּפֵּר בְּנֵי רַחוּם
 בַּעְנָה מִסַּפֵּר אַנְשֵׁי עַם-יִשְׂרָאֵל: ג בְּנֵי פֶרְעוֹשׁ אֶלְפִים

ר"א אהרבה, מנהל מ

רש"י

יהודי ר"א ויהודה

מאה

יהודה חזרו כל אחד ואחד לעירו: (ב) אשר באו. בני המדינה הללו בחתילה כאשר גלו מא"י לבבל עם זרובבל וגו': מספר. הראשון פ"א קמולה גדול ועם אדם הוא מספר השני פ"א פתחה ודוק הוא: אנשי עם ישראל. הללו בני אדם גדולים והשובים היו והאחרים היו משובים אחרים ועל כן מנאים אחרים לבד: (ג) בני פרעוש

שנים כלים אחרים של מין אחר: (יא) כל כלים. עתה כולל השבין המטיין והאיני מטיין כולן במניין אחד אבל החשובין הוא מונה: העלות. לשון הפעול: ב (א) ואלה בני הכרדיה. אלה בני ישראל אשר ממדינת ארץ ישראל העולים עתה מן השבי אשר בגולה לירושלים: וישבו. ועתה חזרו לירושלים: ויהודה. ובני

מנרה שי
 (יא) הפלות. כדרכ המדיניות הה"ל צריכי לה כסגול וכן חכמו שצמחורה ולפי הפלות הענין פרשת בהשגח:
 ב (א) נבוכדנצר. נבוכדנצר קרי וכס פנים יתרון וכו' ע"פ וליד לקדם ולמלכות האור אשר הכה נבוכדנצר (ירמיה מ"ט) ראלור כתיב כמו שכתבתי שם וכן לרין לניהו כמסורה: יתום. מספר קמון כ"י כדור ולי הודיה וגם כדפוס יען מייילאה
 ו' הערה מזה בגי' ורבים הספרים אשר חתם כמחוב כסם
 י' הודיה: (ג) רעלים. כ"ס' הכ"ס בענין הא"ל בקמן:
 מרדכי. כמנה פסרים הד"ס בתקף קמן וכדכר כתבתי מזה במגלת

מנרה שי
 (יא) הפלות. כדרכ המדיניות הה"ל צריכי לה כסגול וכן חכמו שצמחורה ולפי הפלות הענין פרשת בהשגח:
 ב (א) נבוכדנצר. נבוכדנצר קרי וכס פנים יתרון וכו' ע"פ וליד לקדם ולמלכות האור אשר הכה נבוכדנצר (ירמיה מ"ט) ראלור כתיב כמו שכתבתי שם וכן לרין לניהו כמסורה: יתום. מספר קמון כ"י כדור ולי הודיה וגם כדפוס יען מייילאה
 ו' הערה מזה בגי' ורבים הספרים אשר חתם כמחוב כסם
 י' הודיה: (ג) רעלים. כ"ס' הכ"ס בענין הא"ל בקמן:
 מרדכי. כמנה פסרים הד"ס בתקף קמן וכדכר כתבתי מזה במגלת

אבן עזרא
 הכל הביא בכל: (יא) העלות הגולה. שם הפעול:
 ב (א) בני המדינה. היא מדינת בבל: (ב) אשר באו. ישוע. הוא יהושע הכהן הגדול: מרדכי בלשן. הוא מרדכי היהודי. רק נלמן יתכן שהוא חיה אחר והוא חסר וי"ו כאלדס שת אנוס: מספר. השני כפסוק הוא"ס

מגלת
 ב (ב) ישוע. הוא יהושע בן יהוידק הכהן הגדול: נחמיה. הוא נחמיה התלמידי: מרדכי. הוא אדם היה יושב בשער המלך בניו סמך למשכבו. ואל תחמה ארץ י"א מיעולים אחר שוכים: שם כי מפני השפעה שכתבו החכמים ושאל מלכי פרס להשיבם המלכה הורטינו ללאת תמס להסחלז כלל פז בהשלמת הבנין אחר שומלחו חן בעיני מלכי פרס: אלו"ס עם ישראל. כ"ל אלו"ס עם ישראל.

מצורת דוד

מנחה: (ב) אשר באו. פחה צלו אל מקומם עם זרובבל וגו': ישוע. הוא יהושע ב"נ: מרדכי בלשן. הוא כס אחד והוא דוד לאסתר המלכה ונקלה נלמן על שרש שבשנים נלמן בן אה"ל:
 מספר. הראשון הוא שם אדם: מספר אנשי. הוא המספר של השבטים וכן כל אדם שבקרא: (ג) בני פרעוש גוי. י"א מנחם מנחם ע"ש אב המבטחה ויש מנחם מנחם ע"ש ערים

וקראו כן על שמד בשם לוח: (יא) לזהב ולכסף. בין של זהב בין של כסף: חמישת אלפים וגו'. כמספר הזה היה כל הכלים הקמנים עם הגדולים והמלכה לא מנחם כי אס הגדולים והחכמים: עם העלות. פעל יחד עם העלאת בני הגולה:
 ב (א) בני המדינה. בני מדינת מ"י העולים עתה ממה שהיו בשבי הגולה וגו': וישבו. עתה שבו אל אחד לעירו אשר הגלה פ"א

ג' ילדערגע שפערנג געקין פאריו כפף אונ פירר
 הונדערט אונ צעהען זילדערנע שפערנג געקין
 צוויי פאכינדיג גלים אחרי אלף אונ טוויינמ אנדער
 גלים פון אנדערע מינים: (יא) כל גלים לזהב ולכסף
 אלע פלים די גילדערנע אונ די זילדערנע אפילו
 די ווס זענן דא גים גיצילט גיווארן די אלע זענן
 פינף טוויינמ אונ פיר הונדערט הכל תהיה ששבער די
 אלע גלים האט ששבער און גיראקט מיט דעם
 אויף ברענגונג פון די פאר טריבענע ישראל פון
 בבל קיין ירושלים:

ג' ילדערגע שפערנג געקין פאריו כפף אונ פירר
 הונדערט אונ צעהען זילדערנע שפערנג געקין
 צוויי פאכינדיג גלים אחרי אלף אונ טוויינמ אנדער
 גלים פון אנדערע מינים: (יא) כל גלים לזהב ולכסף
 אלע פלים די גילדערנע אונ די זילדערנע אפילו
 די ווס זענן דא גים גיצילט גיווארן די אלע זענן
 פינף טוויינמ אונ פיר הונדערט הכל תהיה ששבער די
 אלע גלים האט ששבער און גיראקט מיט דעם
 אויף ברענגונג פון די פאר טריבענע ישראל פון
 בבל קיין ירושלים:

ב (א) ואלה בני המדינה אונ די זענען די בני ישראל
 ווס זענן גיווען פון דער מדינה ארץ ישראל אונ דא
 אנדערי

ב (א) ואלה בני המדינה אונ די זענען די בני ישראל
 ווס זענן גיווען פון דער מדינה ארץ ישראל אונ דא
 אנדערי

מאה שבעים ושנים: ^ד בני שפטיה שלש מאות
שבעים ושנים: ^ה בני ארז שבע מאות המשה
ושבעים: ^ו בני פחת מואב לבני ישוע יואב אלפים
שמנה מאות ושנים עשר: ^ז בני עילם אלף מאתים
חמשים וארבעה: ^ח בני ותוא תשע מאות וארבעים
וחמשה: ^ט בני זכאי שבע מאות וששים: ^י בני בני
שש מאות ארבעים ושנים: ^{יא} בני בכי שש מאות
עשרים ושלושה: ^{יב} בני עוגר אלף מאתים עשרים
ושנים: ^{יג} בני אדניקם שש מאות ששים וששה:
^{יד} בני בני אלפים חמשים וששה: ^{טו} בני עדון ארבע
מאות חמשים וארבעה: ^{טז} בני אטר ליהווקיה
תשעים ושמנה: ^{יז} בני בציי שלש מאות עשרים

ושלשה

רשי

ונו. יס מהם כפרה שמזכור עם הבהם על עם בני המשפחה ויס מהם שמזכיר על עם מקומם לומר בני מקום שלוטי:

אבן עזרא

הכבוד. ורמזון עם אלו: (1) פחת מואב. הוא ראש
לשבע וליואב בניו כוללו לאלה הזכורים ויחזק להיות
ישוע ויואב קדומים לפחת מואב: (ט) זכאי. כתיב וקרי זכאי
(י) כהוב חמשה זכאי עמלים והוא כתיב וספת וממסר עליו עם:

רלצ"ג

הנה מה כהם על מלל מקום ומקום ומכל משפחה ומשפחה. וגם מה הנחמיה שהיו מהנבונים וקראם נחמיה כי נחמה היה לנבונה
דית ה' לנחום הנביא ולכחות עמים ומה שידמה לה, ומה עמיה בני עבדי שלמה כי גם הם מנכסיה עממים כמו שזכר בס' מלכים
(א' ט' כ"ג, ט"ז):

מצורת דוד

(1) פחת מואב. המושל במואב: לבני ישוע יואב. ה"ל מן בני יסוע וכן בני יואב שהיו בני פחת מואב מספרם היו אלפים ונו: (טז) בני
אטר ליהווקיה. קמן סתם על אהר לומר שהיה מואב ומקום: או כ"ל עם הנביא של ומקום:

פרוש ע"ט

אנדרעק נוס דא ווייטער שרייבן האבן דיר געבן
נאך זי: (א) בני פריש די קינדער פון פריש זענן
גיווען צוויי מוזיקס און הונדערט און צווייט און
זיבעציג: (ד) בני שפקיה דיא קינדער פון שפמיה
זענן גיווען דריי הונדערט און צוויי און זיבעציג:
(ה) בני אהר די קינדער פון אהר זענען גיווען זיבן
הונדערט און פינף און זיבעציג: (ו) בני פת דיא
קינדער פון די הארין פון מואב דהיינו די קינדער
פון ישוע און פון יואב די זענן גיווען צוויי מוזיקס
און אכט הונדערט און צוועלף: (ז) בני עילם דיא
קינדער פון דער מדינה גילם זענן גיווען צוועלף
הונדערט און פיר און פופציג: (ח) בני ותוא דיא
קינדער פון ותוא זענען גיווען זיין הונדערט און
פינף און פערציג: (ט) בני זכאי דיא קינדער פון זכאי
גיווען

עזרא ב

וּשְׁלֹשָׁה: יי בְּנֵי יוֹרְהַ מֵאָה וּשְׁנַיִם עֶשְׂרִים: יא בְּנֵי חֲשִׁים
מֵאֲתָיִם עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה: יב בְּנֵי גִבְרַ תְּשֻׁעִים
וְחַמִּישָׁה: יג בְּנֵי בֵּית לָחֶם מֵאָה עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה:
יד אֲנָשֵׁי נְטֹפֵה חֲמִישִׁים וּשְׁנָיִם: יו אֲנָשֵׁי עֲנַתוֹת מֵאָה
עֶשְׂרִים וּשְׁמֹנֶה: יז בְּנֵי עֲזֻמוֹת אַרְבָּעִים וּשְׁנַיִם:
יח בְּנֵי קָרִית עָרִים כְּפִירָה וּבְאֵרוֹת שֶׁבַע מֵאוֹת
וְאַרְבָּעִים וּשְׁלֹשָׁה: יט בְּנֵי הָרְמָה וְגִבְעַ שֵׁשׁ מֵאוֹת
עֶשְׂרִים וְאַחַד: כ אֲנָשֵׁי מִכְּמֹס מֵאָה עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם:
כא אֲנָשֵׁי בֵּית-אֵל וְהַעִי מֵאֲתָיִם עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה:
כב בְּנֵי נְבוּ חֲמִישִׁים וּשְׁנַיִם: כג בְּנֵי מִגְבִּישׁ מֵאָה חֲמִישִׁים
וּשְׁנָיִם: כד בְּנֵי עֵילָם אַחַר אֶלְרָף מֵאֲתָיִם חֲמִישִׁים
וְאַרְבָּעָה: כה בְּנֵי חָרֶם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים: כו בְּנֵי-

סנחת שי קסן ב"ק קסן ב"ק
(כ) בני גבר. אין דגש בנ"ל: (כה) בני קרית ערים וגו' ורבעים
ושלשה. כדור הספרים ורבעים בנ"ו: (לג) מדרד ולמו.
כעני דלמ"ן:
ענתות הכוזרים ימותו כחרב כניהם וכוונתיהם ימותו כרעב וסארית לה תהיה להם כי אביה רעה אל אנשי
ענתות שנת פקדתם חכן מהקבלה ידענו ששבו לאל ערס יום הפקודה ובעלה הגזירה מעליהם וכאשר מהם קס"ה:
(כה) קרית ערים. היא יערים וכן הפירוט בני קרית יערים בני כפירה בני בלרות כך וכך: (כו) בני הרמה
וגבע. עשמו כך וכך: (כז) נבו. שם חוש וכן מגביש ועולם וחרים ויתכן שהוא בני ובעל משון וכן לוד
והסוד ולינו חסר וי"ו וכן הוא וסוד משלחם ילאו בני ירימו הוא הידוע: (לג) חרים. אחד הוא:

מצורת דוד
(כס) קרית ערים. היא קרית יערים הנזכר ביהושע: שבע מאות.
פירוש ע"מ
גינזיך דבייא הונדערט אונ דרייא אונ צוואנציג:
(יח) בני יורה דיא מינדער פון יורה וענען גיווען
הונדערט אונ צוועלף: (יט) בני חשום די קינדער פון
חשום וענען גיווען צוויי הונדערט אונ דרייא אונ
צוואנציג: (כ) בני גבר דיא קינדער פון גבר וענען
גיווען פינף אונ גינציג: (כא) בני בית לחם די לייט
פון בית לחם וענען גיווען הונדערט אונ דריי אונ
צוואנציג: (כב) אנשי נטופה די מאנען פון נטופה
וענען גיווען זעקס אונ פופציג: (כג) אנשי ענתות די
לייט פון ענתות וענען גיווען הונדערט אונ אכט
אונ צוואנציג: (כד) בני עזמות דיא לייט פון עזמות
וענען גיווען צוויי אונ פערציג: (כה) בני קרית ערים
די לייט פון קרית ערים אונ פון כפירה אונ בארות
וענען גיווען זיבען הונדערט אונ דריי אונ פערציג:
(כו) בני חרם כל שלשה המקומות היו ז' מאות וגו': (לג) עילם אחר למי
ע"מ
(כו) בני הרמה וגבע דיא לייט פון רמה אונ פון גבע
וענען גיווען זעקס הונדערט אונ איין אונ צוואנציג:
(כז) אנשי מגבש דיא לייט פון מגבש וענען גיווען
הונדערט אונ צוויי אונ צוואנציג: (כח) אנשי בית
אל והעי די לייט פון בית אל אונ פון עי וענען גיווען
צוויי הונדערט אונ דריי אונ צוואנציג: (כט) בני
נבו די לייט פון נבו וענען גיווען צוויי אונ פופציג:
(ל) בני מגביש די לייט פון מגביש וענען גיווען הונדערט
אונ זעקס אונ פופציג: (לא) בני עילם אחר די לייט פון
דעם אנדערין עילם וענען גיווען צוועלף הונדערט
אונ פינף אונ ביפציג אוו וויא דיא לייט פון דעם
ערשטין עילם: (לב) בני חרים דיא לייט פון חרים
וענען גיווען דריי הונדערט אונ צוואנציג: (לג) בני
לוד די לייט פון לוד אונ פון חרוד אונ פון אונז וענען
גיווען

לֹד חֲדִיד וְאוֹנוֹ שֶׁבַע מֵאוֹת עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה: לֹד בְּנֵי יֶדְהוּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה: לֹד בְּנֵי סַנְאָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וְשָׁלֹשִׁים: לֹד הַכְּהֻנִּים בְּנֵי יֶדְעִיהַ לְבֵית יִשׁוּעַ תִּשְׁעַ מֵאוֹת שִׁבְעִים וְשָׁלֹשׁ: לֹד בְּנֵי אֶלְף מֵאוֹת אַרְבָּעִים וְשִׁבְעָה: לֹד בְּנֵי הָרֹם אֶלְף וְשִׁבְעָה עֶשְׂרִים: לֹד הַלְוִיִּם בְּנֵי יִשׁוּעַ וְקַדְמִיאֵל לְבְנֵי הַיְהוּדִים שִׁבְעִים וְאַרְבָּעָה: לֹד הַמְּשֻׁרְרִים בְּנֵי אֶסְף מֵאוֹת עֶשְׂרִים וְשָׁמְנָה: לֹד בְּנֵי הַשְּׁעָרִים בְּנֵי שְׁלֹמֹם בְּנֵי אֶסְרַח בְּנֵי טַלְמוֹן בְּנֵי עֲקוֹב בְּנֵי חֲטִיטָא בְּנֵי שְׁבִי הַכֹּל מֵאוֹת שְׁלֹשִׁים וְתִשְׁעָה: לֹד הַנְּתֻנִים בְּנֵי צִיחָא בְּנֵי חֲשׂוּפָא בְּנֵי טַבְעוֹת: לֹד בְּנֵי קַרְם בְּנֵי סִיעָהא

רש"י
 (ל) הכהנים בני ידעיה. עד עתה מנה בני יהודה ובנימין ומעכוו הוא מנה והולך הכהנים והלוים כמו של' למעלה ויקומו ראשי האבות ליהודה ובנימין והכהנים והלווי' אבן עזרא

(מ) בני ישוע וקדמיהאל. הם נולדו לבני יהודה כי הפועל האמתי הוא אהרן כאשר אמרתי: (מז) בני השוערים. שומרי השוערים הם בני אסף: (מנ) הנתינים. נקראו נתינים אף על פי שבאמר אחרי כן ומן הנתינים נמנו דוד והשרים לעבודת הלוים כי העטס קיים הנתינה או דוד

מצודת דוד
 הסודלים ומחם וכלן משב כהנים מהם: (מ) לבני יהודה, וכן סימן על ימינו וקדמיהאל למה שהם מן בני יהודה: (מז) השוערים. כהני שומרים לפני המקדש עד לא ילי יום היו בני מלוא ועל: (מנ) הנתינים. הם הנבלעים וקראו נתינים ע"ס בלחמם הם פרוש ע"ס

גִּיּוֹנָעַן וְיָבֶעַן הַגִּבְעָרָת אֹנָן פִּינָף אֹנָן צְוּוּאָנְצִיג: (לד) בני יהוה די לייט פון יריחו וְיָבֶעַן גִּיּוֹנָעַן דְּרִיבֵּיא הַגִּבְעָרָת אֹנָן פִּינָף אֹנָן פִּעְרָצִיג: (לח) בני סנאה די לייט פון סנאה וְיָבֶעַן דְּרִיבֵּיא טוּרִינָט אֹנָן זַעֲקָם הַגִּבְעָרָת אֹנָן דְּרִיבִּיסִיג: (לו) הַכְּהֻנִּים בְּנֵי יֶדְעִיהַ לְבֵית יִשׁוּעַ די פְּהֻנִּים דְּרִיבֵּיא פֻּן יֶדְעִיהַ צִיחָא הוּא גִּיּוֹנָעַן וְיָבֶעַן גִּיּוֹנָעַן זֵינן הַגִּבְעָרָת אֹנָן דְּרִיבֵּיא אֹנָן וְיָבֶעַן זֵינן הַגִּבְעָרָת אֹנָן זַעֲקָם גִּיּוֹנָעַן טוּרִינָט אֹנָן צְוּוּי אֹנָן פּוּפְצִיג: (לז) בני פשהח די קַיְדֶדֶר פֻּן פִּשְׁחֹר וְיָבֶעַן גִּיּוֹנָעַן צְוּוּעַלְף הַגִּבְעָרָת אֹנָן וְיָבֶעַן אֹנָן פִּעְרָצִיג: (למ) בני הרם די קַיְדֶדֶר פֻּן חֲרִים וְיָבֶעַן גִּיּוֹנָעַן טוּרִינָט אֹנָן וְיָבֶעַן: (מ) הַלְוִיִּם בְּנֵי יִשׁוּעַ די קַיְדֶדֶר פֻּן יִשׁוּעַ

קַיְדֶדֶר פֻּן קְרוֹם אֹנָן פֻּן סִיעָהא אֹנָן פֻּן פְּרוּי: כני

עזרא ב

בְּנֵי פָרוּז׃ מִה בְּנֵי לִבְנָה בְּנֵי יְהוֹנָדָה בְּנֵי עֲקֹיב׃ מִן בְּנֵי
 חֲנָנִי בְּנֵי שְׁמַלְיָי בְּנֵי חֲנָן׃ מִן בְּנֵי גִדְלָה בְּנֵי גַחְזָר בְּנֵי
 רֵאֲזֵיה׃ מִן בְּנֵי רִצְיֹן בְּנֵי נְקוּדָא בְּנֵי גֶזֶם׃ מִן בְּנֵי עֲזָרָא
 בְּנֵי פֶסַח בְּנֵי בְסִי׃ מִן בְּנֵי אֶסְנָה בְּנֵי מְעוֹנִים בְּנֵי
 נְפִי־סִים׃ מִן בְּנֵי בְקָבוֹק בְּנֵי חֲקוּפָא בְּנֵי חֲרוּר׃
 מִן בְּנֵי בְצֻלֹת בְּנֵי מַחִידָא בְּנֵי חֲרָשָׁא׃ מִן בְּנֵי בְרַקוֹס
 בְּנֵי סִיסְרָא בְּנֵי תַמַּח׃ מִן בְּנֵי נְצִיחַ בְּנֵי חֲמִיפָא׃
 מִן בְּנֵי עֲבָדֵי שְׁלֹמֹה בְּנֵי סְטִי בְּנֵי הַסְּפָרַת בְּנֵי
 פְרוּדָא׃ מִן בְּנֵי יַעֲלָה בְּנֵי דְרָקוֹן בְּנֵי גִדְלָה׃ מִן בְּנֵי
 שְׁפַטְיָה בְּנֵי חַטְיָל בְּנֵי פִכְרַת הַצְּבָיִים בְּנֵי אַמִּי׃

כל

רש"י

שלמי קרי נפוסים קרי

עלום ושארני מים לעדה ומשם היתה יולדת פרנסתם:

אבן עזרא

נקראו מן היום ההוא נתינים כי מקודם היו נקראים
 גבעונים: (מו) שמולי הכתיב ושלמי קרי כי נקרא בשמי
 שמות: (כ) מעונים. נפוסים. שמות בני אדם:
 (כב) בני הסופרת. יתכן שהוא שם תואר לאשה או שוללת
 בגלל ה"א העת: (כד) פוכרת הצבאים. לא ידענו אם
 נקראו מן היום ההוא נתינים כי מקודם היו נקראים
 גבעונים: (מו) שמולי הכתיב ושלמי קרי כי נקרא בשמי
 שמות: (כ) מעונים. נפוסים. שמות בני אדם:
 (כב) בני הסופרת. יתכן שהוא שם תואר לאשה או שוללת
 בגלל ה"א העת: (כד) פוכרת הצבאים. לא ידענו אם

בנהמיה (סימן י"ג) ומתן בני נקודא. כדכתיב בספרים בחל"ף: (ו) בני
 הכנסי. י"ם חסנה בחל"ף ובהמה שיש חלון גדול בספרים בספר
 דניאל ונונה בכננה שמות ובהמה מלוח בלשון תרגום סופי תיבות
 שלכן חל"ף או ה"א עד שחין שני ספרים מסבוימים לנסח אחת
 ואפילו ספר אחד פעם כתיב בה"א פעם בחל"ף ולא הקפדתי
 כיצד בתולדותי לפי שהחל"ף והה"א אחות ואחות הכתיבה ומי
 שילמד לתורת חל"ף יתחב וילכתוב ה"א ויתחב מה"ב כד"ק ביום ד"ה פיון שם:
 כד"ח בני: (ג) בני סיכסא. כענין: (ו) בני ועלם. הו"ו"ן שהוא לגד וכן
 כד"ח בני: (ג) בני סיכסא. כענין: (ו) בני ועלם. הו"ו"ן שהוא לגד וכן
 כד"ח בני: (ג) בני סיכסא. כענין: (ו) בני ועלם. הו"ו"ן שהוא לגד וכן

מצורת דוד

ויהינם ייבטע הוטיב וגו' (ויבטע ט): (כ) בני עבדי שלמה. והם היו בני סטי וגו':

דקומו יקרים

(מד) בני לִבְנָה דִּי קִינְדֵּר עֲרוּן לִבְנָה אוּג פּוּן חֲנָנָה
 אוּג פּוּן עֲקֹיב׃ (מו) גְּזֵי חֲנָנִי דִּי קִינְדֵּר עֲרוּן חֲנָנִי אוּג
 פּוּן שְׁמַלְיָי אוּג פּוּן חֲנָן׃ (מז) גְּזֵי גִדְלָה דִּי קִינְדֵּר עֲרוּן
 גִּדְלָה אוּג פּוּן גַּחְזָר אוּג פּוּן רֵאֲזֵיה׃ (מח) גְּזֵי רִצְיֹן דִּי
 קִינְדֵּר עֲרוּן רִצְיֹן אוּג פּוּן נְקוּדָא אוּג פּוּן גֶּזֶם׃ (מט) גְּזֵי
 עֲזָרָא דִּי קִינְדֵּר עֲרוּן עֲזָרָא אוּג פּוּן פֶּסַח אוּג פּוּן בְּסִי׃
 (נ) גְּזֵי אֶסְנָה דִּי קִינְדֵּר עֲרוּן אֶסְנָה אוּג פּוּן מְעוֹנִים
 אוּג פּוּן נְפִי־סִים׃ (נא) גְּזֵי בְקָבוֹק דִּיא קִינְדֵּר עֲרוּן
 בְּקָבוֹק אוּג פּוּן חֲקוּפָא אוּג פּוּן חֲרוּר׃ (נב) גְּזֵי
 בְצֻלֹת דִּיא קִינְדֵּר עֲרוּן בְצֻלֹת אוּג פּוּן מַחִידָא אוּג
 פּוּן חֲרָשָׁא׃ (נג) גְּזֵי בְרַקוֹס דִּיא קִינְדֵּר עֲרוּן בְרַקוֹס
 אוּג פּוּן סִיסְרָא אוּג פּוּן תַמַּח׃ (נד) גְּזֵי נְצִיחַ דִּיא
 קִינְדֵּר עֲרוּן נְצִיחַ אוּג פּוּן חֲמִיפָא׃ (נה) גְּזֵי עֲבָדֵי שְׁלֹמֹה
 דִּי קִינְדֵּר עֲרוּן דִּי קִינְדֵּר עֲרוּן שְׁלֹמֹה פּוּן שְׁפַטְיָה חַטְיָל
 גְּזֵי סְטִי דִּיא קִינְדֵּר עֲרוּן סוּפְרַת אוּג פּוּן סוּפְרַת אוּג
 פּוּן פְרוּדָא׃ (נו) גְּזֵי יַעֲלָה דִּי קִינְדֵּר עֲרוּן יַעֲלָה אוּג
 פּוּן דְרָקוֹן אוּג פּוּן גִדְלָה׃ (נז) גְּזֵי שְׁפַטְיָה דִּי קִינְדֵּר עֲרוּן

גוא) בני בקבוק בני חקופא וכו' רבי יוסי ברבי חנינא האם
 ניתאנא עם וענין דא ניתאנאשין וואס האבין שיינע געקען
 אוג מיואקע מעשים. שיינע מעשים און מיואקע געקען. שיינע
 געקען און שיינע מעשים. מיואקע געקען און מיואקע מעשים.
 געשו איז אשנינער נאמען. עד סוף. קען מען מיינען עד סוף
 דעם ווילען פון הקב"ה און אין אקרא סוף י"ד גיט דעם ווילען
 פון הקב"ה. וישקאלא איז אשנינער נאמען. וישקע אל. עד
 הערם וואס גאט זאגט. און אין אקרא וויל עד גיט הערין וואס
 גאט זאגט. געשו און וישקאלא וענין שיינע געקען און וויקע
 מעשים וענין מיואקע. מיואקע געקען און מיואקע מעשים
 וענין גענין דיא פרקלים. איינער האט געהייסען נחבי. עד
 האט געהייסען מיואקע און עד האט געהייסען דא ביד פון הקב"ה.
 הקב"ה האט געזאגט משה וועט שפארבין און ווישע וועט
 אריין ברענגען די יידן קיין ארץ ישראל. האט עד גאר געזאגט
 פאר דיא יידן משה וועט שפארבין. ווער וועט אינא אריין
 ברענגען קיין ארץ ישראל. און וואס האט געזאגט ווישע
 וועט אריין ברענגען דיא יידן קיין ארץ ישראל דאס האט עד
 געהאלטן און האט גיט גאר נוס געזאגט. איז דער נאמען
 מיואקע און דא מעשים מיואקע. איינער פון דיא פרקלים האט
 פון דרקון און פון גידל: (נז) בני שפטיה די קינדער

און

יח כְּלֵי־הַתִּינִים וּבְנֵי עֲבָדֵי שְׁלֹמֹה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת
 תִּשְׁעִים וּשְׁנָיִם: ^ג וְאֵלֶּה הָעוֹלָם מִתֵּל מֶלֶךְ מֶלֶךְ
 חֲרָשָׁאֲרֹב אֲהֵן אֲמָרוּלֹא יִכְלוּ לְהַגִּיד בֵּית־אֲבוֹתָם
 וְזָרַעַם אִם מִיִּשְׂרָאֵל הֵם: ^ה בְּנֵי־דָלְיָה בְּנֵי־שׁוּבִיָּה
 בְּנֵי נְקוּדָא שֵׁשׁ מֵאוֹת חֲמִשִּׁים וּשְׁנָיִם: ^{סא} וּמִבְּנֵי
 הַכְּהֵנִים בְּנֵי הַכִּיָּה בְּנֵי הַקּוֹזַן בְּנֵי בְרוּזִי אֲשֶׁר לָקַח
 מִבְּנוֹת בְּרוּזִי הַגִּלְעָדִי אֲשֶׁהוּ יִקְרָא עַל־שֵׁמֶם: ^{סב} אֵלֶּה
 בִּקְשׁוֹ כְּתָבָם הַמְתִּיחִשִׁים וְלֹא נִמְצְאוּ וַיִּגְאֻלוּ מִן־

ת"א פתל מלך, קיבוץ ס: גי הקץ, כמזוט: ד:

הכרוונה

רש"י

וישראל הם: (ג) בני דליה וגו' גם הם ככלל אלה
 העולים מתל מלך: (סא) אשר לקח, כל אחד מבני
 ברזילי הגלעדי לקח אשה: ויקרא על שמם, והיה נקרא
 שמו של ברזילי על שמם לפי שם אלו המנותחיו(סב) אלה.

מנחה שי

(ג) העולים, במדויקים הסב ור"ל: בית הכנסת, במקום המוקדש
 מלל ור"ל, וכן דיו מלך המסורת שנמשך במספר הספרים וזה יכלו
 להגיד בית הכנסת במלך שהוא נהמיה סינין: (סא) אלה,
 במספר ספרים הכותב המ"ק וכן בהמיה ו': הנהגה הכתוב
 מ"ש גד"ה ב' כ"ח: (סב) אלה נקראו, קים הק"ף: בהמיה סב.

הכנות שהם הזרע ברזילי קרא את שם עלמו ברזילי: (סג) אלה, ולא נמצאו, יש אומרים כסוף דבק עם כתבם

רלב"ג

(ג) אלה העולים מתל מלך וגו', וכי שמאלו המקומות ילאו ויכללו ובהנים ולא יכלו להגיד בית הכנסת ומשפחה כי התערבו בהנים
 ונקראו על שם: (סב) אלה בקרב כתבם המתיחסים, בהם לכהונה: ולא נמצאו, לכהנים כותבים ועיוותי ימצאם בהם כדור שם הם

מצודת דוד

(ג) ואלה, הנזכרים בני דליה וגו' הם היו העולים
 מתל מלך וגו' ושמות מקומות הם כדכל: ולא יכלו להגיד,
 כי לא ידעו מבני מי הם: בית אבותם וזרעם, היא היא כי
 זרעם לה לומר מוצע מי ילאו וכוח כל ענין בשמות נרדפים וכן
 כי הקוץ בני ברזילי: אשר לקח, הוא מזה על בני ברזילי לומר
 שם ברזילי לומר עליו: (סב) אלה, ככהנים הלאה:

פירוש ע"ט

אוג פון אמי: (גח) פל התנינים ובני עבדי שלמה אלע
 נתינים אוג די קינדס קינדער פון דיא קנעקט פון
 שלמה המלך וענן גיווען דריי הונדערט אוג צוויי
 אוג ניינציג: (גכ) ואלה העולים אוג די דאזיגע וענן
 אוף גיבאנגן פון תל מלך אוג תל חרשא פריב פריב
 אוג ארץ אוג אמר ולא יכלו להגיד וגו' אוג זיי האבען
 גיט גיקענט זאגן זייערע פאטערס הונ גינינד אוג
 די קינדער פון זייער פאטער אוג אויב זיי וענען פון
 די ישראל ווארום זייער רחום בריף אז פל לארין
 גיווארין: (ס) גני דליה דיא קינדער פון דליה אוג
 פון שוביה אוג פון נקודא די וענן אוף גיבאנגען
 צוויי אוג פופציג: (סא) ומבני הכהנים אוג פון דיא
 די קינדער פון קוז אוג דיא קינדער פון ברזילי אשר
 די מעקטער פון ברזילי הגלעדי צו איין ווייב דרום
 אוף זייער נאמען ווייב זיי האבען גינמען פון זיגע

פון תל מלך אוג וענען גיווען ועקם הונדערט אוג
 פהנים וענן אוף גיבאנגן דיא קינדער פון שוביה אוג
 די קינדער פון קוז אוג אמר אשר לקח ואלה העולים
 מקרא על שמם אז ווארין גירופין דר נאמען פון ברזילי
 אלה קבשו קהנם המתיחסים די דאזיגע
 בהנים

עזרא ב

הַבְּתָנָה׃ יִיאָמֵר הַתְּרִשְׁתָּא לְהֵם אִישׁר לֹא־יֵאבְלוּ
 מִקְדָּשׁ הַקְּדוּשִׁים עַד עֲמֹד כַּהֵן לְאֹדִים וּלְתַמִּים׃
 כִּי כָל־הַקְּהָל בְּאַחַד אַרְבַּע רַבּוֹא אֲלֵפִים שְׁלֹשׁ־
 מֵאוֹת שָׁנָיִם׃ מִלְּבַד עַבְדֵיהֶם וְאִמְהַתֵּיהֶם אֱלֹהֵם
 שִׁבְעַת אֲלֵפִים שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁלֹשִׁים וּשְׁבַעַה וּלְהֵם
 מִשְׁרָרִים וּמִשְׁרָרוֹת מֵאֲתָיִם׃ סוּסֵיהֶם שִׁבְעַת מֵאוֹת

שְׁלֹשִׁים

ת"א הכהנים, הם סוסה מת קדושתם: כל הקהל, כלם גם עמוס ל: רש"י

מאורים ותומים: (סד) כל הקהל כאחד. כשהיו כולם
 ביחד עם הכהנים והלויים והנתינים היה בהם השגון זה
 וזני ישראל המניע למעלה הם של שבע יהודה ובימינו
 ואותם אשר נחסרו מחשבו זה שלא תמלאם למעלה הם היו
 משאר השבטים וכן מפורסם בסדר עולם כל הקהל כאחד
 ארבע רבוא וגו' ובפרטן אינו אלא שלשים אלף י"ג אלף
 היכן הם אלא שעלו משאר השבטים: (סה) מלבד עבדיהם
 ואמהותיהם. שלא היו בכלל הקהל: ולמה משוררים
 ומשוררות מאתיהם. לפי שהיו עולים בשמחה מכלל לא'
 היו לריבים למשוררים ומשוררות כדי שיהו מעילות בהם

כהנים הללו המתחמסים שהיה להם להתחמסם בצרות
 כתב ולא נמלא כתב יחוסן: וינאלו. שהיו מגואלי'
 ומגועלים שלא יעבודו עוד עם שרר הכהנים בעבור שלא
 נמלא כתב יחוסן: (סג) התרשטא, הוא נחמיה בן חכליה
 ואמרו רבותינו שנקרא שמו התרשטא שהתירו לו חכמים
 לשמו' יין נכד של עכו"ל על אשר היה משקה למלך: מקדש
 הקדשים. הטמאות ואשמות כשאר הכהנים: עד עמוד כהן
 וגו'. כלשם האומר להצריע עד ימות המשיח לא יעלה
 דבר זה, ואינו יכול לפתור עד עמוד כהן ללויים ותומים
 בבית שני לפי שמצינו בס"א דיומא שהיה בית שני חסר

מנחה שי

בשפטים מדויקים כ"ה הח"ת בשלם לבדו: (סג) הקדשים.
 הק"ף בח"ק: (סד) כל הקהל וגו' שלם מאות ששים. י"ס
 וששים כו"ו:

אבן עזרא
 כי המלה מחברת מן האחדים בדרך תקרובה מלחמה.
 והגון צעיתי שהוא דבק עם המתחמסים והם בני ידעיה
 הנוכרים למעלה ולא נתאלו בכתב יחוסם על כן הוסרו מן
 הכהונה כי מלת וינאלו מן הכהונה משגון להם מגואל והטעם
 (סג) התרשטא. ים אומרים שנקרא לו בעבור שהתיר לו שפיר
 תפארת וגדולה בשגון כשרים כענין שר או פהה והוא הנכון:
 לאורים ולתובים. האורים שעשה משה נגנזו ולא נעשו עוד
 אחרים התחם ופירוט עד עמוד כהן הראוי לאורים
 ולתומים: (סד) כל הקהל כאחד. כאשר היו הקהל מספר אחד
 ככללם כך וכך: (סה) מלבד. ולהם מגוררים

הכהונה כי מלת וינאלו מן הכהונה משגון להם מגואל והטעם
 (סג) התרשטא. ים אומרים שנקרא לו בעבור שהתיר לו שפיר
 תפארת וגדולה בשגון כשרים כענין שר או פהה והוא הנכון:
 לאורים ולתובים. האורים שעשה משה נגנזו ולא נעשו עוד
 אחרים התחם ופירוט עד עמוד כהן הראוי לאורים
 ולתומים: (סד) כל הקהל כאחד. כאשר היו הקהל מספר אחד
 ככללם כך וכך: (סה) מלבד. ולהם מגוררים

כהנים כשרים ולאם הסנה נתקחה מן הכהונה ל"ג שלא הורשו
 הקדשים עד שיצמוד הכהן וישלם בלויים ותומים אם לא.
 ולמטה לא מצא אותם מלבד קרב כי בכך התיקן
 לאלו קודם זה ובמה שחוקו בו הורשו לא במה שהוא למעלה
 ממנו בקדושה. ודלוי שמדע כי לא זכר אל קדשים כמו שלא זכר כל
 מצודת ציון

הכהנים כשרים ולאם הסנה נתקחה מן הכהונה ל"ג שלא הורשו
 הקדשים עד שיצמוד הכהן וישלם בלויים ותומים אם לא.
 ולמטה לא מצא אותם מלבד קרב כי בכך התיקן
 לאלו קודם זה ובמה שחוקו בו הורשו לא במה שהוא למעלה
 ממנו בקדושה. ודלוי שמדע כי לא זכר אל קדשים כמו שלא זכר כל
 מצודת ציון

והואם כמו להם מגואל (מלכ"א א'): (סד) רבוא. הוא עשרת
 אלפים: (סו) פרידיהם. הם הבאים מן הסוס והחמור:
 ל"ג לפי שהיה משקה למלך והתירו לו חכמים לשמות יין נכד לכן
 ל"ג משפטים הוא אשר לא יכלו עמקם הקדשים וכו' זו היא
 הכהנים כשרים וכאומר עד שיבוא המשיח וישלם לו בלויים ותומים
 כי בבית השני לא היו הלוויים ותומים בלויים בהם: (סז) כל
 הקהל כאחד. כולם הם השלמים והכהנים והלויים והנתינים
 ובני עבדי שלמה: ארבע רבוא וגו'. ובפרטן לא יעלו אף
 גונספס שלם רבוא חבל לא חשב כשפסן כ"ה השלמים מבני יהודה
 ובימינו ועם מה שעלו מיחד השבטים היו בשמרון
 הזה וכן מפורסם בס"א (סה) מלבד. הכהשגון הוא
 הוא מלבד עבדיהם ואמהותיהם של אלה המכיים והיו
 שבעת אלפים וגו': בשוררים ובשוררות.

והואם כמו להם מגואל (מלכ"א א'): (סד) רבוא. הוא עשרת
 אלפים: (סו) פרידיהם. הם הבאים מן הסוס והחמור:
 ל"ג לפי שהיה משקה למלך והתירו לו חכמים לשמות יין נכד לכן
 ל"ג משפטים הוא אשר לא יכלו עמקם הקדשים וכו' זו היא
 הכהנים כשרים וכאומר עד שיבוא המשיח וישלם לו בלויים ותומים
 כי בבית השני לא היו הלוויים ותומים בלויים בהם: (סז) כל
 הקהל כאחד. כולם הם השלמים והכהנים והלויים והנתינים
 ובני עבדי שלמה: ארבע רבוא וגו'. ובפרטן לא יעלו אף
 גונספס שלם רבוא חבל לא חשב כשפסן כ"ה השלמים מבני יהודה
 ובימינו ועם מה שעלו מיחד השבטים היו בשמרון
 הזה וכן מפורסם בס"א (סה) מלבד. הכהשגון הוא
 הוא מלבד עבדיהם ואמהותיהם של אלה המכיים והיו
 שבעת אלפים וגו': בשוררים ובשוררות.

פירוש ע"מ

אין איינעם דריינגו די ישראליים אונ די פהנים אונ
 די לויים אונ די גתניים אונ די קינדר פון די קעקעמ
 פון שלמה המלך די אלוי זענן גווען פאר קעקעמ
 מווייניג אונ צוויי מווייניג אונ דרייא הונדערט אונ
 זעקציג: (סה) מלבד עבדיהם חוץ זיינער קעקעמ אונ
 זיינער דינסטן די זענען גווען שבעת אלפים זענען
 מווייניג אונ דריי הונדערט אונ זענען אונ דרייסיג
 ולהם משוררים אונ צו זיי זענען גווען זעקס אונ
 זינגערניג צווייא הונדערט: (סז) סוסייהם שבע מאות
 זיינער פערד זענן גווען זען הונדערט אונ זעקס
 אונ

פהנים האבין גיוקמ זייער יחוס ברין אונ די ברין
 זענן גים גיפוען גיווארין גינאלו מן הפהניה זענן זיי
 דרום פר אום ווערדיגט גיווארין פון דער גרונה:
 (סג) ויאמר התרשטא להם אונ התרשטא האט גינאמ
 צו זיי קים איין נחמיה בן חכליה האט דער נחמיה
 גינאמ צו די פהנים אשר לא יאכלו קים זיי זענן גים
 עקין קדשי קדשים עד עמוד כהן גיו איין פהן
 זענען אף שמיין אונ זענען האבן איין אורים ותומים
 צו פרענען איין זיי אוב זיי זענן קעקעמ פהנים אונ
 אוב גים: (סד) כל הקהל כאחד גאר דים איין זאגיינג

שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ פְּרָדִיִּים מֵאֲתִים אַרְבַּעִים וְחֲמִשָּׁה:
 גְּמֻלֵיהֶם אַרְבַּע מֵאוֹת שְׁלֹשִׁים וְחֲמִשָּׁה חֲמֹרִים
 שֵׁשֶׁת אֲלָפִים שֶׁבַע מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים: ^{סח} וּמְרֵאשֵׁי
 הָאֲבוֹת בְּבוֹאֵם לְבֵית יְהוָה אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם
 הִתְנַדְּבוּ לְבֵית הָאֱלֹהִים לְהַעֲמִידוֹ עַל־מְכוּנּוֹ:
^{סח} כִּכְחֵם נָתַנוּ לְאוֹצֵר הַמְּלֶאכֶה זֶהָב דְּרַכְמוֹנִים
 שֵׁשׁ־רֶבָאוֹת וְאֶלֶף וְכֶסֶף מְנִים חֲמִשָּׁת אֲלָפִים
 וְכִתְנַת כַּהֲנִים מֵאָה: ^ע וַיֵּשְׁבוּ הַכַּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וּמִן־
 הָעָם וְהַמְּשֻׁרְרִים וְהַשְׁוֹעֲרִים וְהַנְּתִינִים בְּעָרֵיהֶם
 וּכְלִי־יִשְׂרָאֵל בְּעָרֵיהֶם: ג ^א וַיַּעַתְּ הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי וַיְבִי

ר"א והמבורים קדוהו כ"ט ל"ט ח: יהו"ו רש"י

ברוב שמחתם: (סח) התנדבו. היו מתנדבין לכנין הבית:
 (סח) בכחם. כפי כחם ונמוסם: דרכמונים. שם מטבע
 אבן עזרא ומשורות הלל לה: (סח) ובראשי. ממקצתם ולא כולם:
 לבית ה'. הלמד' כטעם בעבור: על ככונו. על היסוד שהיה שם כתיילה מוכן: (סח) בכחם. כנגד ההל' ידבר
 כי לא נתנו האבות רק שתי רבוא וכסף שנים חלפים ומלחמים כי כן מפורש במספר השני ובמסרו שם רבואות ככלל אחד
 ר"ה לומר כין הקהל וכין ראשי האצות נשארם המתנדבים ממלכות כורש: דרכמונים. דינרי זהב: רבואות.
 האלף תחת הכפל וכן בזוא נהרס: מנינם. משקלים ומכירו המנה יהיה. ומרובם טעם שקלים שבעה מניס:
 (ע) וישבו. והשווערים. שומרי השערים הלל הם: ג (ח) וינע. נקראו כל ימי הלכה חדש בעבור התחדשה כל
 רלכ"ג

הפרטים בכלי בית המקדש. וזה שכתב מנחם בלח וינע ומספר כל הלו הפרטים למספר כל הקהל שזכר אך הוא פחות מזה הרבה ולכן
 ידמה שכתב כלא עמוסם חלפים וילת חלו: (סח) דרכמונים. יהיון שהיה מטבע משקלו דרכמון והוא לפי מה שחשבו דנה וכן: מניס. משקל
 מצורת דור

זכרים ונקבות לזכר בדקר ט' הם עלו בשעה ונשילו: (סח) ומראשי.
 ומקצת מראשי הכהנים: לבית ה'. ר"ל למקום בית ה' כי ענין לל
 על הבית: לבית האלהים. ומזר ומספר: להעמידו. ונר. ר"ל
 להעמיד את הבית על כלו וכסויו: (סח) בכחם. כל אחד המנדב כפי כח עמלו: לאוצר המלאכה. כל העוסק שאלמו שם הוציא
 והכסף למלאכת הבנין: וכתיבת כהנום. אשר ילכדו ומוסם הכהנים בשעת העבודה: (ע) ובן העם. מבני יהודה ובנישין: בערבים.
 אשר היו עמי נחלתם עד שכל גלו: וכל ישראל. הסהעולים מיתר השבטים: ג (ח) בערים. היו בערי נחלתם: כאיש אחד. ר"ל חוב עמה
 פרוש ע"מ

ועקם מאל צעהן מווינינם אונ מווינינם וכסף מניס אונ
 פינף מווינינם לימרות וילקעו וכתנית כהנים פאה אונ
 הונדערט העמקער פו די כהנים ווענין: (ע) וישבו
 הכהנים והלוים וענען גיזעסין די כהנים אונ די לויים
 וישן העם אונ פון דעם פאלק פון די בני יהודה אונ
 בנימין אונ די לויים די וינגערס אונ מווער היטערס
 פון דעם בית המקדש אונ די נתינים די אלע וענן
 גיזעסין אין ויערר שמעט ווס האבן גיהאם איידר
 זיי וענן פאר מריבין גיווארין וכל ישראל בעריהם אונ
 כל ישראל ווס פון אנדערר שבטים וענן און גיבאנן
 די ויענען גיזעסין אין וזיערע שמעט:
 ג (א) וינע החודש השביעי. אונ עם האם גינרייכט דר
 ויעקער חודש' (דס אין השנה) אונ דיא בני
 ישראל

אונ דרייסיג פרידיהם אונ וזיערע מול איינלין וענען
 צוויי הונדערט אונ פינף אונ פערציג: (סח) גמליהם
 וזיערע קעסליה ווענען גיווען פיהר הונדערט אונ
 פינף אונ דרייסיג חמורים אונ איינלין האבן זיי גיהאם
 ועקם מווינינם אונ ויפען הונדערט אונ צוואנציג:
 (סח) ובראשי האבות אונ פון די עלצטי פון די משפחות
 וזי זיי וענן גיקומן צו דעם ארט ווס נאמס הוז איז
 אין ירושלים התנדבו לבית האלהים האבען זיי מנרב
 גיווען צום בנין פון נאמס הוז זיי נאלען אים און
 שטעלן און זיין אן פרויטומג: (סח) בכחם נתנו אזו
 וזי וזיער פח אין גיווען האבען זיי גינעבס אין דעכו
 אוצר פון דעם בית המקדש וזכ דרכמונים גילדערנע
 מטבעות (ווס הייסען דרכמונים) האבן זיי גינעבן

ישראל בערים ויאספו העם באיש אחד אל־
ירושלם: ב ויקם ישוע בן־יוצדק ואחיו הכהנים
וזרבבל בן־שאלתיאל ואחיו ויבנו את־מזבח
אלהי ישראל להעלות עליו עלות ככתוב בתורת
משה איש־האלהים: ג ויכינו המזבח על־מזבחתו
כי באימה עליהם מעמי הארצות ויעל עליו עלות
להוה עלות לבקר ולערב: ד ויעשו את־הג־הספות
ככתוב ועלת יום ביום במספר כמשפט דבר־יום
ביומו: ה ואחר־כן עלת תמיד ולחדשים ולכל־

ד"א ובינו . דברים ס"ב

רש"י

מבנותיו קרוי ויעלו קרוי

המלך ועל כן ימנעו מלקטרס לבנין הבית: לבקר ולערב.
תמיד של שחר ותמיד של בין הערבים: (ג) ועולת יום
ביום במספר קרבנות החג במספרם כמשפט:
(ה) ואחרי כן . ולאחר הסוכות היו מקריבים קרבנות בכל
יום לבקר ולערב: ולחדשים . ולרשי דברים היו מקריבי

אבן עזרא

ט"ז ימים: כאיש אחד. פירוש אסיפה העם היתה
במהרה כאסיפת איש אחד: (ב) ויקם . וזרבבל . נקרא
כן בעבור בני ליון שהם סרויין ככבל: בן שאלתיאל . לא
חזיו היה רק שאלתיאל דודו עמתי על כן נקרא בני וכן
כתוב בדברי הימים ובני וכינוהו אסור שאלתיאל בנו ומלכירם ופדיה
שאלו בני מויכל כי הוא עסקהם: (ג) ויבנו . כי באימה . בעבור
אימה עליהם היו בני מזבח לאל שניזנס: ויעלו . המעלה
אחד והוא יהושע הכהן הקריב בתחלה הקרבנות ואמר ויעלו
כי אחיו עזרוהו: ועולת לבקר . פירוש עלות החרשים
לבקר ולערב הם היום: (ד) ביום . הוא דבק עם דבר יום
פירוש ביום הראוי לבקר וכן מדי חגם כדלשו דבק עם
מדי הוא כמעט עת זמון: (ה) ואחריו כן . מומדות
מזבח את ארבעה וכן

(ג) מוכח"ו . מבנותיו קרוי : ועלו קרוי : (ד) ועלת
יום ביום . כן כתוב ועלת לא ועולות כמ"ס
במספט . הס"ה
פאוחה במזוייקוס וכן דויה נחמה המוסרס דמרטס ממשפטים ומלכים

הגנה ששים בקיום: ג (ב) ויבנו את מזבח אלהי ישראל וכו'. נגדו זה
(ד) והיכל לא יבנה . גם נגדו זה שחר הדברים הדומים לזה והוא שאוכלים קדשי
קדשים לפני מן הקדשים אפי"ס שאין קדשים. (ד) וישלח

מצודת דוד

כצואת איש אחד: (ב) בן שאלתיאל . בין בני היום כמו שג"ר בדברי
הימים: להעלות עליו עלות ככתוב גור . כמה עולות התמיד:
בצת כהלת הקרבנות: עלות לבקר ולערב . הם התמידין: (ד) את חג
הסוכות . כלל את חג הסוכות . כלל את חג הסוכות ויהיה יום
גור . כהולאת החרויות כלל יום כמשפט החרויות כמשפט החרויות
כל יום כמשפט החרויות כמשפט החרויות על כל יום ביומו: (ה) ואחריו
כן . אחר סוכות הקריבו בני עולת פסוד כמתנות מזבני
פירוש ע"ה

ישראל ועגעו ונעקו עין ויערי ששעט ויאספי העם
האבן ויה גאר דם פאלק איין גנאמילט אזו ווי איין
מאן קיין ירושלים: (ב) והם ישוע בן יוצדק איז אוף
גשמואקן ישוע בן יוצדק אויב זייגן ברירד די כהנים
אונ זרבבל בן שאלתיאל אונ זייגע ברירד ויבנו את
מזבח אלהי ישראל אונ האבן גבויעט דעם מזבח פון
דעם גאט פון די ישראל להעלות עליו עלות כדי וייה
נאלן אויף גרענגן אויף אים עולות אזו וייה עם
שמיים גשריבן אין רר הורקה פון משה רר נעמליכר
מאן: (ג) וכינו המזבח על פכנותיו אונ זייה האבן אן
גבריית דעם מזבח אויף זיין אן גברייתונג כי באיפה

(ג) בכנותיו . מלשון כן ובימים :

מצודת עיון

(ג) כי באימה . כי בעבור היום והפחד שהיה עליהם מעמי הארצות
שכח את הקרבנות: עלות לבקר ולערב . הם התמידין: (ד) את חג
הסוכות . כלל את חג הסוכות . כלל את חג הסוכות ויהיה יום
גור . כהולאת החרויות כלל יום כמשפט החרויות כמשפט החרויות
כל יום כמשפט החרויות כמשפט החרויות על כל יום ביומו: (ה) ואחריו
כן . אחר סוכות הקריבו בני עולת פסוד כמתנות מזבני
פירוש ע"ה

עליהם ווארום פון וועגן רר מורא וס זיי האבן אוף
זיך גהאט פון די פערקער פון די קעגנר האבן זיי
זיך גאייילט מיט דעם בויען . בגדי זיי ואלן קענין
גאט פקען מיט די קרבנות דם ער זאל וייה העלפן
פון זייערע פיינד ונילו עליו עולות אונ זייה האבן
אויף גבראכט אוף דעם מזבח עולות פרו גאט אין
דער פרייא אונ אויף דער נאכט: (ד) ויעשו את חג
הסוכות ככתוב אונ זיי האבן גאמאכט די קרבנות פון
חג הסוכות אזו וייה עם שמיים גשריבן אין דער
הורקה ועולת יום ביום אונ די עולות פון מאן ביי מאן
פון חג הסוכות האבן זיי גבראכט מיט דער צאל
אזו

מועד ייהוה המקדשים ולכל מתנדב נדבה ליהוה:
 י מיום אחד לחדש השביעי החלו להעלות עלות
 ליהוה והיכל יהוה לא יסד: ויתנו כסף להצבים
 ולהרשים ומאכל ומשתה ושמן לצדנים ולצרים
 להביא עצי ארזים מן הלבנון אל ים יפוא פרשיון
 כורש מלך פרס עליהם: ובשנה השנית לבואם
 אל בית האלהים לירושלם בחדש השני החלו
 זרבל בן שאתיאל וישוע בן יוזדק ושאר

יתיר א'

רשי

קרבנות של ראשי חדשים: ולכל מועדי ה'. ולשאר
 מועדות קרבניהם: ולכל מתנדב. ולכל אותם המתנדב'
 נדבותיהם היו מקבלים הכהנים אותם להקריבם ומיום
 אחד בשתי החולות להקריב קרבנות ודליון לא נכנה יסוד
 הכית: (ז) לציונים ולצורים. צדי זר וירדון שהיו
 אומנים לנבות הכית: אל ים יפוא. דרך הים היו מביאי'
 אותם: כרשיון. כאשר היה רשות המלך עליהם לנבות

אבן עזרא

הוא עולת חמיד לא נסקה ועולה להקדשים ועולה לכל מועדי
 ה': המקדשים. הקרואים להקדשים מפי בית דין ועולה
 לכל מתנדב והטעם שלא בעלו הקרבנות אחרי כן מראש
 חשתי שהחלו להעלות עלות: (ז) כרשיון. משני רשות:

רלבג

יום זיה במספר גוי. ר"ל כל בעלות שהיו מקריבין יום זיה בנה
 ולפסלם ונכרות העלים והקדש: ללזורים וללזורים. כי הם היו היותר בקיאים בזאת המלאכה כמו שבאר בדברי שלום: כרשיון כושב.

מצודת דוד

הפסק ועולות להקדשים וגו': ולכל מתנדב. הקריבו לכל מי אשר
 חתהו קרבן: (ז) החלו. או התחילו להעלות וכו' לכל לא הקריבו
 בזמנית על החר הסוכות: לא יסד. עזרון אל בנו יסוד:
 הם החוגגים ביום הקרי: לצדנים ולצורים. כי יהיה האה לברות העלים
 עליו ונצוא לירובלים: כרשיון. כרשות מרש פלך היה עליהם לנבות חת הכית:

פירוש ע"מ

או ויבא דר דין איז דבר יום בימוי אימליקע נאך פון
 דעם טאג האבן זיי גבראקט אין זיין טאג: (ד) ויאתרו
 כן עלות קמדי אונ נאך חג הסוכות האבן זיי מקריב
 גווען די עולה פון דעם קרבן המיד אלע פריא אונ
 פר נאכט ולהרשים אונ אין אלע קרבנות פון ראש
 חודש וילל מועדי ה' אונ אין אלע הייליגע ימים
 טובים פון גאט וילל מתנדב נדבה לה' אונ אימליקר
 ונאם האם מתנדב גווען איין נדבה פר גאט האבין
 דיא פהקים מתנדב גווען זיי נדבה אונ האבן זיא
 כקריב גווען פאר גאט: (ז) מיום אחד לחודש השביעי
 פון איין טאג אין זיבעטן חודש השני האבן זייא
 אן גהרבן אוף צו ברענגן עולות פאר גאט והיכל ה'
 לא יסד אונ גאטם פארץ זיין נאך גיט גיגרונד
 פעטם גווארן: (ז) ויבאו כסף אונ די ישראל האבן
 גבעען זיפקער צו דיא שטיין העקער אונ צו דיא

הכית, כרשיון לבן רשות מנורת רשה שהרי מן הזה יאמר
 אביון ומן זכה יאמר לביון וגון מזה חזיון מן רשה רשיון מן
 מזה חזיון ומן רשה יאמר רשות כמו מן ענה ענית ומן
 שכה שכות ומן ראה ראות ומן זכה זכות מנאל! רשות ורשיון
 באין וינאלין מנורה אחת לפי שער הדקדוק ולבן אחד הם.
 ומנחם חכרו לשון חרשת שפתינו ולא דקדק בדבורו ואעפ"כ
 שני פנים הללו קרובים זה לזה במשמעות: (ח) בחדש
 מביאת שי

ב"ז: (ה) המקדשים. כן כתיב בלשון מלך ב"א בספרי ספד:
 (ז) ושמע ללזרים. כדבר המדויקים חשב יוד קדמה וכן נכון
 עפ"י לשפטים י"ח וכן האכתי: חלום יפוא. אהרן מן ב' מעין
 דמדין אל"ף בסוף מינוחה ולא קריין וסיון במספרים כ"ב סדך לך
 לך ויהיה ג':

מצודת ציון

(ז) לצדנים ולצורים. הכי יתרון ועל: כרשיון. הוא
 הם כותבי החכמים מן מקום המלחם: ולחרשים.
 בצדנים וצורים: (ח) בחדש השני. הוא איש החלו זרובבל וגו'.
 פירוש ע"מ

מיינסטערס ופאכל וימשה ושמן אונ עסן אונ טרוגן
 אונ בויםל האבען זיין גגעבן צו דיא מיינסטערס
 פון צור אונ צירון להביא עצי ארזים פרי ויבא ואלין
 ברענגן מענען האלץ פון דעם וואלד דורך דעם
 ים ופוא קרשיון פורש פלך פריס זידיג אזוי ויבא דער
 רשות פון כורש מלך פרס אין גווען אויף זיין ווי
 זאלן בויען דעם בית המקדש: (ח) ובשנה השנית
 אונ אין אנדערן יאר צו וייער קומן אין גאטם הוין
 קרין ירושלים ביהושע השני אין אנדערן חודש (ז) בית
 אין אייר) החלו האבן אן גהובען אין גבן בית
 המקדש זרובבל בן שאתיאל אונ ישוע בן יוזדק
 ושאר אחיהם אונ זייערע אנדערין בריהער די פהקים
 אונ די לויים אונ אלע די וים זענען גקומן פון דעם
 גבענקריש קרין ירושלים ונעמידו את הלויים אונ
 האבן זיך גשטעלט דיא לויים פון צוואנציג יאר

אֲחִיהֶם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְכָל־הַבָּאִים מֵהַשְּׁבִי
 יְרוּשָׁלַם וַיַּעֲמִידוּ אֶת־הַלְוִיִּם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
 וּמַעְלָה לְנִצְחַ עַל־מִלְאכַת בֵּית־יְהוָה: וַיַּעֲמִד יִשׁוּעַ
 בְּנֵיו וְאֶחָיו קְדַמְיָאֵל וּבְנָיו בְּנֵי־יְהוּדָה כְּאֶהָד לְנִצְחַ
 עַל־עֲשֵׂה הַמִּלְאכָה בְּבֵית הָאֱלֹהִים בְּנֵי חֲנָנִד
 בְּנֵיהֶם וְאֶחֶיהֶם הַלְוִיִּם: וַיִּסְדּוּ הַבָּנִים אֶת־יְהוֹכָד
 יְהוָה וַיַּעֲמִידוּ הַכֹּהֲנִים מִלְבָּשִׁים בְּחֻצְרוֹת וְהַלְוִיִּם
 בְּנֵי־אֶסְפָּה בְּמִצְלֹתַיִם לְהַלֵּל אֶת־יְהוָה עַל־יְדֵי דָוִד
 מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל: יָי וַיַּעֲנוּ בְּהַלֵּל וּבְהוֹדֹת לַיהוָה כִּי טוֹב

ח"א לנח: חולין טד: קמיואל: ערניו י:

כי

רש"י

במשקל חזק בשתי ידי' א' אחת פעול' ואח' של יסוד ופתרון
 היו מייסדים מיישבים: ויסודו הבונים: והבונים מייסדי'
 את יסוד היכל ה' בשעה שהיו מנמחים בשורחם והעמידו
 הכהנים מלובשים בגדי כבוד וחולרות גדוהם לחקוט
 בהם: והקוים בני אסף: היו משוררים: במצלותיהם:
 כמו (תהלים ק"ו) לללל שמע כלי שיר הם: ער ידי
 דוד: שהיו מנמחים ומשוררי' שירות של דוד מלך ישראל:
 (יא) ויענו: לשון עניות וזמר כמו והענו להם מרים (שמות

השני, הוא חזק אייר: מהשבי, כל אותן שכחו מהשבי'
 לירושלים: ויעמידו: העמידו הלויים המשוררים לללל
 ולומר שירה לפני הבונים בשעת בנין יסוד הבית: לנצח.
 שני נצחות הללו הם נצוחי שירה כמו למלכת (בגנינות)
 ומזמר לדוד (תהלים ד'): (ג) ויעמוד ישוע: עמדו
 ואחזרו שירה ציחד סביב עושי מללכת יסוד הבית:
 (ו) ויסדו, משקל חזק מן יסוד כמו ויסדו טירותיהם. כן
 יסדו מן יסב ויסדו מן יסד. ומשמעותן ויסדו ויסבו
 מנחת שי

(ו) במלכות: הכי"ף בשפת עפ"ה וקבצו אסף הראש (בדברי
 המים א' ט"ז) ובנייהם הכי"ף ספופה במלך"ן והכי"ף קלה כפי"ם:
 להלל את ה'. בדפוס יבן להלל אל ה' ועשות הוא:

אבן עזרא

(ח) לנצח. לחוק. מענין ויז נלחם. או מן נלח: (ט) ישוע
 בניו. הכינון וכינו וכן בני חננד פירושו וכני: (י) ויסדו.
 מלובשיב. בגדי כהונה: במצלותיהם. מן בלללי שמע:

על ידי דוד, בעבור שהמנין מנין ביד יקרה הגנון יד:

רלב"ג

כ"ל ברשות כורש: (ח) ויעמידו את הלויים מבין עשרים שנה ומעלה לללל על מללכת בית ה'. כ"ל להסתחוק על המללכה כי היו ידלום מעמיה
 המלכות שישיבו מללכתם ולום העמידו שם את הלויים מבין עשרים שנה ומעלה גם שמו שם מנלמח על עושי המללכה למהכ המללכה
 ולהסתחוק עליה. וכהנה זכר שפחד מ'סוד הבונים את היכל ה' העמידו הכהנים מלובשים בגדי כהונה בהחולרות כי היה זה יום שמחתם
 ובעמידו הלויים בני אסף עם מללכותם (הם לנכ"ף בלע"ז) להלל את ה' על ידי שירי דוד מלך ישראל והלויים היו עושים בהלל ובנשינות
 הודלחה לה' כי טוב כי לעולם חסדו ויהא מנוצח אחד מפי' מהלויים. וכהנה מצוד השננה הכי"ף כל הפס' המנוחה גדולה להלל ה' את' אשר

מצודת ציון

התחילו בנינין: לנצח. לומר שיהם ולגנן צמת הבניין: (ט) לנצח
 על עשה המללכה. לנגוט עליהם לכל יסדו ויהיה מן המללכה:
 בני חננד וגו'. גם הם היו מלובשים בגדי כהונה בהחולרות כי היה זה יום שמחתם
 בדגדי כבוד ונדקס החולרות: על ידי דוד. בההלל השורר
 דוד: (יא) ויענו בהלל. הכינון קול בהלל וגו' לומר כי טוב להודות
 לה' כי לעולם מושך חסדו על ישראל: על חוסד. כל השמחות הללו

מלבוש כשות הידוט בדכ"ז: (ח) לנצח. ענינו נלחם שיר ע"ש
 סדך בעלי הסוד ללח זה את זה בהרמת סקול ובכרעפת הענינים:
 (ט) ואחיו, חכריו ועמיו: לנצח. ענינו נלמח ונפסי והוא מל'
 נלחון והסגדנות: (י) במצלותיהם. עשוי הוא משני כלי נחשת
 להשמיע קול גדול בסבבקה: זה כוח וכן בלללי שמע (תהלים ק"ז):
 (יא) ויענו. ענין כרעפת קול כמו וענו הלויים וגו' קול להם (תהלים ל"ז):

ע"מ

לויים וי"א האבין גאייקט. אויף די עושי קלאכה:
 (י) ויסדו הבונים את היכל ה' אוג דיא בויערס האקען
 גיגרונד פקסט גאמס פאלעץ וגימדיו הכהנים אוג
 וי"א האבין אוף גישטעלמ די בהניגס און נקל"יד אין
 בגידי כבוד אוג טרומיטיגן האבין וי"א גהאלטן אין
 זייערע העגם צו פלאזין מיט זיי אוג די לויים די
 קינדער פון אסף האבין זיי אוף גישטעלמ מיט בלעקן
 להלל את ה' וי"א נאמן לויגן גאמ דורך דיא שירות
 ותשקחות פון דוד מלך ישראל: (יא) ויענו בהלל
 ובהודות

אליהם אוג וייטר ויי נאמן זיך שטארקען צו זינגען
 אוג נאמן שירה זאגין ביי דער מלאכה פון גאמס
 הויז: (ט) ובעבוד ישוע אוג ויהן אוג זייע רינדער
 גישטעלמ ישוע אוג זייע ויהן אוג בני יהודה האבין
 אוג קדמיאל אוג זייע ויהן דיא בני יהודה האבין
 זיך גישטעלמ אלע מיט אנדער לנצח על עושי התלאכה
 בבית התהלים וי"א נאמן שטארקין אוג ציא איילין
 די מלאכה אין גאמס הויז בני חננד אוג דיא קינדער
 פון חננד אוג זייערע קינדער אוג זייערי ברנדר די

כִּי־לְעוֹלָם חִסְדּוֹ עַל־יִשְׂרָאֵל וְכֹל־הָעַם הִרְעוּ תְרוּעָה
 גְּדוּלָה בְּהִלָּל לַיהוָה עַל הוֹסֵד בֵּית־יְהוָה: י וְרַבִּים
 מִהַכְּהֵנִים וְהַלְוִיִּם וְרֵאשֵׁי הָאָבוֹת הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר
 רָאוּ אֶת־הַבַּיִת הַרְאִשׁוֹן בְּיָסְדוֹ זֶה הַבַּיִת בְּעֵינֵיהֶם
 בָּכִים בְּקוֹל גְּדוֹל וְרַבִּים בַּתְרוּעָה בְּשִׂמְחָה לְהַרִים
 קוֹל: י ואִין הָעַם מְבִירִים קוֹל תְרוּעַת הַשִּׂמְחָה
 לְקוֹל בְּכִי הָעַם כִּי הָעַם מְרִיעִים תְרוּעָה גְדוּלָה
 וְהַקוֹל נִשְׁמַע עַד־לְמַרְחֹק: ד וַיִּשְׁמְעוּ צָרֵי יְהוּדָה
 וּבְנֵימָן כִּי־בָנִי הַגְּדוּלָה בּוֹנִים הֵיכַל לַיהוָה אֱלֹהֵי

ישראל

ר"א ורבים מהכהנים והלוויים וראשי האבות הזקנים אשר ראו את הבית הראשון בייסודו זה הבית בעיניהם בכים בקול גדול ורבים בתרועה בשמחה להרים קול: י ואין העם מבירים קול תרועת השמחה לקול בכי העם כי העם מריעים תרועה גדולה והקול נשמע עד למרחוק: ד וישמעו צרי יהודה ובנימן כי בני הגדולה בונים היכל ליהוה אלהי

רש"י

בנין ב"ר היו שמחין ומריעין בשמחה בקול גדול מרוב שמחתן שילאו מנלות: (יג) ואין העם מבירים. אותם השומעים לא היו מכירים קול תרועת שמחה מפני קול בכי העם שהרי העם השמחים היו מריעים תרועה גדולה וקול הבכי נשמע יותר ויותר עד למרחוק:

ט"ו) ובהודות. ובהודות. כי טוב. להודות לה'. וכל העם. שאר עם ישראל: על הוסד. כל השמחות הללו היו עושים על בני יסוד אחר הוסד בבית ה'. (יב) ביסוד. ביסוד שלו מס דבר של יסוד ומן יסוד יאמר ביסודו. כמו מן הדג כהדשו מן קדש כקדשו: זה הבית. כשהיו רואין בנין בית זה היו כוכין מתוך שהיו זוכרים אותו בניין גדול של ב"ר: ורבים. אשר לא ראו

אבן עזרא

(יא) הוסד. שם השועל: (יב) ביסודו. דכך עם זה הכית ופי' אשר ראו בנייהם הבית הראשון בעת יסודו

עומם על בנין יסוד בית ה': (יב) ביסודו זה הכית צביניהם בזכיר בקול גדול. ידעה שייסוד הוה לא היה נעשה מעלמם גדולות כל כך כמו שהיו בבנין שלמה שהיו כשעור עשר למטה או שמונה אמות וזה כי לולא זה כעס לא היה הכלל בין יסוד זה הבית ליסוד הכית הראשון כי יסוד היכל היה מסכים ליעונו הראשון: ד (א) לכו יודעם וכלעמן. הם סבחים בהעלה סמכים בעני שומעין:

מצודה דוד

מצודה ציון
 ד (א) צרי. לוי:

היו על אשר הניחו היסוד מבית ה': (יב) את הבית הראשון. ככה נעלה: ביסודו. בעת יסוד הבית הוה: בעיניהם. כ"ל וסס רואים: בזכיר. היו בזכיר על כי היה קצו סרכה מן הכית הראשון: ורבים. אשר לא ראו הכית הראשון הם היו מריעים בשמחה להרים קול גדול על שמחת הבנין: (יג) ואין העם מבירים. אותם השומעים לא היו מכירים את קול תרועת השמחה מפני קול הבכי: כי העם. עס כי הםם השמחים היו מריעים תרועת גדולה בכל קול הבכי נשמע עד למרחוק ובעל קול השמחים: ד (א) צרי יהודה. הם האומות אשר הושיב מלך אשור בעני פירוש ע"מ

ובהודות לה' אונ זיי האבן גשרינן מיט לובונג אונ מיט הודאות פר נאט אין ויעער לובונג כי טוב עם איי נוט צו לובען ווארום ביי אייביג ציהט ער זיין חסד און די ישראל וכל העם הריעי אונ גאר דאם פאלק ישראל האבען גשאלט אין גרום שאלונג מיט לויב פר נאט. אונ די א"ע שמחות האבן זיי גמאן על היסוד בית ה' פון וועגיין עם איז גיגרונד פעקט גווארן נאטם הוין: (יב) ורבים מהכהנים והלוויים אונ פיל פון די כהנים אונ לויים אונ פון די ערלצטי פון די משפחות די אלטע לויים אשר ראו גוי וואס זיין האבן געעהן דעם ערשטין בית המקדש אין זיין גרונד פעקט וויא אזו ער איז גשטאנען אונ האבען היינט געעהן זי הבית בעיניהם דעם בית המקדש מיט ויעערי אונן ביים בקול גדול די האבן

גוויינט מיט איין גרום קול און דעם ערשטן בית המקדש ורבים בתרועה בשמחה להרים קול אונ פיל לויים וואס האבן ניט געעהן דעם ערשטן בית המקדש די זעגן גווען מיט שאלונג אונ מיט גרום שמחה: (יג) ואין העם מבירים אונ דאם איבריגע פאלק וואס האבן געהערט דם שאלונג די האבן ניט דר קענט דם קול שאלונג פון שמחה לילל בכי העם איבער דעם קול פון גוויין פון דעם פאלק די העם מריעים תרועת גדולה חאמשע דאם פאלק האבין גשאלט אין גרום שאלונג האט מען דאך ניט דר קענט דם קול והכל נשמע עד למרחוק ווארום דם קול פון גוויין איז געהערט גווארן פיל ווייטער וויא דם קול פון שמחה:

פירוש ע"מ

ד (א) וישמעו צרי יהודה ובנימן אונ די בליידגר פון שבט

ד (א) וישמעו צרי יהודה ובנימן אונ די בליידגר פון שבט

עזרא ד

ישראל: ב ויגשו אל זרבבל ואלי ראשי האבות
 ויאמרו להם נבנה עמכם כי ככם נדרוש לאלהיכם
 ולא אנחנו זבחים מימי אסר חדון מלך אשור
 המעלה אתנו פה: ג ויאמר להם זרבבל וישוע
 ושאר ראשי האבות לישראל לא לכם ולנו לבנות
 בית לאלהינו כי אנחנו יחד נבנה ליהוה אלהי
 ישראל כאשר צונו המלך פורש מלך פרס: ויהי
 עם הארץ מרפים ידי עם יהודה ומבלהים אותם
 לבנות: ה וסכרים עליהם ועצים להפר עצתם כל

ד' לא לבס . שקלים ב' גרסין ה' שקלים ח :

רש"י ולו קרי ומבטלים קרי ימי

אשור מבבל ומכותה ומעוה ומחמת ומספרים ויושב אותם
 בערי שומרון תחת כנ"י: (ב) ויאמרו להם נבנה עמכם.
 היו אמרים כן למען תחבט מלאכת הבית על ידיהם שלא
 לבנות עוד: מימי אסר חדון מלך אשור . כמו של
 סנהרוב שלחך סנהרוב הוסיבם שם הרגוהו אדרמלך
 ושראך בניו וימלך בניו ותחמו בניו סנלמך (ישעיה
 מנחה ש

ד' (ג) ולא אלהינו . ולו קרי: ה' סכרמון . חלל מלה וי"ם תחמין מלין
 מנ"ש במלכים וישעיה: (ד) ומבטלים . ומבטלים קרי:
 (ה) ומכרים . כל לישאל רחגלא כחוב ש"ן בר מן דין דכתיב פמ"ן

בבית שני היו בוכים: ד' (ג) ולא אנחנו קרי בוי"ו וכתוב
 באל"ף ופי' ולא אנוהו וזכרים לזולתו: (ג) לא לבס
 ולנו . טעמו שתתעברו עמנו לבנות בית לאלהינו: כי אנחנו
 מבלהים אותם . כתיב מן בללות אתך ומבטלים קרי לבנות כלה
 בלה כי מטעם הם רק הענין אחד: (ה) וסכרים . הסמך תחת ש"ן:

מנחה ש
 ד' (ג) ולא אלהינו . ולו קרי: ה' סכרמון . חלל מלה וי"ם תחמין מלין
 מנ"ש במלכים וישעיה: (ד) ומבטלים . ומבטלים קרי:
 (ה) ומכרים . כל לישאל רחגלא כחוב ש"ן בר מן דין דכתיב פמ"ן

ג) לא לבס ולנו לבנות בית לאלהינו . ולמדנו מה שאין מניחין לנו שאינו יושב לבנות ביהמ"ק עמנו: (ד) ויהי עם הארץ . הם הסומים
 ומבטלים אותם לבנות . כל שכבר היו מפחדים אותם על דבר בנייהם: (ה) וסכרים עליהם ועצים . כל שהיו מותרים שכל לישאלים ישיח

ג) לא לבס ולנו לבנות בית לאלהינו . ולמדנו מה שאין מניחין לנו שאינו יושב לבנות ביהמ"ק עמנו: (ד) ויהי עם הארץ . הם הסומים
 ומבטלים אותם לבנות . כל שכבר היו מפחדים אותם על דבר בנייהם: (ה) וסכרים עליהם ועצים . כל שהיו מותרים שכל לישאלים ישיח

מצודה דוד

מצודה דוד

ישאל: (ב) נבנה עמכם . בונתם סוה להסתגר עמכם לדע'
 מלמדי לבסם לנלווא עליה מה להסכית המלחמה: ולו אנחנו
 כי סמחייב אשר הנלה חת ישראל הופת על ידי בניו ומלך אסר
 חדון בניו תחתיו כמ"ש (במלכים ב' טו) והוא הוסיב במקומם מבבל
 הבית כי מה לבס לבנות בית לה' רק אנוהו בני ישראל יחד נבנה הבית לה': כאשר צונו . כל' אנוהו לוח המלך ולא אלהים:
 (ד) מרפים . הציור מוכר בלבס למטן יכפו ויכס מהבנין: ומבטלים . היו מפחדים אותם מלבנות: (ה) וסכרים . היו סוכרי

ד' מרפים . מלשון רסיון: לבנות . כמו מלבנות: (ה) וסכרים .
 זבחים . כמ"ש בסי' ח' היו יבואם מ"ב ז': מימי אסר חדון .
 חדון בניו תחתיו כמ"ש (במלכים ב' טו) והוא הוסיב במקומם מבבל
 הבית כי מה לבס לבנות בית לה' רק אנוהו בני ישראל יחד נבנה הבית לה': כאשר צונו . כל' אנוהו לוח המלך ולא אלהים:
 (ד) מרפים . הציור מוכר בלבס למטן יכפו ויכס מהבנין: ומבטלים . היו מפחדים אותם מלבנות: (ה) וסכרים . היו סוכרי

פרוש ע"מ

פרוש ע"מ

המקדש (אביעזר באמת אינו יוער בנזונה נזקין וי'א
 זאלן דורק דעם קבמל זיין דעם בגין): (ג) ויאמר
 להם וירובבל הם צו זיי גואמם זרובבל אונג ישוע אונג
 די איבריינע ראשי אבות פון די ישראל לא לבס ולנו
 גימ צו אייך אונג צו אונג מיט אנגער איך ראוי צו
 בויען איין הויז צו אונגער גאמט כי אנחנו יחד נבנה
 לה' אלהי ישראל בייערט מיר ישראל מיט אנגער
 וועלן מיר אליין בויען איין הויז צו גאמט דר גאמט
 פון די ישראל באשר צונו הסמך אזו ווי דר מלך פורש
 מלך פרס הם אונג גשאמט: (ד) ויהי עם הארץ אונג
 דם פאלק פון דעם לאנד (די צרי יהודה ובג'מין)
 די האקן גשלאמט די הענר פון די ארביט פון דעם
 פאלק פון שבט יהודה וסכרים אותם לבנות אונג וי'א

שקט יהודה אונג בג'מין דאם זענען דיא אומות
 וואס סנהרוב הם זיי בועצט אין ארץ ישראל די
 האקן גהערט כי בני הגולה דם די בני הגולה בויען
 איין היכל צו גאמט דר גאמט פון די ישראל: (ב) ויגשו
 אל זרובבל האקן זיי נעעהתם צו זרובבל אונג צו דיא
 ראשים פון די משפחות ביאמרו להם נבנה עמכם אונג
 האקן גואמט צו זיי לאמיר בויען מיט אייך דעם
 היכל כי ככם נדרוש לאלהיכם ווארום אזוי ווי איר
 וועלן מיר פארשמן צו אייער גאמט אונג צו אים
 קולין מיר קרבנות מימי אסר חדון פון די מענע פון אסר
 חדון דר זון פון סנהרוב מלך אשור הפעלה אותנו מה
 וואס זיין פאמר סנהרוב הם אונג אויף גבראמט
 אהער דרום ויזין מיר אייך העלפן צו דעם בית

יְמֵי בּוֹרְשׁ מֶלֶךְ פָּרַם וְעַד מֶלְכוּת דְּרִיּוֹשׁ מֶלֶךְ פָּרַם: וּבְמֶלְכוּת אַחֲשׁוּרוֹשׁ בְּתַחֲלַת מַלְכוּתוֹ כָּתְבוּ שְׁמֵנָה עָלְיִישְׁבֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם: וּבְיַמֵּי אַרְתַּחְשֶׁשְׁתָּא כָּתְבַב בְּשֵׁלֶם מְרַדְתָּ מְבַאֵל וְשָׂאֵר

כְּנֹרָה

כַּז"ל

ת"א שנה, פגולה יא:

רש"י

פרס מנין ארומית של כורש עולה למנין ארומית דריוש וכן שנינו במסכת ר"ה הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחששתה כורש ע"ש שאלך כבר היה ארתחששתה ע"ש המלכות ובסדר עולם מלחתי דריוש הוא ארתחששתה וכל המלכות כולה נקראת ארתחששתה וכו' כתב בשלם. כתב מכתבו דכדברים של שלום: מהררה מבאל. שם אדם הוא מלרי יהודה ובנימין: ושאר כנוריהו. הכרומיו וסעומו: על מנחה שו

שהיו שוכרים ויעלים כדי לנטל המלכה: כל ימי. מלכות כורש ומלכות אחשורוש אשר מלך אחר כורש עד שנת שהיה לדיוש שנת מלכות האשורוש היתה הנלמדה בעלה: (ו) ובמלכות אחשורוש. שמלך אחר כורש הוא אחשורוש שלקח אסתר: כתבו שמונה. שלא לכתוב בית המקדש: על יושבי יהודה וירושלים. להלטיס ולקמחם שלא יבנו הבית: (ז) ובנימי ארהחששתה. הוא כירש מלך

אבן עזרא

(י) ובמלכות אחשורוש. הוא המכונה ארתחששתה כנשון פרסי: כתבו שמונה. מן עתן והעטם לטעון הוחם: (ז) כתב בשלם. כמו שלום: עלן ארתחששתה.

כמ"ס כנאנוס ס"ג: (ז) ובנימי ארתחששתה. בספרים מדויקים זה נכדו ח"ו ע"ש פנים בתקנו וכן נאמר עליו ו' וכל ארתחששתה שבענין ש"ן ראשונה ימנית וספירה שפאל"ת ביו"ד ה' הספרים ובלקמן כתוב ספ"ך ככילן בצהוב ש"ן שיהא למטה ובספרים אחרים ספ"ן כ"ש

ספרה עד ואחר הדברים אלה סיומן ה' ארתחששתה כש"ן ומעט רל"ב

ותחם זה החמישי כל ימי כורש מלך פרס ועד מלכות דריוש מלך פרס שהוא בן בני כורש כמו שזכרנו בספר דניאל. הנה זה מה שצ"ל: לגלות בזהלם ה' שהגלונו בישראל בזה המקום. ואולם החומשי המעישים מה הספור הם אלו: התועלת הראשון הוא לבודיע קיום יצוריהם כדבר ח"ו ע"ש פנים בתקנו וכן נאמר עליו ו' וכל ארתחששתה שבענין ש"ן ראשונה ימנית וספירה שפאל"ת ביו"ד ה' הספרים ובלקמן כתוב ספ"ך ככילן בצהוב ש"ן שיהא למטה ובספרים אחרים ספ"ן כ"ש

ותחם זה החמישי כל ימי כורש מלך פרס ועד מלכות דריוש מלך פרס שהוא בן בני כורש כמו שזכרנו בספר דניאל. הנה זה מה שצ"ל: לגלות בזהלם ה' שהגלונו בישראל בזה המקום. ואולם החומשי המעישים מה הספור הם אלו: התועלת הראשון הוא לבודיע קיום יצוריהם כדבר ח"ו ע"ש פנים בתקנו וכן נאמר עליו ו' וכל ארתחששתה שבענין ש"ן ראשונה ימנית וספירה שפאל"ת ביו"ד ה' הספרים ובלקמן כתוב ספ"ך ככילן בצהוב ש"ן שיהא למטה ובספרים אחרים ספ"ן כ"ש

מצורת ציון

כמו ושוכרים כש"ן: (י) שמונה. ענין קמחון: המלכה בתחלת מלכותו אין אן הויב פון זיין מלוקבה פתני שפנה האבן דיבלידיגור פון יהודה אונ בנימין גשרייך צו דעם אחשורוש איין סמרה און די זיצער פון דעם לאבד נאגט פון שגמ יהודה אונ ירושלים פדי זיי זאלן נאגט פון בויגן דעם בית המקדש: (ז) ובנימי ארתחששתה אונ אר די פאג פון ארתחששתה (דס איז פורש מלך פרס) כתב בשלם המ ער גישרייבן איין שלום קריב אייגער וס האט גייהייסן סתירת מבאל

מצורת רוד

יחלים בעבורם לטען אה כמלך אחר דעתה ובעל ענה תהוידים: גוד מלכות דריוש. הוא דריוש הפרסי המלך אחר אחשורוש אפי: (ז) כתבו שמונה. דבר בנין הבית לכל יום רשות לכתוב את הבית: (י) ארתחששתה. הוא כורש המכונה ארתחששתה ע"ש המלכות ובסדר עולם מלחתי דריוש הוא ארתחששתה וכל המלכות כולה נקראת ארתחששתה וכו' כתב בשלם. כתב מכתבו דכדברים של שלום: מהררה מבאל. הוא כירש מלך יהודה ובנימין: ושאר כנוריהו. הכרומיו וסעומו: על מנחה שו

עזרא ד

בְּנוֹתָו עַל־אַרְתַּחְשֶׁשְׁתָּא מֶלֶךְ פָּרַס וּכְתַב הַנְּשִׁיתָו
 כְּתוּב אֲרָמִית וּמְתָרָנָם אֲרָמִית: רַחוּם בְּעַל־מַעַם
 וְשִׁמְשֵׁי סְפָרָא כְּתָבוּ אֲנָרָא חֲדָא עַל־יְרוּשָׁלַם
 לְאַרְתַּחְשֶׁשְׁתָּא מֶלֶכָא בְּנִמְא: אֲדִין רַחוּם בְּעַל־
 מַעַם וְשִׁמְשֵׁי סְפָרָא וְשָׂאֵר בְּנוֹתָהוּן דִּינִיָּא

ואפרסתביא

כנתהו קרי

ה"א הכתוב : כנתהו דנ מלכא נא :

ארתחששתא. אל ארתחששתא: וכתב הנשהון. וכתב
 האגרת: כהוב ארכית. באותיות ארמית: ובהורגם
 ארמית. המכתב היה מפורש בלשון ארמית: (ח) רחום
 בעל מעם. רחום היה מזכיר ובעל דברים לסדר המכתב:
 ושמשוי ספרא. ושמשוי היה סופר הוא שמשוי בנו של המן.
 וכן דרך המקרא להזכיר סופר ומזכיר שניהם ביחד לפי
 שםם וקוקים זה לזה הלא מסדר ומזכיר והסופר כותב שאל
 (מלכים א' ד') אליהרץ ואחיה בני שיפא סופרים והושפט

מנחה שי

כן נאחתי במסורה טוליסוף: כמותו. כמותו קרי בפסוק מדיוק'
 כתיב ויהיו יעם בחולם כמו שיהא יעם בנחל בנותהון
 ובנותיה שבטין: וכתיב ד"ק שם לנו כיוולא כזה
 דדכי ירו"ש עסקר קמא דכריתא מי דמי שבת ועמ"ס
 הני יתהון כמותהון פי' דכריתאם וכלל המחנה אליהם ע"כ.
 ויכתיב נוסחא אהרת הכתם ופי' זה מנומת מיכר ועיין בענין ערך

נאמר וזה מאמר הסופר ומסדרים הספר ועמו כאלה
 עתה: (ט) דיניא ואפרסתביא מרפליא. עס אומות ידועי' אלס ויתכן להיות ארטיא מן וארך ואחד וכלה:

כמותו כי כתיב תמלא למנהיגים כמות רבים. וכתיב ארתחששתא כתב כלם. והוא אשר הראש שלום בם' דפי'. וממדתו ויכלל וישר
 שיהיה אל ארתחששתא מלך פרס. וכתיב האגרת כתיב חכב הרומים ובלשון ארמי. וזה הוא נוסח האגרת: (ח) רחום. בעל הדברים
 ושמשוי סופר כתיב אגרת החת על ירושלים לארתחששתא המלך כאלה נאמר: (ט) גיה רחום בעל הדברים ושמשוי סופר ושאר מנהיגים

מצודת דוד

(ח) כנתהו. ענינו רמיו ומכריו. ונדי' רזיל שבת ועמ"ס
 בכמותהון (כריתות ג) בן גלם הערך וכו'לע לומר בכל דברים
 שהתקבל אליהם: בן השתחן. ענינו מפורש ופי' לו דומה כי הם
 היה הספר: והתרגום. גם הוא ענין מפורש וכדו"ל למאן למתרגם
 לי' הכתה ויכתיב: (ח) בעל מים. מילי כיווד מוכיב הדבור
 כמילי' נאחתי וכן שםם זקנים יקח (וי"ב) אנרא. כן יקבל
 כתיב השלום ע"ש שמאוסף לו דברים הכתוב והוא על' אונג בקין
 (מכיל' י'): כנבא. ענין אהיה וכן ויאלמו גלם (ירמיה כ"ג):

לקומי יקרים

וי וכתב הנשתינ כתוב ארמית גוי'. דיא גמרא ואגם רבי
 יומי האם נעלערוגם קורא איז ויקרם גיועין דיא הורה ואל
 גינעבין ויערין דורך אים. נאר וייל כשה איז גיועין פריגר פאר
 קורא דיריבער איז די הורה גינעבין גיועין דורך כשה. נאר
 פון דקסם ויעבין אפילו דיא הורה איז גים גינעבין גיועארין
 דורך קורא. דער כתב נדאם געשריפט פון דיא הורה איז
 גינעבדקסם גיועארין דורך קורא וויא גס שפייט אין פסוק וכתב
 הנשתינ. דאם געשריפט איז גיענערטם גיועארין. אונ כשה
 רבינו קורא אויך גיאגם אז דיא שריפט פון דיא הורה וועט
 גינעבדקסם ויערין וויא גס שפייט אין פסוק וכתב לו את כישנה
 בהורה דער גלך ואל שרייבין די הורה כים דעם געשריפט ווס
 גס ויעם גינעבדקסם ויערין. רבי ואגם מים דיא אהיות ויאם
 אנגערט ספרי הורות ויענען געשריבן גיועארין אויף דעם בארג
 כתיב. אונ דיא אהיות ויענין גים גיענערטם גיועארין דורך
 קורא. אונ וואס גס שפייט משנה התורה. כיינס פיען דער
 גלך דורך שרייבן צווייא ספרי הורות. איין ספר הורה ואל
 זיין געאלקט צו זאגטן כים וייבע אצרות. און דיא ספר
 הורה ואל ער האלטן שפענדיג געבין דך. אונ דיא אהיות
 דיא גלייךקעט אונ דיא געקעט פון צילע אהיות:

כמו אל: כנתהו. חזריו או עזרא: וכתב הנשהון.
 ארות האותיות תקראנה כלשוננו והעד אל היהודים ככתבם
 או כתב זה הספר הנשחון השנה בכתיבה ובלשון ארמית
 ויש חומרים שהטעם מוחם והוא הנכון: (ח) בעל מעם.
 מן טעמו רזי'. והנה רחום בעל טעם עלה: כנבא. כאשר
 נאמר כן היתה האגרת ששלחו הנכבדים או כנחא כטעם
 עתה: (ט) דיניא ואפרסתביא מרפליא. עס אומות ידועי' אלס ויתכן להיות ארטיא מן וארך ואחד וכלה:

מצודת דוד

ה' הלאם מן משלתי הכתב ושאר ריבוי עמו היו בלגונה סתם
 בלשון אל ארתחששתא: וכתב הנשהון. כתב המסופר פי' כמות
 כחומר כתב ארמית ומפורש בלשון ארמית: (ח) בעל מים. כיווד
 לסדר אל דברי הכתב כמילי' נאחתי: ספרא. יסודע לאמן יוד
 בכתיבה: דכתיב. סכ כתבו אגרת החת להשתינ על ירושלים רחום
 ה' המסופר ושמשוי היה הכותב: כנבא. רז' דכתיב האגרת הים
 כאשר נאמר למטה: (ט) אדין. או בלשון המעמד והטלה היה רחום
 וגו' ושאר מנהיגים: דיניא וגו'. כס שמות עמי' יהונתם אלס אשר
 פירוש ע"ש

מבאל אים זיין איבעריגע חברותה צו ארתחששתא
 מלך פרס וכתב הנשתינ אונ דם כתב פון דעם פריב
 איז גיועין גישריבן מיט דעם פתב פון ארמית אונ
 איז בשייד גיועין מיט דעם לשון פון ארמית:
 (ה) רחום בעל מים רחום איז גיועין דר וואס האם דר
 מאגם אונ מסדר גיועין דאם גישריפט צום סופר
 אונ שמשוי איז גיועין דער שרייבער דיא ביידיע
 כתבו אנרא חדא האקן גישריבען איין פריב אונ איין
 מסירה על ירושלים צוא ארתחששתא דעם מלך פון
 ווענין ער נאר הייסען כובמל זיין דעם גנין בית
 המקדש אונ דאם לשון פון דעם פריב איז גיועין
 גישריבן כנבא אזויא וויא מיר וועלעין דא ווייטער
 זאגען: (ט) אדין רחום בעל מים דענקט מאל איז
 גיועין
 פון דיא ספר הורה ויעם כען אשורית. וייל די אהיות זענען:
 געקעט פון צילע אהיות:

וּאֶפְרַסְתִּיָּא מִרְפְּלִיא אֶפְרַסִּיא אֶרְפְּוִי בְּבִלְיָא
 שׁוֹשְׁנִבְיָא הִיא עֲלֵמְיָא: יוֹשָׁאֵר אֲמִיא דִּי הַגְּלִי
 אֶסְנַפֵּר רַבְּא וַיִּקְרָא וְהוֹתֵב הֵמוּ בְּקִרְיָה דִּי שׁוּמְרֹן
 וַיִּשְׂאֵר עֲבַר־נְהֵרָה וּכְעֵנַת: יִדְנָה פִּרְשֵׁן אֲנֵרְתָא
 דִּי שְׁלַחוּ עֲלוּהִי עַל־אַרְתַּחְשֶׁשְׁתָּא מִלְכָּא עֲבַדִּין:
 אֲנִישׁ עֲבַר־נְהֵרָה וּכְעֵנַת: יִדְיַע לָהּיָא לְמִלְכָּא דִּי
 יְהוּדִיא דִּי סִלְקוּ מִן־לְלוּתָךְ עֲלִינָא אֲתוּ לִירוּשָׁלַם

קריאתא

ת"א חכמי: סנהדרין ז: ארבווא קרי דהיא קרי עבדן קרי רשי

אשר בעבר הנהר לפי שהנהר נהר פרס מפסיק בין א"י
 לבבל נמצאו איתן עכו"ם שלד א"י הם בעבר הנהר לאותן
 העומדים בבבל: וכענת, ג"ל מסקו וחכמי כענת כלם היו
 מסכימים בשליחות המכתב הזה: (יא) דנה פרשגן
 אנרתא, והיו פתרון האנרת: פרשגן, כמו פתשגן הכתוב:
 די שלחו עלוהי, אשר שלחו אליו: על ארתחששתא.
 אל ארתחששתא: עבדך אנש עבר נהרה וכענת.
 עבדך הם אנשי עבר הנהר וחכמי כענת כל העכו"ם
 המנויות כאן בכללות בכל זה שכלן היו לגד א"י שהוא עבר
 הנהר לאותם השוכנים בבבל וזה תחלת המכתב עבדך
 אנש עבר כהר וגו' עד לא איתי לך: (יב) ידיע דהיא
 למלכא, דבר ידוע יהיה למלך: די יהודיא, אשר
 מנחת שי

כן הראשון: (ט) חכמי ארכיאל קרי: דהיא, דהיא קרי: (יג) עבדך.
 עבדך קרי: (יד) סלקי, יש סלסיס סלוקי מלל יו"ד: וזאשפתא.

לשוננו זה אומר ככה וזה אומר ככה ופי' המלה פשר עבד יחיד:
 מנחת שי

סיעומיהם: דינא ואפרסתביא וגו'. הללו כלם שמות
 של עכו"ם שהיו סחריב בערי שומרון: אפרסיא, הם
 ערסיס שהיו סחריב בערי שומרון: ארכוביא, הם בני
 ארך שנאמר ודרך וחדד וכלנה (בראשית י'): בבליא,
 הם בני בבל: שושנבביא, בני שושן הכירה: עלמיא,
 בני עילם מכל העכו"ם הללו הוסיב סחריב בא"י וכלן היו
 מושיבין ומסכימים בשליחות המכתב הזה: (י) ושאר
 אומיאי, ושאר העכו"ם אשר הגלה סחריב כלם הסכימו:
 אסנפר, סחריב: רבא ויקריא, שהיה מלך גדול ומכובד
 שנאמר כה אמר המלך הגדול מלך אשור (ישעיה ל"ו):
 והורה המו, הוסיב אותם: בקריה די שומרון, בערי
 אשר סביבות שומרון: ושאר עבר נהרה, ושאר העכו"ם

אבן עזרא

שושנבביא, מן שושן: עלמיא, מן עילם: (י) וכענת, יש
 אומרים שהוא שם אומה ויתכן שמלה מן עת החד הראשון
 הוא הקריב: (יא) פרשגן, כעשת פתשני הכתב שתי
 רלב"ג

דיא אפרסתביא, מן שושן: (י) ושאר האומות שהיו סחריב בערי שומרון: (יא) ושאר
 בערי שומרון וכשאל ערי עבר הנהר ובעיר אחת שממה כענת או עכו"ם
 אל ארתחששתא המלך עבדך אנש עבר הנהר: וכענת: (יב) ידע העלך כי היהודים עלו ממלך אללנו בלא לירושלים עיר מורשת ורסה

מצודת דוד

ישנו בערי שומרון והיו גם הם כעמל העלה היוולה: (י) ושאר
 אומיאי, ושאר העכו"ם אשר הגלה סחריב והוא סחריב בלשון
 ערמי: רבא ויקריא, כן נקרא סחריב על פי היה מלך גדול ומכובד:
 לה ואף שאל למעלה מלך מרון בנו הוסיב אותם בערי שומרון מ"מ אמר שהוסיב הוא על כי היה במלכותו: ושאר, גם שאל
 היוסיב בעבר נהר פרס המפסיק בין בבל לא"י וגם כענת יהוא הם מקום מערקולין לכל אלה וכו' כל אלה הסכימו בדבר האנרת:
 (יא) דנה, זאת סודו טוסם הגלגל אשר שלחו אליו ומוזר ומפושט אל ארתחששתא העלך: עבדך, ר"ל אמתו הוסיבים המה עבדך:
 אנש עבר הנהר ויבני כענת: (יב) ידיע דהיא, ידוע יהיה למלך אשר היהודים אשר עלו ממלך אללנו בלא לירושלים:

פירוש ע"מ

גִּוּעוּן אִין דְּעַר עֲצִיָּה פִּין דְּעַם בְּרִיב רַחוּם בְּרַמְבִּיר
 אֹנֵן דְּרַם סְפֵר אֹנֵן שְׁכִישִׁי דְרַם שְׁרִיבֵר אֹנֵן וַיִּיעֲרַע
 אִיבְרִיגַע חֲבֻרוֹתוֹת דְּהִינֵן דִּינְיָא דִּי אֹמְקָה דִּינְיָא
 אֹנֵן אֶפְרַסְתִּיָּא אֹנֵן מִרְפְּלִיא אֹנֵן אֶפְרַסִּיא אֹנֵן
 אַרְכֻּוּיָא אֹנֵן דִּי לִימֵי פִּין בְּבִלְיָא אֹנֵן דִּי לִימֵי פִּין שִׁישֵׁן
 הַבִּירָה אֹנֵן דִּי אֹמְקָה דְּהִיא אֹנֵן דִּי לִימֵי פִּין דְּעַר
 סִינְיָה עֵילַם דִּי אֵלַע הַאֲבָן מִסְבִּים גִּוּעוּן אִין דְּעַם
 שְׁקִינְגַן פִּין דְּעַם בְּרִיב: (י) וַיִּשְׂאֵר אֲמִיאָא אֹנֵן אֹרְךָ דִּי
 אֲנִדְּעִי אֹמְוֹת וּוּם סִנְחָרִיב דְּעַר גִּרְסֻקְעַר אֹנֵן דְּעַר
 גִּיעֵרִלְבִּטְר מִלְּךָ הֵמוּ יִי פִרַם בְּרִיבִין פִּין וַיִּיעֵר לֵאבֵד
 וַיִּתֵּב הֵמוּ אֹנֵן הֵם צִי בְּעֵצָא אִין דִּיא שְׁעֵעַם וּוּם
 יְהוּדִים

יהודים

עזרא ד

קְרִיתָא מְרַדְתָּא וּבְאִישׁתָּא בְּנִין וְשׁוּרֵי אֲשַׁכְּלָרָו
 וְאִשְׁיָא יְחִיטּוֹ: י כַּעַן יָדִיעַ לְהוּא לְמַלְכָּא דִּי הֵן
 קְרִיתָא דָךְ תְּתַבְנָא וְשׁוּרֵיָא יִשְׁתְּכַלְלִין מְנִידָה
 בְּלֹו וְהֵלֶךְ לֹא יִנְתַּנּוּן וְאַפְתָּם מַלְכִים תְּהַנּוּק: י כַּעַן
 כְּלִיקְבֵּל דִּי מַלְחָה הִיכְלָא מְלַחְתָּא וְעֵרוֹת מַלְכָּא לֹא
 אַרְיָן לָנָא לְמַחֲזָא עַל־דְּדִנְהָ שְׁלַחְנָא וְהוֹדְעָנָא
 לְמַלְכָּא: טו דִּי יִבְכֵּךְ בְּסִפְרָ דְכַרְנֵיָא דִּי אֲבַהֲתָךְ

וההשכח רש"י
 מס: ואפתום מלכין תהנוק. ומס המלכים חווק שלח
 יחנו עוד מס למלכים: (יד) כען כל קבר די מלח היכלא
 מלחמא. עתה כל כנגד דבר זה אשר חרבן היכלא אנו
 רועים להחרוב. די מלה לשון חרבן ושמונו כמו ארץ מלה
 ולא חשב: מלחמא. אנו רועים לסחור ולהחרוב: וערות
 מלכא. וצוון המלך: לא אריך. אנו הנון לטי לראות.
 אריך הנון כמו אריך או לא אריך כמסת סוכה: על דנה.
 על זאת שלהו והודענא למך: (טו) די יבקר. אשר יבקר
 וידרוש הדורש בספר הזכרונות שלאצותך המלכים
 אבן עזרא

בא' ו' נדון ושוריא קרי שכללו קרי
 היהודים שעלו מאחך עלינו צלו לירובלים: קריהא
 מרדהא ובאוישהא בנין. עיר מורדת והועלת הס צווי:
 ושוריא שכלילו. והחומות יסדו: ואוישא. הכתלים:
 יחיטו. לכן פתח כמו אם מחוט (בראשית ט') שהם
 יחפורים ומחזרים הכתלים זה עם זה: (יג) כען ידיע.
 עתה ידוע יהיה למך: די הן קריהא דך. מנדה בלגנא.
 אשר אם העיר הזאת תבנה: דך. זאת: ושוריא
 ישרבלרון. והחומות יהיו מיוסדות: מנדה בלגו והלך.
 מיני מסים הם וכסף גולגולת: לא ינתנון. לא יתן עוד
 מבחתי שוי

וכהור והפירוט הראשון הוא הקרוב: (יג) כען. דך.
 ופירוטם כדרך סברתי מנדה מן הרכוש וכלו מס המדינות והלך מכס ההולכים דרך המלך: ואפתום מלכים תהנוק.
 חולצות המלך ותפולתם: (יד) כען. מלח היכלא. מענין כעשן נמחו לחך מלה לא השב ועטם הארץ ענין כשול
 מניעות דבר: וערות מלכא. כמו את ערות הארץ והעטם גנות: אריך. תרגום ויחל עוד ואזרין עוד ופי' הספוק
 רלב"ג

ל"ב בספרי ספדו והל"ג והיו"ד הנין ובנקלת ספרים נכתב
 מבחון ובישחא קרי: וטורי שכלילו. וטוריא שכלילו קרי והוא מד
 מן ב' מלין תנייילא סככא מן קדמיה ואריך (בשואל ב' כ"א) כמ"ס
 טס: (יג) מלכים. במקלת ספרים מלכין: (יד) כל קבל. הק"ף
 והפירוט הראשון הוא הקרוב: (יג) כען. דך.
 ופירוטם כדרך סברתי מנדה מן הרכוש וכלו מס המדינות והלך מכס ההולכים דרך המלך: ואפתום מלכים תהנוק.
 חולצות המלך ותפולתם: (יד) כען. מלח היכלא. מענין כעשן נמחו לחך מלה לא השב ועטם הארץ ענין כשול
 מניעות דבר: וערות מלכא. כמו את ערות הארץ והעטם גנות: אריך. תרגום ויחל עוד ואזרין עוד ופי' הספוק
 רלב"ג

צוים והחומות יסדו ויבסודות קברו כו צו: (יג) עתה ידע המלך כי אם העיר הזאת תבנה והחומות יבנו: הנה מנע המלך ומס ותסורס
 לא יתנו לך הוק המלכים תוק. כ"ל כי הם ימרוך די ולא יהיה לך מהם דבר ממה שאלו ישיבה למלך מעטו: (יד) כען מנע שמלה
 היכין לח מנעים. כ"ל מנע שאלו מהמסין: כמו ששמו המלך מהפסד הדברים שיבסם כסם. ובסמ המלך
 וצוקו לא טוב לנו לנאות על זה שהנו והודענו למך: (טו) אשר תבקר בספר זכרונות אצותך ובספר הזכרונות ומדע כי זאת

צוים והחומות יסדו ויבסודות קברו כו צו: (יג) עתה ידע המלך כי אם העיר הזאת תבנה והחומות יבנו: הנה מנע המלך ומס ותסורס
 לא יתנו לך הוק המלכים תוק. כ"ל כי הם ימרוך די ולא יהיה לך מהם דבר ממה שאלו ישיבה למלך מעטו: (יד) כען מנע שמלה
 היכין לח מנעים. כ"ל מנע שאלו מהמסין: כמו ששמו המלך מהפסד הדברים שיבסם כסם. ובסמ המלך
 וצוקו לא טוב לנו לנאות על זה שהנו והודענו למך: (טו) אשר תבקר בספר זכרונות אצותך ובספר הזכרונות ומדע כי זאת

מצודת ציון
 קריהא. העיר המורדת והעיר הזאת צוים והחומות יבנו: וסודות קברו כו צו: (יג) עתה ידע המלך ומס ותסורס
 וכלות ויבסודות יקברו והעיר הזאת צוים והחומות יבנו: וסודות קברו כו צו: (יג) עתה ידע המלך ומס ותסורס
 לבית כל היסוד המורד אחד: (יג) כען. עתה ידוע יהיה למלך
 אשר אם העיר הזאת תבנה והחומות יבנו: וסודות קברו כו צו: (יג) עתה ידע המלך ומס ותסורס
 או מיני המסים הכסם לא יתנו עוד כי יתקוון כתיב: הנה מנע המלך ומס ותסורס
 צוין: ואפתום. הכתם המלכים יהיה נחוק ונכסד כי הם לא יתנו
 עוד מס למלכי סיס: (יד) כען. עתה ששכדו אשר רועים הם אשר
 חורבן המקדש יהיה מנע סכסיה: וערות. כי צוון מבקר לה סיס
 וכסר לנו לנאות ולבחוץ: על דבה. על זאת שגליתא למחט
 ומודיעים על המלך: (טו) די יבקר. אשר יבקר בספר הזכרונות
 על אצותך ותמלא כספי הזכרונות ומדע אשר תבקר הזאת היא
 ע"ל

מצודת ציון
 קריהא. העיר המורדת והעיר הזאת צוים והחומות יבנו: וסודות קברו כו צו: (יג) עתה ידע המלך ומס ותסורס
 וכלות ויבסודות יקברו והעיר הזאת צוים והחומות יבנו: וסודות קברו כו צו: (יג) עתה ידע המלך ומס ותסורס
 לבית כל היסוד המורד אחד: (יג) כען. עתה ידוע יהיה למלך
 אשר אם העיר הזאת תבנה והחומות יבנו: וסודות קברו כו צו: (יג) עתה ידע המלך ומס ותסורס
 או מיני המסים הכסם לא יתנו עוד כי יתקוון כתיב: הנה מנע המלך ומס ותסורס
 צוין: ואפתום. הכתם המלכים יהיה נחוק ונכסד כי הם לא יתנו
 עוד מס למלכי סיס: (יד) כען. עתה ששכדו אשר רועים הם אשר
 חורבן המקדש יהיה מנע סכסיה: וערות. כי צוון מבקר לה סיס
 וכסר לנו לנאות ולבחוץ: על דבה. על זאת שגליתא למחט
 ומודיעים על המלך: (טו) די יבקר. אשר יבקר בספר הזכרונות
 על אצותך ותמלא כספי הזכרונות ומדע אשר תבקר הזאת היא
 ע"ל

יהודים וסם וענין אוף גיגאנגען פון דיר צו אונז אהו
 לירישים די וענין גיבוכן קיין ירושלים קריהא קריהא
 די ווידער שפעניגע אונ שפעכטע שטאט בווען זיי
 ושוריא שכלילו אונ די מויערין פון דר שטאט האפען
 זיי גיגרוגד פעסט ואוישא יחיטו אונ די ווענט פון די
 מויערין גייען זיי צו אוף אונ פהעפטין אייגע צוא
 דער אנדערער: (יג) כען ידע ליהויה מלכא אונ היינט

יהודים וסם וענין אוף גיגאנגען פון דיר צו אונז אהו
 לירישים די וענין גיבוכן קיין ירושלים קריהא קריהא
 די ווידער שפעניגע אונ שפעכטע שטאט בווען זיי
 ושוריא שכלילו אונ די מויערין פון דר שטאט האפען
 זיי גיגרוגד פעסט ואוישא יחיטו אונ די ווענט פון די
 מויערין גייען זיי צו אוף אונ פהעפטין אייגע צוא
 דער אנדערער: (יג) כען ידע ליהויה מלכא אונ היינט

וְתַהֲשִׁיבָהּ בְּסֵפֶר דְּכַרְנִיא וְתַנְדִּיעַ דִּי קָרִיתָא דָךְ
 קָרִיא מְרָדָא וּמִהַנּוֹקֶת מַלְכִין וּמְדִינִין וְאַשְׁתַּדּוּר
 עֲבָדִין בְּגוּדָה מְרִיּוּמָת עֲלָמָא עַל־דְּנָה קָרִיתָא דָךְ
 הַחֲרַבְתָּ: מִן מַהוּדְעִין אֲנַחְנָה לְמַלְכָא דִּי הֵן קָרִיתָא
 דָךְ תַּתְבְּנָא וְשׁוּרִיה יִשְׁתַּכְּלָלוּן לְקַבֵּל דְּנָה חֵלְק
 בְּעֵבֶר נִהְרָא לָא אִיתִי לָךְ: פְּתַנְמָא שְׁלַח מַלְכָא עַל־
 רְחוּם בְּעַל־טַעַם וְשִׁמְשִׁי סַפְרָא וְיִשְׂאֵר בְּנֻתְהוֹן
 דִּי יִתְבִּין בְּשִׁמְרִין וְיִשְׂאֵר עֲבַר־נַהֲרָה שְׁלָם וּכְעַת :

נַשְׁתַּוּגָא

רְשׁוּ

והומותיה מיוסדין : לקבץ דנה . כנגד כך וכשביל כך אין
 כך חלק בכל עבר נהרה לפי שישאל יהיו מורדין כך ויהיו
 הכל מידך : בעבר נהרא . הוא כל הארץ של ג' ח"י סביב
 עבר הנהר לאותן סככל : (יו) פתגמא שלח מלכא, עבר
 שלח המלך : על רחום בעל טעם . אל רחום המזכיר
 וכמשי הסופר ולשאר סופותיהם היישינים צברי סומרון
 ולשאר העכו"ם אשר בעבר הנהר לג' ח"י : שלם וכעת .
 מקומות הם . וכעת כמו וכעת פתחם קוריהו כך ופעמים
 מנחם שרי

הראשונים : ותהשבה . ותמוס בספר הזכרונות ותלע כי
 העיר הוזה עיר מודת ומזקת המלכים והמדינות :
 ואשתדור עבדין בגוד . ומרד היו עושים וסכסכו בחוכה
 שהיו וברחל מורדין במלכי העכו"ם : מן יומת עלמא .
 מיומנת העולם מיומנת קדמונים כך היום מהגס למרוד
 במלכי העכו"ם : על דנה . על כך היה העיר הוזה
 הריבה : (טו) מהודעין אנתא למלכא . מודיעין אנתא
 למלך : די הן קריתא דך . אשר אם העיר הוזה תבנה
 אבן עזרא

כחפץ קרין ובלא יוד' אחר הכתיב : (טו) לקבל . הק"ף כחפץ קרין :
 מנחם שרי
 כחפץ קרין ובלא יוד' אחר הכתיב : (טו) לקבל . הק"ף כחפץ קרין :
 מנחם שרי
 כחפץ קרין ובלא יוד' אחר הכתיב : (טו) לקבל . הק"ף כחפץ קרין :
 מנחם שרי

כן הוא ביטול היכול בעלנו יערות המלך וגו' ויהי לא נוהל
 לראות : (טו) ואשתדור . תרנוס הנה שלהתי את הנדי
 הזה שדריה מתנות השלחים היו עושים בקרבה לעוורים אוחס
 בעבר נהרא לָא אִיתִי לָךְ . שומריו זו העמים הזכרים אם ינוס
 לברחל ויקחו הכל בחזקה : (יו) פתגמא . ע"ה רחום . כמו
 אל רחום . והוא משרת כמקום המשה : וכעת . חסר טו"ן
 רלבי"ג
 העיר מודת ומזקת מלכים ומדינות ומרד עבו בחוכה ויהיו יזיל ועל
 העיר הוזה וכחמותה ויבנו אין כך חלק בעבר הנהר : (יו) דנה
 כצורת דור

ואשתדור . פנינו סככות ומינים והוא מוסר סדק שהוא סלחתי
 בעלן אפתי כי כן דרך המורדים לבלות שלמים ויבאול עול לנחוק
 בעבודת זלתי לא ים כך חלק בעבר הנהר כי הכל ימרוו כך בעבוד
 (יו) פתגמא . דנה שלח המלך : על רחום וגו' . אל רחום וגו' יבאר
 יהיה טעם גם לנחם יהיה טעם והוא כעת המזכיר למעלה ופגלם
 פירוש ע"ם

עיר מודת ומזקת הוא למלכים ומדינות : ואשתדור . ונחוקה
 וזכרונות עושים בה מן ימי יוסף : על דנה . כעבור זאת העיר
 הוזה נעשית חרבה : (טו) כחפץ קרין . מודיעים אנתא למלך אבן
 אם העיר הוזה תבנה והחמות יוגמרו ויבטלו : לקבל דנה .
 זאת או הוזהו יתבנו ויבטלו הם על כל חפשי עבד המלך : (יו)
 המדינות אשר הם ויבטלו שבומרון ובאר ארמי עבד הנהר לפגלם

איתר פין אייביג אן על דאי קריתא איבער דעם איז
 דאי דאויגע שקאט חרוב גי'וארען : (טו) כחפץ קרין
 אנתא לפתח מיר וענן מודיע צום קרית די הו מרדא
 דם אוב די דאויגע שקאט ויעט גי'ובעט ווען אונ
 אירע מוצרין וועלן גי'ורנד פקעט ווערן געבן דיי
 אנטקענען דעם גי'ורנד איבער דעם ויעט גי'ובעט ווען
 צו דיר אין חלק אין דר גי'ובעט ווערן געבן דיי ווען
 וועלן אין צו געטען : (יו) כחפץ קרין אנתא לפתח און
 דיר דיי דר קרית גי'ובעט צו דעם דיי מרדא אונ
 צו שקישי דעם שרייבער אונ צו ווערע אנדערע
 חבירותות ווען ווען אין די שקעט ווע ארום שומרון
 וישי' צו געבן אונ צו די אנדערע אויכות ווע וואגן
 אונ דער גי'ובעט פון דעם טיף פרת צו ארין וישראל

ווייל דעם חורבן פון דעם היכל פון דעם בית
 המקדש ווילען מיר חרוב פאכן ויערתי פקא אונ די
 שאנר פון דעם מלך און גי'ובעט עזא אונ מיר
 זאלען עם זעקן און שווייגען על דנה שנתא איבער
 דעם האבן מיר גי'שיקט אונ האבן עם מודיע ווען
 צום מלך : (טו) די בער קספ דקניא דאם ער זאל
 זיבן אין ספר הזכרונות פון דיינע עלשערין דיא
 ער שפע מלכים ויהשכח בספר דקניא ויעט וועקסו
 גי'ובעט אין דעם ספר הזכרונות אונ וועקסו וויסן
 די קרית די דם די דאויגע שקאט און אין ווידער
 שפעניגע שקאט ויהשכח מלכין ויערין אונ דא האט
 שלעבין גי'טאן צו מלכים אונ צו מדינות וישתדור
 גי'ובעט אונ מדינות האבין די וישראל גי'טאן אין

עזרא ד

י' נִשְׁתַּנָּא דִּי־שְׁלַחְתוּן עֲלֵינָא מִפְּרֵשׁ קָרִי קְדָמִי:
 י"א וּמְנֵי שִׁים טַעַם וּבִקְרוּ וְהִשְׁכַּחוּ דִּי קָרִיתָא דָּךְ מִן
 יוֹמַת עֲלָמָא עַל־מַלְכִין מִתְנַשְׂאָה וּמֵרַד וְאַשְׁתַּדּוּר
 מִתְעַבְד־בֶּה: י"ב וּמַלְכִין תְּקִיפִין הִוּוּ עַל־יְרוּשָׁלַם
 וְשִׁלְיָמִין בְּכָל עֵבֶר נִהְרָה וּמִדָּה בְּלוּ וְהִלְךְ מִתִּיהַב
 לְהוּן: י"ג כְּעֵן שִׁימוּ טַעַם לְבַטְלָא גְבַרְיָא אִלְךְ
 וְקָרִיתָא דָּךְ לֹא תִתְבַּנָּא עַד־מְנֵי טַעַמָא יִתְשַׁם:
 כ"ב וְזַהֲרִין הִוּוּ שְׁלוּ לְמַעְבַּד עַל־יְדֵינָה לְמָה יִשְׁנָא

רש"י
 כ"ב: (יח) נשתנא . כתב השתון אשר שלחם אלינו היה מפורש וקרוי לפני : (יט) שים טעם . ומלתי היתה שים' דבר ליווי אשר לוייה : ובקרו והשכחו . ובדקו בספר הכרונות המלכים ומלאו כתוב אשר העיר האת מיומות העולם היתה מתנשאת ומתרוומת על כל מלכי העכו"ם' ומרד וסרבנות היה עשוי זה למרוד במלכי העכו"ם : (כ) ומלכין תקיפין . ומלכים חזקים היו בירושלם שהיו מושלים ושליטים בכל עבר הנהר של ג' אל"י כמו שבאמר

מנחה שי
 י"ח קרי קדמי . הק"ף בחתף סגול על סי המכוסה וכן חזינו לדקמן : קדמי . הק"ף דקמן בספרי ספרד יש ספרים בחתף קמן : (כ"א) שפגח יתשם . בכל ספרים שנים מהדפוס וכו"ל הש"ן דקמן ולא בלריי : (כ"ב) הו . סה"כ בחתף סגול ובקלת מווייקים רלכ"ג

יושבים בערי שומרון ושאר עבר הנהר . והמקומות הנקראים שלם וכענת : (יח) האגדה אשר שלחם אלינו נקרא לפני : (יט) ומלתי נגזר הדבר ויקברו ויפלאו כי העיר הוצת עמי' עולם מהשפחת על מלכים ומרד ובשתולות למרוד עושים כחוס : (כ) ומלכים חזקים על ירושלים ומושלים בכל עבר הנהר ומת' ומה וספרה היה נתן להם : (כ"א) לכן שימו דבר לבטל האלמים האלה והעיר הוצת לא חסנה עד ממני ולא דבר על ג' : (כ"ב) וההרו מעשות שגגה על ג' למת חזק למלכים :

מצודה ציון
 י"ט : (יט) טעם . טעיו לוי וגזירה ועלה כמו טעם המלך וינס (ג) : (כ"ב) חזירין . הוא משון וזכרות היושב בדכ"ל שהוא כחזיר : יצאות אלה בזריחות ה"ל להשמר שלא יבוא הדבר לידו והזכרות ה"ל להשמר ממנה כעם כלה לידו : שלו . משנה ושגגה וכן על השל (ש"ב ו') :

(כ"א) כען . עתה עשו גזרת אומר לבטל את האלמים האלה מעכשין : וקריתא . והעיר הוצת לא חסנה עד ממני ויחס גזרת אומר כ"ל עד שחזן רשות לנכות מותה : (כ"ב) וחזירין . הו זכרים מלפנות שגגה על זכר ר"ל אל משנו לעבור מלתי בשגגה : למה ישנא . פירוש ע"מ

פירוש ע"מ
 צו אין דער שְׁמָאט שְׁלָם אונג כְּעַת : (יח) נִשְׁתַּנָּא דִּי שְׁלַחְתוּן עֲלֵינָא : דָם בְּשִׁירֵי־גִישׁ פֿון דָעם בְּרִיף וּזַם אִיר הָם גִּישִׁיקֵם צו אַוּנְג מִפְּרֵשׁ קָרִי קְדָמִי אִיז בְּשִׁירֵי־דָעָה גִילִינְט גִּיוּוֹרִין פֿר מִיר : (יט) וּבְנֵי שִׁים טַעַם אונג פֿון מִיר אִיז גִּיטָאן גִּיוּוֹרִין אִיין עֵצָה אונג גִּיבָאָם וּבְקָרִי וְהִשְׁכַּחוּ אונג מֵעַן הָם גִּיפֹאֲרֵשׁט אונג גִּיבָאָם אִין סִפֵּר הַזְכָּרֹנוֹת פֿון דִּיא מַלְכִים אונג מֵעַן הָאָם גִּיפֹאֲרֵעַן גִּישִׁרְבִין אִין אִים דִּי קָרִיתָא דָּךְ דָם דִּי דִאִיזִיגִי שְׁמָאט יְרוּשָׁלַם הָאָם זִיג פֿון אִיזִיבִיג אָן דִּער הוּבִין אִירִי מַלְכִים וּבְקָרִי וְאַשְׁפִּירוּ מִתְעַבְד־בֶּה אונג מִרְדוֹת אונג ווִוִירִד שְׁפַעֲנִיקוּיִם אִיז ווֹאַרְעֵן גִּיטָאן אִין אִיר : (כ) וּבִלְכִין מִמֵּינִי אונג שְׁמָאֲרֵקֵם מַלְכִים יַעֲגֵן גִּוּעֵן אִין יְרוּשָׁלַם

חבלא להנוקת מלכין : כן ארין מן-די פּרשגן
 נשתונא די ארתחששתא מלכא קרי קדם-רחום
 ושמי שפרא וכנותהון אזלו בבחילו לירושלם
 על-יהודיא ובטלו המן באדרע וחיל : כי בארין
 בטלת עבדת בית-אלהא די בירושלם והות
 בטלא עד שנת תרתין למלכות דריוש מלך-פרס :
 ה * והתנבי חגי נביאה וזכריה בר-עדיא נביאיא
 על-יהודיא די ביהוד ובירושלם בשם אלהא ישראל
 עליהון : כי בארין קמו זרבל בר-שאלתיאל וישוע

יגדל מעשה השחתה בעיר הזאת להזיק האלכים .
 ע"כ תשובת כורש אשר השיב : (כג) ארין . אז : די פּרשגן .
 מן פתרון ככתב הנשחט של ארתחששתא המלך הוא כורש היה
 המעשה הזה : קרי קדם . שהיה כתב הנשחטן היה קרוי
 לפני רחום ושמי וסעוטיהם והלכו בתרויה ובצלה
 לירושלם אל היהודים ובעלו אותם בזרוע וכה שלל לבנות
 עוד הבנין : על יהודיא . אל היהודים : המן . הם :
 (כד) בארין . אז היתה בטלה מלאכת בנין בית אלהים
 אשר בירושלם עד שנת שנים לדיוש מלך פרס . שאמר
 כורש מלך החשירים שלח אתמר וחמר המשורש מלך דריוש
 בנו של המשורש שאב בן אסתר ומשנת אחת לכורש מלך

מנחם שי
 (כד) דריוש . הוא המשורש :

ה (א) נביאה . נביא קרי וכן חכמו דלקמן בסעיף ו' : כביאול .
 (ב) קרי קדם . קרי קדם כחצף קמן : אזלו בבחילו .
 הכירפ רפויא מנלו דק ק'ה'הולד) והות בצלה . הכ"ח כחצף קמין ככ"י :

ה (א) נביאה חגי הנביא . וזכריה הנביאים אל היהודים אשר
 בארין יהודה ובירושלם בשם אלהי ישראל עליהם לבנות
 בנין הבית כלא רשות המלך דריוש : על יהודיא . אל
 היהודים : עליהון . אליהם : (ב) בארין . אז : ושוריו .

מנחם שי
 (כד) דריוש . הוא המשורש :

ה (א) נביאה חגי הנביא . וזכריה הנביאים אל היהודים אשר
 בארין יהודה ובירושלם בשם אלהי ישראל עליהם לבנות
 בנין הבית כלא רשות המלך דריוש : על יהודיא . אל
 היהודים : עליהון . אליהם : (ב) בארין . אז : ושוריו .

י' שוע

בְּרִיּוֹצְדָק וְיִשְׂרָיִו לְמִבְנֵי בֵּית אֱלֹהֵי דָוִד בִּירוּשָׁלַם
 וְעִמְהוֹן נְבִיאֵיהֶם דִּי אֱלֹהֵי מְסַעְדֵינָן לְהוֹן : זִבְהִי
 זְמַנָּא אַתְּהָ עֲלִיהוֹן הַתְּנִי פַחַת עִבְר־נְהַרְהָ וְיִשְׁתַּר
 בְּזוּזֵי וּכְנֻתְהוֹן וְכֵן אֶמְרִין לָהֶם מִן־שָׁם לָכֶם טַעַם
 בֵּיתָא דְנָה לְבָנָא וְאַשְׁרָנָא דְנָה לְשִׁכְלָלָה : דִּי אֲדִין
 כִּנְמָא אֶמְרָנָא לָהֶם מִן־אֲנָן שְׁמַתַּת גְּבַרְיָא דִּי־דְנָה
 בְּנִינָא בְּנִין : הִי וְעֵין אֱלֹהֵהֶם הָוֵת עַל־שְׁבִי יְהוּדִיא
 וְלֹא־בְטִלוּ הַמּוֹ עַד־טַעְמָא לְדַרְרִישׁ יְהָ יְהָ וְאֲדִין

רש"י
 לבנים כן חזר מנחם : (ד) אדין . או : כנמא . כאשר
 נאמר : אמרנא אדין . אמרו להם לישראל אתן נרי
 יהודה וכנינון . מי הם שמות האנשים : די דנה
 אשר זה הכנין הם בניו : (ה) ועין אלההום . ועיני של
 הקב"ה שהוה אלהיהם היתה על זקני היהודים להעלותן
 במלאכת הכנין : ולא במלכו המו . ולא בטלו הם את הכניו :
 עד טעמא לדרויש ידה . והשיבו זקני היהודים דבר
 לאותן הגרים שלא יבטלו את הכנין עד אשר ילך הדבר
 אבן עזרא

התחילו לבנות ביתו של הקב"ה אשר בירושלים ועמם
 הנביאים של הקב"ה עוזרין ומסייעין להם : (ג) בה זמנא
 אתה עליהון . כלוחו הזמן בלא עליהם הללו לני יהודה
 וכנינוין לקנתר ולהלכין עליהם על עסק הכנין : פחת עבר
 נהרא . שלטון של עבר הנהר : וכנותהון . וסייעתהון :
 וכן אמרין להום . וכך היו אומרים להם : מן שם . מי
 אלו לכם דבר הנית לבנות : ואושרנא דנה לשכללה .
 אלהים אלה ליהם כמו ואושיא ויהיו (לעולד") בנין חומות
 ומנחת שי

(ג) לבנא . פירים להכות : ואשרנא . מן חלג
 שור והאלף טוסף כאלף ארוע : ואושרנא .
 כטעם שורא : (ד) כנמא אמרנא להום . הם דברי הכניוים
 כאשר נאמר בספר כן אמרנו להם מי הם האנשי הכניוים :
 (ה) ועין אלההום . הכתוב יספר כי השם עורם ולא בטלו המו והה"ל אחרונה במלת אלהום מן להום וכספרי ואמר
 חלהא ללהום : ידה . ילך תרגום חס תלכו עמי בקרי :

יהודיא . מין דגם ביה"ד שניה : (ב) ושכיו . הו"ד נהא והוא"ו
 נקראת כמו זמנא מנכא שני והשורק שבש : (ג) פחת עבר נהס .
 במקרא גדולה בטעם קדמא ואלא והוא ששטם :

בן שלמאל ויהושע בן יהוהדק ויהונו לבנות בית האלהים אשר בירושלים ועמם נביאי האלהים ונזכרים להם : (ג) בעת ההיא בא
 עליהם חתני שהיה פתח עבר הנהר ובה גם כן שער כוזני ומכניהם וכן אמרו להם מי נתן לכם רשות לבנות בית זה והטוחים למקו :
 (ד) אז כאשר נאמר אמרנו להם מה שמות האנשים אשר זה הכנין בניוים : (ה) ועין אלהים היתה על זקני יהודה ולא בטלו אותם

רלב"ג
 מצורת פיון

אשר בירושלים : ועמהון . ועמם הנביאים של אלהים היו מסייעים
 להם : (ג) בה זמנא . בעת ההיא בא אליהם חתני מושל עבר
 הנהר ושער כוזני ומכניהם : וכן . וכך אמרו להם מי עשה לכם
 זאת אומנו לבנות הבית הזה והחומה הזאת לנומרה ולבנותה :
 כן אמרנו להם ששכנים על דבריהם ולפי שגל ראה לטבול הדברים
 מן כנמא והוא מטוסע בדברי האנחת השלמה אל המלך : מן אנן . גם אמרנו להם מה הם שמות האנשים אשר זאת הכנין
 בניוים : (ה) ועין . השגחת עין אלהים היתה על זקני היהודים ולא בטלו אותם ממלאכתם עד אשר הלך הדבר לאזני המלך : אדין .

(ב) ושריו . עיני התחלה כמו זה החיים (בכאשית י"א) ח"ה
 ודין דשילוח : מסעדין . מלשון סעד וסיוע : (ג) ושתר
 בהוני . כך שמו : ואשרנא . כמו ושוריא ו"ל הסומות :

פירוש ע"מ
 ויעמם זאלמ איר גרנד פּעקטן : (ד) אבן כנמא אפּרנא
 להם דענקטם כמאל אזו ווי מיר נועלען ווייטער זאגן
 האבין די צרי יהודה ובנינוין גיאנאם צו די ישראל
 פן אטן שפּתה גיבריא ווער נעקען די נעקען פון דיא
 עלאטע מאגן וום בווען דעם בגין : (ה) ועין אלההום
 אונ די השגחה פון גאטם אונ איז גיווען און דיא
 זקנים פון די יהודים ער זאל זיי העלפען אין דעם
 בגין ולא בטלו הכי . אונ דיא זקנים האבין ניט קיבאל
 גיווען די בויערם (דען די זקנים האבין גיאנאם) עד
 פּעקא לדרויש ידה כיו די רייד וועלן גיין צו דרויש אונ
 וועלן

ישוע בן יוצדק אונ האבן אן יהודין צו בווען גאטם
 הזו וום איז גווען אונ ירושלים ויפּתח גביית די אלהא
 אין מיט זיי נעקען גיווען גאטם גביאים וום האבין
 זיי גיהאלפּין : (ג) בה זמנא אתה עליהון אין דר צייט
 איז גיקומען אויף זיי פּתחי דר האר פון עבר הנהר
 אונ שתר בווני אונ זיייער חכרותה די אלע נעקען
 גיווען די באלידיגער פון יהודה ובנינוין גו אפּרין
 להום אונ אזו האבין זיי גיאנאם צו די ישראל פן שם
 לכוט טעם ווער האט גיאנאם צו אייה אין רייד אונ
 איין צווי איר זאלט דם הזו בווען אונ די גיבויערעטע

יְתִיבוּן נִשְׁתַּחֲוֵינָא עַל־דְּנָה: י פִּרְשֵׁן אֲנִרְתָּא דִּי־יִשְׁלַח
 תַּתְּנִי וּפְחַת עֵבֶר־נְדָרָה וְשִׁתֵּר בּוֹזְנִי וּכְנֻתָהּ
 אֲפִרְסֻכִּיא דִּי בַעֲבָר נִהְרָה עַל־דְּרִיּוֹשׁ מַלְכָּא:
 י פִּתְגַּמָּא שְׁלַחוּ עֲלוּהִי וּכְדָנָה פְּתִיב בְּגוּהַ לְדְרִיּוֹשׁ
 מַלְכָּא שְׁלַמָּא כְּלָא: י יִדְיעַ אֲלֵהוּ לְמַלְכָּא דִּי־
 אֲזֻלָּנָא לְיִהוּד מְדִינְתָּא לְבֵית אֱלֹהֵא רַבָּא וְהוּא
 מִתְבַּנָּא אֲבָן גְּלָל וְאֵע מִתְשֵׁם בְּכַתְלִיא וְעֵבִידתָּא
 דְּךָ אֲסַפְרָנָא מִתְעַבְדָּא וּמִצְלַח בִּידְהֵם: י אֲדִין
 שְׂאֲלָנָא לְשָׁבִיָּא אֲלֵךְ בְּנַמָּא אֲמַרְנָא לְהֵם מִן־שֵׁם
 לְכֵם מַעַם בֵּיתָא דְנָה לְמַבְנֵיהּ וְאֲשֵׁרְנָא דְנָה

לשכחלה

המדוע לבית אלוה הגדול: והוא מתבנא. והוא הבית
 בניו: גלל. (ממר"ה בלע"ז): ואע כהשם בבתלויא.
 ועלם נחוטם ומשומים ככתלים כדי להחזיק הבנין לתען
 יעמוד ימים רבים: ועבדיתה דך. ומלככה זאת:
 אספרנא מתעבדא. מהרה היתה נעשית. הספרנא
 (אשכנזי"ש בלע"ז): ומצלח בידהום. והגולה מטובה
 זה בדיהם: (ב) אדין. או כספרותו הבנין שלגו נזקקים
 האל: כנבוא אסרנא להום. כאשר נאמר בסמוך חמרנו

רש"י

לדרוש המלך: ואדין יתיבון. ואז ישיבו היחודים כח
 הסהון על כך על השוכחו של דרוש: (ו) פרישנן.
 פתרון פתבן האגרת: וכנותרה. וסיעותיו: אפרסכיא.
 אומה אהת הן שהיו נסיעותיהם: על דרוש מלכא.
 אל דרוש המלך: (ז) עלוהי. אלו: וכדנה כתיב בגוה.
 וכך היה כחוב כחוכה של אגרת: שלמה כולא. כל
 השלום יהיה לו: (ח) ידועי כהוא מלכא. דבר ידוע
 יהיה למלך: דו אולנא. אשר הלכנו אל ארץ יהודה

עזרא

היו משינוי בקורות להיות הבנין חזק: אספרנא. פי'
 מהרה: (ט) למבניה. פי' לבנות:

אבן גלל. שזריכה לגלל אותה מרוב כבודתה: ואע
 מהשם ככותלויא. עני חרוים שהם חזקי ולא ירקבו

רלב"ג

ממלכתם עד יגיע הדבר לדרוש ולא ישיבו כח על זה: (ו) פתבן האגרת שלגו לדרוש הארץ תתני פתח טבה הנהר והעירום
 האספרנא אשר בעבר הנה. והוא שם אומה: (ז) דבר שלגו אלו וזאת כמוז של לדרוש סמוך כל השלום: והוא ידוע שיהי נעקן כי
 הלכנו למדינת יהודה אל בית הללוא הגדול יהוא נכח ארץ גלל יהוא מהרמ"ה בלע"ז וען מושם ככתלים והוא מלככה כותל כנבוא
 נעשית ומוללת בדיהם: (ט) או שלגו לזקקים הלגו כאשר נאמר חמרנו להם מי נתן לכם כמות לבנות בית זה וספרותם לזקק:

מצודת דוד

(ח) אספרנא. הוא ענין מהירות חב ודין לו דעה כי הם
 כחם הספר:

ואז ישיבו המלך ויעשו ידועים פסוקים על זאת כל המעשים לבנות
 עד שיה יצוא דבר המלך ואז ישיבו הם כלשך ילוח: (ו) פרישנן.

אל לדרוש המלך: (ז) פתבנא. והוא דברך אשר שלגו אלו וזאת
 ידוע שיה נעקן אשר הלכנו למדינת יהודה לבית הללוא הגדול והוא נכחם
 ומלך שיש וגם יקום מלכם משומים ככתלים להיות מחזקי ביתם: ועבדיתה. וכמלככה זאת נעשית ויהיה מוללת בדיהם:
 (ט) אדין. או שלגו לזקקים הלגו כאשר נאמר חמרנו להם מי נתן לכם כמות לבנות בית זה וספרותם לזקק:

זכר שופם כדור ההגרת אשר שלגו תתני וגו' ומכיון אהשו הפסוקים
 וזכר שם אומה ידוע להם: די. אשר יושבים בעבר ההר: על
 כמוז של לדרוש המלך כל עניני השלום יהיה לו: (ח) ידועי ידוע שיה נעקן אשר הלכנו למדינת יהודה לבית הללוא הגדול והוא נכחם
 ומלך שיש וגם יקום מלכם משומים ככתלים להיות מחזקי ביתם: כנבוא. כאשר נאמר לזקקים הלגו כאשר נאמר חמרנו להם מי נתן
 לכם כמות לבנות בית זה וספרותם לזקק:

פירוש ע"מ

ויעלן קומן דענקס קאל וועלן די יהודים ענטפערן
 איין בריוף אוף די רייד פון דררוש: (ו) פרישנן אנרשא
 דם איז דם פשידינגיש פון דעם בריוף וום הפקדי דר
 האר פון עבר הנהר אונ שיתר בוזני אונ זייער
 חכרותה די אומה אפרסכיא וום זי איז גיגען אוף
 יענער וייט טיף פרת צו ארץ ישראל צו איז דם
 דר בריוף וום זיי האבין גישיקט צל דהייש בלשא צום
 מלך דררוש: (ז) פתבנא שלגו תתני איין רייד האבין
 זיין גישיקט צווא אים וקנה קמים פתח אונ און איז

גיוען גישריפין אין דעם בריוף לדהייש בלשא שלשא
 טיף צום מלך דררוש נאל נאר דער שריום עין:
 (ח) דיע ליהו בלשא עם נאל זיין גיוואוסט צום מלך
 דם מיר זענן גינאנגין צו לאנד יהודה צום הוו פון
 דעם גרושען נאט יהוא חקנא אונ דראם הוו זיערם
 גיבועט מיט מירמיל שטיין און האלן ווערם ארין
 גיטאן אין די וועקט פדי זיי נאלען לאנג גיוערין
 גינאנגין דך אונ די דאזיגע ארביט ווערם גיך גיטאן
 אונ דא פגליקט אין זייערע הענט: וזא אונ שאלנא
 לשביא

לְשַׁכְּלָלָהּ: וְאַף שְׁמַתְתֶּם שְׂאֵלְנָא לְהוּם
 לְהוֹדְעוֹתֶיךָ: דִּי נִכְתַּב שְׁסִיבְרִיא דִּי בְרַאשֵׁהֶם:
 וְכִנְמָא פִתְגָמָא הִתִּיבּוּנָא לְמִמַּר אֲנַחְנָא הַמּוֹ
 עֲבֹדוּהִי דִי־אֱלֹהֵי שְׁמַיָא וְאַרְעָא וּבְנִין בֵּיתָא דִי־
 הוּא בְנֵה מִקְדַּמַּת דְּנָה שְׁנִין שְׁנַיָאן וּמִלְךְ לְיִשְׂרָאֵל
 רַב בְּנֵהִי וְשַׁכְּלָלָהּ: יִי לָהֶן מְרִדֵי הִרְגוּ אֲבֹהֵתְנָא
 לְאֱלֹהֵי שְׁמַיָא יְהֵב הַמּוֹ בִיד נְבוּכַדְנֶצַּר מִלְךְ בָּבֶל
 כְּסֻדְיָא וּבֵיתָה דְּנָה סַתְרָה וְעַמָּה הַגְּלִי לְבָבֶל:
 יִי בְרַם בְּשַׁנַּת חֲדָה לְכוּרֵשׁ מִלְכָּא דִּי בָבֶל כּוּרֵשׁ

מלכא
 הם עבדו על אלהי השמים והארץ: ובנין ביהא, ואנו
 בזנין הבית אשר היה בנוי קודם לכן שנים רבות: ומלך
 לישראל רב, ומלך גדול שהיה ליהראל הוא שלמה המלך
 בנה אותו ויסד אותו: (יב) להן, ועשאו משני אשר
 הכעיסו אבותינו לאלהי השמים וזאת העם הגלה לבבל: (יג) ברם,
 אך בשנה אחת לכוּרש מלך בבל לזה כורש כדבר הזה לבנות
 אבן עזרא
 (יא) ומלך לישראל רב, הוא שלמה: (יב) סתריה,
 ענין הרם ובלשון חכמיו ז"ל שדבריו סותרין דברי תורה:

כשדאח קרי
 אליהם: מן שם לבוב, מן שם לבס דבר הבית הזה לבנותו
 וכתלים הללו ליסד: ואושרנא, בזנין הומת לבנים:
 (י) ואף שמתהתהום, ואף שמותם של בנימי ראשי הבנין
 שאלנו להם כדי להודיעך: די נכתוב, אשר נכתוב שמות
 האנשים אליו: די בראשיהם, אשר בעלתם וברשותם
 קמו לבנות הבית: (יא) וכנמא פתגמא, כמו שנאמר
 הדבר: התיבונא, השיבו לנו דבר: אנהנא המו, אנהנו
 מנחה שי
 (יח) מקדמת דנא, ובדלילנו מן קדמת דנא מכותה כוף פקעה
 שמות: (יג) כסדיא, כסדהא קרי: ועמא גלילי, רפי:

ר'ב'ג'
 הם עבדו על אלהי השמים והארץ: ובנין ביהא, ואנו
 בזנין הבית אשר היה בנוי קודם לכן שנים רבות: ומלך
 לישראל רב, ומלך גדול שהיה ליהראל הוא שלמה המלך
 בנה אותו ויסד אותו: (יב) להן, ועשאו משני אשר
 הכעיסו אבותינו לאלהי השמים וזאת העם הגלה לבבל: (יג) ברם,
 אך בשנה אחת לכוּרש מלך בבל לזה כורש כדבר הזה לבנות
 אבן עזרא
 (יא) ומלך לישראל רב, הוא שלמה: (יב) סתריה,
 ענין הרם ובלשון חכמיו ז"ל שדבריו סותרין דברי תורה:

מלכא
 הם עבדו על אלהי השמים והארץ: ובנין ביהא, ואנו
 בזנין הבית אשר היה בנוי קודם לכן שנים רבות: ומלך
 לישראל רב, ומלך גדול שהיה ליהראל הוא שלמה המלך
 בנה אותו ויסד אותו: (יב) להן, ועשאו משני אשר
 הכעיסו אבותינו לאלהי השמים וזאת העם הגלה לבבל: (יג) ברם,
 אך בשנה אחת לכוּרש מלך בבל לזה כורש כדבר הזה לבנות
 אבן עזרא
 (יא) ומלך לישראל רב, הוא שלמה: (יב) סתריה,
 ענין הרם ובלשון חכמיו ז"ל שדבריו סותרין דברי תורה:

פירוש ע"מ
 ג'ענשערטם איין רייד צו זאגען אנהאן תבו עבדוהי
 מיר יהודים זענן די קנעכט פון דעם גאט וואס ער
 איז איין האר איב'ר דעם הימלעל אונז ערד רינגן ביהא
 אונז מיר בווען דס הו זונס ער איז גיווען גיבוועט פון
 פר דעם בנן פיל יאר ויז'ה לישראל אונז דר גרוסער
 מלך ווס איז גיווען צו די ישראל דאס איז שלמה
 המלך דר הט גיבוועט דס הו אונז הט עם גיגרונד
 פעסט: (יב) להן כו' די הרגו אבהתנא לאלהי שמיא ביערמ
 פון וועגן ווס אונזערע עלטערין האבן דר צערניט
 פר גאט פון דעם הימלעל ייב הטו הט ער זיי גינעבן
 אין דר האנד פון נבוכדנצר מלך בבל דער פשרי
 ובית'ה דנה סתרה אונז דר נבוכדנצר הט דס הו חרוב
 גימאכט אונז דס פאלק ישראל הט ער פר מריבין
 קיין בבל: (יג) ברם בשנת חדה ביערמ אין ערשמין
 יאר צו דער מלוכה פון כורש מלך בבל מלך מלכא
 שם

פירוש ע"מ
 ל'שניא איה' דענשט מאל אז מיר האבן גיזעהן דעם
 בנן האבין מיר גיפרענט צו די זקנים וואס זענען
 דארט גנבא אברא'ה ליהם אוו ווי מיר וועלן דא זאגן
 האבען מיר גיזאנט צו זיי פו זיי' ללוס פוס ווער הט
 גיטאן צו אייה איין רייד אונז איין צווי איר זאלט
 דס הו בווען אונז די גימערטע ווענט זאלט איהר
 גרונד פעסטין: (י) ואף שמתהתהום אונז אוף די נעמען
 פון די עלצטע בויערס ווס בווען דעם בנן האבען
 מיר גיפרענט צוא זיי ווי זיי הייסן פדי מיר זאלין
 דיר עם בויער זיין די נכתב עם גיברוי דס מיר זאלן
 דיר שרייבן די נעמען פון די ראינע מאנן ווס אין
 זייער אן הייב איז ווס פון זיך זעלבערמ אונז מיט
 זייער אייגענים רשות זענען זיי אוף גישטאנען צו
 בווען דס הו: (יא) וכנמא פתגמא התיבונא לסיפר אונז
 צווי מיר וועלן דא זאגן אוו האבין זיי אונז אפ

מִלְכָּא שָׁם טַעַם בֵּית־אֱלֹהֵא דְנָה לְבָנָא: יִזְאֵף
 מֵאֲנִיא דִּי־בֵית־אֱלֹהֵא דִּי דְהִבָּה וּכְסָפָא דִּי
 נְבוּכַדְנֶצַּר הִנְפִּיק מִן־הִיכְלָא דִּי בִירוּשָׁלַם וְהִיבֵל
 הַמּוֹ לְהִיכְלָא דִּי בְבֵל הִנְפִּיק הַמּוֹ פּוֹרֵשׁ מִלְכָּא
 מִן־הִיכְלָא דִּי בְבֵל וְיִהְיִבוּ לְשִׁבְצָר שְׁמָה דִּי פָחָה
 שְׁמָה: ^{טו} וְאָמַר־לָהּ אֵלֶּה מֵאֲנִיא שֶׁא אֹל־אֲחַת
 הַמּוֹ בְּהִיכְלָא דִּי בִירוּשָׁלַם וּבֵית אֱלֹהֵא יִתְבָּנָא
 עַל־אֲתֵרָה: ^{טז} אֲדִין שִׁבְצָר דִּןךְ אֲתָא יְהֵב אִישִׁיא
 דִּי־בֵית אֱלֹהֵא דִּי בִירוּשָׁלַם וּמִן־אֲדִין וְעַד־כְּעַן
 מִתְבָּנָא וְלֹא שְׁלִים: ^{יז} וְכַעַן הֵן עַל־מִלְכָּא טָב

אל קרי רש"י יתבקר
 הכית : (יד) ואף מאניא . כלי הקדש של כסף והזה אשר
 הוציא נבוכדנצר מן ההיכל שבירושלים והולכים להיכלו
 שבבבל הוציא אותם כורש מהיכל מלך בבל ומכרם ליד
 של שבצר לניאל שמו כד: והויבל המו . והולך אותם: הנפק
 המו . הוציא אותם: די פחה שמדה . שהיא היה נשיא
 ופחה וקרא שמו פחה: (טו) ואמר לה . וכך אמר לו
 אבן עזרא

(טו) ואמר . אל מאניא . כמו חלבי: שא אול אחת המו .
 קח לך הורד אותם או הכח אותם והוא היכון . ושא מן וישאו
 להם נשים שפירשו ויקחו :

66 אל טולדו : (טז) שבצר דך . 'הל'ת' ביצירי ומן רישא דסיפרא ער חרין שבצר דך קרי ומן ארין שבצר עד סוף הכתוב דך קרי :

רלב"ג

בכל כורש המלך אה בית חלובי: (יד) וגם כלי בית החלבים של זהב וכסף אשר הוציא נבוכדנצר והיכל ירושלים והוציא אותם
 לביכל בכל הוציאם כורש המלך מהיכל בבל ונתנם לשבצר אשר שמחו פחה יהודה . והוא זכוכל: (טו) והוא: וזהו לו שא חלו הכלים לך הורד
 אותם שהיכל ירושלים ובית החלבים יצאו במקומו: (טז) או זכוכל זה בא ונתן יסודות בית החלבים אשר בירושלים וכן זה וזה בית
 כבשם ולא נשלו: (יז) ופחה הם על המלך טוב יעקב בבית אשר גזרו המלך שם אשר כבשל את יצאא אשר בארבע המלך יאל דבר לבנות
 בית חלובי זה בירושלים והן המלך על זה ישלה לו:

מצודת דוד

(טו) ואמר לה . ואמר לו חלובי הכלים קחם וכן ופחה אותם שהיכל
 אשר בירושלים ובית חלבים יצאו על מקומו החלובי: (טז) ארין .
 זה שבצר זה בא היה ונתן יסודו של בית חלובי אשר בירושלים
 וכן זה ועד פחה חלבים זה ולא נשלו ערין: (יז) ופחה הם
 על המלך טוב יעקב דך קרי וזהו חלובי אשר בארבע המלך
 ע"מ

אונ האם ז"ל ינגעקן צו גי'ראל נים וים יאקאען און
 ששפצור די פחה שמה וים דך ש כורש הט אים גמאכט
 פו ארין האר: (טו) ויבנה לה אונ אוו המפורש גמאכט
 צו ששפצור נעם אונ מראג דיא פלים אונ גי'א אונ
 גידער זיי אונ לייג וי'א אין גמאס היכל וואס אין
 ירושלים איז ובית אלהא יתבנא אונ גמאס הויז נאל
 גיבוים ווערין אויף זיין ארמ: (טז) ארין ששפצור דך
 איתא איז דענקסט מאל דך ששפצור גי'קריען אהער
 גיין ירושלים יתב אישיא די בית אלהא אונ המ גי'קעקן

עזרא ה ו

יִתְבַקֵּר בְּבֵית גְּנוּזֵיָא דִּי־מַלְכָּא תַמְהָ דִּי בְּבַבְלָה הֵן
 אִיתֵי דִּי־מִן־כּוֹרֶשׁ מַלְכָּא שְׁמֵי טַעֲמֵי לְמַבְנֵי בֵּית־
 אֱלֹהֵי דְךָ בִירוּשָׁלַם וְרַעוּת מַלְכָּא עַל־דְּנָה יִשְׁלַח
 עֲלֵינָא: ו' בְּאֲדִין דְּרִיוֹשׁ מַלְכָּא שְׁמֵי טַעֲמֵי וּבְבַקְרוּ
 בְּבֵית סַפְרֵיָא דִּי גְנוּזֵיָא מִהַחֲתִין תַמְהָ בְּבַבְלָה:
 כ' וְהִישָׁתַכַּח בְּאַחְמַתָּא בְּבִירְתָּא דִּי בְּמִדֵי מְדִינַתָּא
 מְגַלְתָּה חֲדָה וּכְנִיפְתִיב בְּגוּהָ דְכְרוּנָה: ג' בְּשַׁנַּת־חֲדָה
 לְכוֹרֶשׁ מַלְכָּא כּוֹרֶשׁ מַלְכָּא שְׁמֵי טַעֲמֵי בֵּית־אֱלֹהֵי

בירושלם
 באחמטא. ונמלא מכתב של מגילה אחת שם באחמטא כן
 פתרו אנשי הסתרוץ שהוא כלי העשוי לאגרות וגלוינים
 ולספרים והעמידוהו מגזרת חמת מים והאלף"ק אשר בתיבה
 אויה עיקר כיתר המלין אשר בשאר ל' ארמיות: בבירתא.
 באוחה בירה אשר במדי המדינה: וכן בחיוב. וכן הוסיף
 בתוכה זכרון שלה: (ג) בית ארהא בירושלם. בבית אלהים
 בירושלם מה יהא עליו הבית יבנה: אחר די דבחוץ.
אבן עזרא
 (ו) ח' מהחתיין. מורידין: (ג) באחמטא. יש אומרי'
 שהוא מן חמת מים או הוא שם כלי יגנוו בו כתבי
 הזכרונות: בבירתא. הוא ארמון תרגום שם בארמנותיו

רש"י
 הן איתי. אם יש המעשה הזה אשר מפיק כורש יאל הדבר
 לזכות בית זה אשר בירושלם: ורעות. מלכא. ורלון
 המלך על כן ישלח אלינו עֲלֵינָא. אלינו. ע"כ מכתב האגרת
 אשר שלחו התני ושתר בזווי:
 ו' (א) באדין. או כאשר הגיע המכתב ליד דריוש: שם
 מעם. אזה המלך הדבר: ובקרו. ובדקו בבית
 הספרים שהאלגרות מנוחים שם בבבל: (ב) והשתכח
 מנחת ש"י
 ו' (ג) וכן כתיב בגוה דכרונם. בספרי ספרד ה"א בלא
 משוק וחינה לבניו ר"ל שכן היה כתוב בתוספת לזכרון וכן
 פירש ההקם וחייל אבל לפירוש כ"י ז"ל ה"א דמשוק לבניו
 הקבשה שכן פ"י זכרון שלה:

רלב"ג

ו' (א) אז דריוש הנלך לזה ויבקרו בבית הספרים שהאלגרות מורידים שם בבבל: (ב) ונמלא ככלי עיר הכירה אשר במדי המדינה
 נמלא אחת וכן כתוב בה לזכרונה. לחשוב שהיה כתוב בה שהיה נכתבה לזכרון שדבר זה הוא כובש המלך: (ג) בשנת אחת לזכרון
 המלך כובש המלך לזה על דבר בית האלהים אשר בירושלם שביניה יבנה המקום שזכרנו כי זו שזכרנו ומתוליו יהיו מקושטרים וחוקים רחוק
מצורת ציון
 ו' (ב) באחמטא. הוא מכלול וממס עיט (בגלשית כ"ל) והוא נאד
 כמלך על זמא ישלח אלינו ר"ל ואמר דעוהו אם גם הפלו בבנין או לא: ו' (ג)
 אשר האלגרות היו מנוחים שם בבבל: (ד) והשתכח. ונמלא
 נמלא בבבל וחפשו ונמלא במדי: וכן. וכן היה כתוב בה זכרון
פירוש ע"מ
 אונג הם און גיהווען בויען די ווענט פון גאמס הוו
 וום אין ירושלים אין ימו אבון אונג פון דענקסט קאל
 ביו היינט ווערנט דאם הוו גיבוים אונג עם אין נאך
 גיט גנבר גיווארן דר בגין: (י) ויגן הו על מלכא סב
 אונג היינט אויב עם גיפעלמ דעם קלך יתבקר בבית
 גנוזיא נאל גיפארשט אונג גיווקמ ווערין דיא אוצרות
 פון דעם קלך וום דארשן אין בבל איז הו אימי די פו
 כורש מלכא שים פעם אויב די נאך אין אקבת דאם פון
 דעם קלך כורש אין גיטאן גיווארן איין רייד לטבא
 בית אלהא מען נאל בויען דם הוו וום אין ירושלים
 אין ורעות מלכא אונג דעם ווילין פון דעם קלך אויף
 דר נאך נאל דר קלך שקיין צו אונג בני אהער גייט
 די גריף וום פתגי אונג שתר בוויג האבן גישריבן
 אונג גישיקט צום קלך:
 ו' (א) באבון דריוש מלכא שם פעם דענקסט קאל או דיא

של הנלך אשר שם בבבל: (ג) ונמלא ככלי עיר הכירה אשר במדי המדינה
 הוסיף גזרת אונג לזכות בית אלהים זה בירושלם: ורעות. ורלון
 (ד) באדין. או דריוש המלך שם גזרת אונג וחפשו בבית הספרים
 נמלא אחת כנלד של עור כזכרונן אשר במדינת מדי כי לא
 (ג) בשנת. בשנה אחת לזכרון המלך נתן גזרת אונג על
מצורת דוד
 אונג הם און גיהווען בויען די ווענט פון גאמס הוו
 וום אין ירושלים אין ימו אבון אונג פון דענקסט קאל
 ביו היינט ווערנט דאם הוו גיבוים אונג עם אין נאך
 גיט גנבר גיווארן דר בגין: (י) ויגן הו על מלכא סב
 אונג היינט אויב עם גיפעלמ דעם קלך יתבקר בבית
 גנוזיא נאל גיפארשט אונג גיווקמ ווערין דיא אוצרות
 פון דעם קלך וום דארשן אין בבל איז הו אימי די פו
 כורש מלכא שים פעם אויב די נאך אין אקבת דאם פון
 דעם קלך כורש אין גיטאן גיווארן איין רייד לטבא
 בית אלהא מען נאל בויען דם הוו וום אין ירושלים
 אין ורעות מלכא אונג דעם ווילין פון דעם קלך אויף
 דר נאך נאל דר קלך שקיין צו אונג בני אהער גייט
 די גריף וום פתגי אונג שתר בוויג האבן גישריבן
 אונג גישיקט צום קלך:
 ו' (א) באבון דריוש מלכא שם פעם דענקסט קאל או דיא

בִּירוּשָׁלַם בֵּיתָא יִתְבַּנָּא אַתְר דִּידְבַחְתּוּן דְּבַחְתּוּן
 וְאִשׁוּדְהִי מְסוּבָלִין רוּמְהָ אִמְּיִן שְׁתִּין פְּתִיָה אִמְּיִן
 שְׁתִּין : יְנַדְבְּכִין דִּי־אֲבָן גְּלָל תִּלְתָּא וְנִדְבָךְ דִּי
 אַע חֲדַת וְנִפְקְתָּא מִן־בֵּית מַלְכָּא תִּתְיָהֵב :
 הִיאָף מָאֲנִי בֵּית־אֱלֹהֵא דִּי דְהֵבָה וְכִסְפָּא דִּי
 נְבוּכַדְנֶצַּר הִנְפֵּק מִן־הֵיכְלָא דִּי־בִירוּשָׁלַם וְהֵיכְל
 לְבַבְלִי יִהְיִיבֹון וְיִהְיֶה לְהֵיכְלָא דִּי־בִירוּשָׁלַם לְאַתְרָהּ
 וְתַחַת בְּבֵית אֱלֹהֵא : יַכְעַן תַּחֲנִי פַחַת עֵבֶר־נְהַרָה
 שְׁתַּר בּוֹזְנִי וְכִנּוּתֵהוּן אֲפֹרְסָכִיא דִּי בַעֲבַר נְהַרָה

רש"י
 שהוא מקום טובים שם זבח : ואשורוי מסובלין .
 וכתלוי יהיו מיוסדין כמו ואשויא יהונו (לעיל ד') : רומה
 אמין שהין . רום הבית ששים אמה וששים אמה רחבו :
 (ד) נדבכין . ל' כתלים וקירות הכתלים היו של אבן גלל :
 גלל . (מרמר"א בלע"א) : ונדבך . וכחל של עץ חדש
 מכספים כענין בנין הבית אשר בנה שלמה : ונפקתא .
 והולאה ללורך הבית ולשאר דברים אשר לבית יתנו להם

אבן עזרא
 זכרניתא : (ג) ואושוהי מסובלין . כענין אבן גלל
 והפירוש יסודותיו סובלים בלבוני סכל : רומיה אמין שהין .
 אמות קומתו וכן פתיה אמין שהין להיות הגובה והרחב שיה
 והאורך לא זכר כי היא כמדה הראשונה : (ד) נדבכין .
 פירוש טירות וחרטום מחתת לטירות מלרע לנדבכא וזה דומה
 לבנין ראשון כאלו שלשה טורי גבית וטור כרוחת
 ארום : ונפקתא . הולאה . (ה) ואף . יהריבון . ישיבון
 המשיבין : ויהך . וילך כל כלי להיכלא והמלה מיוחדת
 מן הכרים כדרך כי יתן מוס : ותחת . כנגד ששאר ידבר
 באגרת והטעם ותורד או תנוח אמה ששכר בבית אלהא :

רלב"ג
 ששים אמות רחבו ששים אמות : (ד) טורי אבן גלל שלשה וטור
 עץ אחד וההולאה מבית המלך חמין : (ה) וגם כלי
 האלהים של וסב וספק אשר הוליה נבדל לביבין ויהך כל
 זס לביכל ירושלים למקומו ותמיד בבית האלהים : (ו)
 לכן חמני פתח

מצודת דוד
 בית אלהים אשר בירושלים אשר יבנה הבית שהוא מקום אשר
 זובחים שם זבחים : ואשורוי . יסודי הבית יסוד מלגנים גדולות
 כדי הסבל והמשאל : רומיה . גובה הבית יהיה ששים אמות
 וששים אמות : (ד) נדבכין . שלשה טירות יבנה של
 לבני שיש וזוהי אמה של אמה של אמה של אמה של אמה של
 ציור וכן אמר : שלמה שלשה טורים גבית וטור כרוחת ארום
 (מגלים ז' א) : ונפקתא . הולאה כענין יתנו מן בית המלך :
 (ה) ואף מאני . אף כל בית אלהים של וסב וספק אשר הוליה
 ל"ג מן ההיכל אשר בירושלים וסבא אל ככל : ותחיבון . ישיבו
 אולם להולך אל ההיכל אשר בירושלים אל מקומו ויבנה בבית
 אלהים : (ו) כען . עתה חמני וגו' ומכריסם אשר עשכ
 סהכל סיו חמקיס פירוש ע"מ

פירוש ע"מ
 זאל גיבוים ווערין אַתְר די דבְּחִין דְּבַחְתּוּן דָּם אָרְם וואָס
 קען קוליס ד'אַרְםן גְּרָבְנוּת וְאִשׁוּדְהִי מְסוּבָלִין אונג דיא
 וועַגֶּר פֿון דָּעם הוּז אַלְעֵן גִּיגְרוּגֶד פֿעַקְס וועַרעַן
 דִּמְה אִמְּיִן שְׁתִּין פְּתִיָה אִמְּיִן שְׁתִּין דִּי הִיָּךְ פֿון דָּעם הוּז
 זָאָל זײַן זַעֲבָצִיג אײַלִּין אונג זײַן פֿרײַט זָאָל אױך זײַן
 זַעֲבָצִיג אײַלִּין : (ד) נְדַבְּכִין דִּי אָבִן גְּלָל הִלְתָּא דְּבִיִּיא
 צײַלִּין פֿון דִּי וועַקְס זַלְן זײַן פֿון מִרְמִירִל שְׁמײַן אונג
 אײַן צײַל פֿון דָּער וואָס זָאָל זײַן פֿון גִּיאָה האַלְץ
 וְנִפְקְתָּא מִן־בֵּית מַלְכָּא תִּתְיָהֵב אונג די הוּצָאָה וואָס קען
 דְּאָרְף הָאָבִן צוּם פֿגֶּנן זָאָל גִּיעַקְעִין וועַרִין פֿון דָּעם

אפרסכיא

רְחִיקָן הוּוּ מִן־תְּמָה: יִשְׁבְּקוּ לְעִבְדֵי־בֵית־אֱלֹהָא
 דְּךָ פַּחַת יְהוּדִיא וְלִשְׁבֵי יְהוּדִיא בֵית־אֱלֹהָא דְךָ:
 יִבְנוּן עַל־אַתְרָהּ: וְיִמְנִי שִׁים מְעַם לְמַא דִּי־תַעֲבֹדוּן
 עִם־שְׁבֵי יְהוּדִיא אֱלֹךְ לְמִבְנֵא בֵית־אֱלֹהָא דְךָ:
 וּמִנְכֵסִי מִלְכָּא דִי מִדַּת עֵבֶר נִהְרָה אֶסְפְּרֵנָא
 נִפְקֵתָא תְּהוּא מִתִּיהָבָא לְגִבְרִיא אֱלֹךְ דִּי־לָא
 לְבַטְלָא: וְיִמָּה חֲשֵׁחַן וּבְנֵי תוֹרִין וּדְכַרְיִין וְאַמְרִין
 לְעֵלּוּן לְאֱלֹהֵי שְׁמַיָּא הַנְּטִין מִלְּחָא חֲמַר וּמִשְׁחָ
 כְּמֵאמַר כְּהֵנִיא דִּי־בִירוּשְׁלָם לְהוּא מִתִּיהָב לְהֵם

רש"י

הבנין הזה: די מדת עבר נהרא. מן המס של עבר נהרא
 אשר למלך: מרת. מס כמו מנדע בלו והלך (לעיל ד'):
 אספרנה. מהרה יבנה הבנין. אספרנה (אספונגוסמניט
 כלע"ז) נפקתא תהוא מתיהבא. הולאה מהיה ניתנת
 לאשבי האלה אשר לא יתבטלו ממלכתן: (ט) ומה חשחן.
 ומה שהיה חוששין: ובני תורין. בני צדק ויוליס וכבשים
 לעלות לאלהי השמים: חנמין. מלכות: חמר ומשח
 חמר לנסכים: ומשח. למחות כאשר יאמרו הכהנים אשר

עבר הנגר לאותן שבבבל: רחיקין הוו מן תמה. רחוקים
 מהיו מסס מבנין זביה שלא תרפו ידי עושי המלכה:
 (ו) דך. זה: פחת יהודיא. שלטוני היהודים ישבו דבר
 זה: ולשבי יהודיא. ולוקני היהודים אני מזה: בית
 אלהא דך. בית אלהים זה: (ח) ומני שים מעם.
 ומני יהיה ליווי זה: למה די תעבדון. לאותו בנין
 המלכה אשר תעשו עם זקני היהודים האלה לבעות ביתו
 של הקדיש: ומנכסי מלכא. מנכסי המלך יהיו עושים

מנחת שי

(ז) די ספדון. כמדויקים ה"יין בסתה והשוא ימ: (ט) די
 ביבוסלה. ה"י"ת רפויס:
 (ח) אומר ככה: (ט) ומה חשחן.
 מה שרביין וכן תשמות לורד:

מנחת שי
 (ט) די ספדון. כמדויקים ה"יין בסתה והשוא ימ: (ט) די
 ביבוסלה. ה"י"ת רפויס:
 אומר ככה: (ט) ומה חשחן.
 מה שרביין וכן תשמות לורד:

רלב"ג

סכר הנגר שחר בזוי ומכריסם האספרמכיס אשר בעבר
 סיהודים וסס יבנו על מקומו בית אלוה זכ: (ח) ומני יאל דבר
 פמנת המלך אשר בעבר הכהר צמחה הסוללה (הסיס נומה) לאששים
 החלה שלל תשבות המלכה: (ט) ומה שרביים לזה הכנין יבני

סכר הנגר שחר בזוי ומכריסם האספרמכיס אשר בעבר
 סיהודים וסס יבנו על מקומו בית אלוה זכ: (ח) ומני יאל דבר
 פמנת המלך אשר בעבר הכהר צמחה הסוללה (הסיס נומה) לאששים
 החלה שלל תשבות המלכה: (ט) ומה שרביים לזה הכנין יבני

מצודת ציון

מן שנים ר"ל הכתיבו מלכבל המלכה: (ז) שבקו. הניחו את
 עבודת בית אלהים הזאת: פחת. מושל היהודים עם זקני היהודים
 יבנו בית אלהים זאת על מקומו: (ח) ומני. ומני יהושע גזפת
 חומר מה אשר תעשו עם זקני היהודים האלה: למבנא. לבנות
 ומרכוב העלך עתה מס מנדע הגבוי מחבשי עבר הכהר: אספרנא.
 לא יבועל המלכה מהסדון כחמון: (ט) ומה חשחן. ומה שרביים
 בני צדק ויוליס וכבשים לעלות לאלהי השמים ומניס ונלה ויין
 ושמן כפי השעור אשר יאמרו הכהנים אשר ביבוסלים יהיה ניסן
 פירוש ע"מ

מן שנים ר"ל הכתיבו מלכבל המלכה: (ז) שבקו. הניחו את
 עבודת בית אלהים הזאת: פחת. מושל היהודים עם זקני היהודים
 יבנו בית אלהים זאת על מקומו: (ח) ומני. ומני יהושע גזפת
 חומר מה אשר תעשו עם זקני היהודים האלה: למבנא. לבנות
 ומרכוב העלך עתה מס מנדע הגבוי מחבשי עבר הכהר: אספרנא.
 לא יבועל המלכה מהסדון כחמון: (ט) ומה חשחן. ומה שרביים
 בני צדק ויוליס וכבשים לעלות לאלהי השמים ומניס ונלה ויין
 ושמן כפי השעור אשר יאמרו הכהנים אשר ביבוסלים יהיה ניסן
 פירוש ע"מ

הוּוּ פִּין גֵּאָם יִמְנֵסִי מִלְכָּא אוּג פִּין דִּי גִיטְעֵר פִּין דְּעֵם
 מְלָךְ רוּם גִּיפֵאָלֵם פִּין דְּעֵם מִס נְוּם מִעֵין גְּעֵמֵם אִיין
 פִּין דִּי לִיִּים פִּין עֵבֶר הִקְהֵר אֶסְפְּרֵנָא נִפְקֵתָא זֵאָר גִּיךְ
 גִּינְעֵבִין וְעֵרִין דִּי הוּצֵאָה צוּ דִּי דִּיאֻנְעֵא מֵאָגֵן פְּדִי
 זִי זֵאָלִין גִּיט מְטֵל וְעֵרִין פִּין דִּר מְלֵאכָה: (ט) ויח
 חֲשֵׁחַן אוּג רוּם זִי וְעֵלְן דִּיאֻפִּין זֵאָר מְעֵן זִי גְעֵבִין
 יִבְנֵי תוֹרִין וְגו' אוּג יִנְעֵב רִיגְדֵר אוּג וְיִדְעֵר אוּג שֵׁאָף
 צוּ אוּף פִּרְעֵנְגִין עוֹלוֹת פִּר גֵּאָם רוּם אִין הִימְעֵל אִין
 חֲמִין מִלְּחָא חֲמַר וּמִשְׁחָ אוּג וְיִיץ אוּף זֵאָמֵר מְעֵהֵל
 אוּג זֵאָלִין אוּג וְיִיץ וְיִיץ אוּם מְעֵן בִּיאָרְף הֵאָבִין צוּ דִּיא
 קְרַבְנוֹת מְאָפֵר מְהֵנָּה אוּג וְיִיא דִּי זֵאָג פִּין דִּי פִּהֵנִים
 ווּם

הוּוּ פִּין גֵּאָם יִמְנֵסִי מִלְכָּא אוּג פִּין דִּי גִיטְעֵר פִּין דְּעֵם
 מְלָךְ רוּם גִּיפֵאָלֵם פִּין דְּעֵם מִס נְוּם מִעֵין גְּעֵמֵם אִיין
 פִּין דִּי לִיִּים פִּין עֵבֶר הִקְהֵר אֶסְפְּרֵנָא נִפְקֵתָא זֵאָר גִּיךְ
 גִּינְעֵבִין וְעֵרִין דִּי הוּצֵאָה צוּ דִּי דִּיאֻנְעֵא מֵאָגֵן פְּדִי
 זִי זֵאָלִין גִּיט מְטֵל וְעֵרִין פִּין דִּר מְלֵאכָה: (ט) ויח
 חֲשֵׁחַן אוּג רוּם זִי וְעֵלְן דִּיאֻפִּין זֵאָר מְעֵן זִי גְעֵבִין
 יִבְנֵי תוֹרִין וְגו' אוּג יִנְעֵב רִיגְדֵר אוּג וְיִדְעֵר אוּג שֵׁאָף
 צוּ אוּף פִּרְעֵנְגִין עוֹלוֹת פִּר גֵּאָם רוּם אִין הִימְעֵל אִין
 חֲמִין מִלְּחָא חֲמַר וּמִשְׁחָ אוּג וְיִיץ אוּף זֵאָמֵר מְעֵהֵל
 אוּג זֵאָלִין אוּג וְיִיץ וְיִיץ אוּם מְעֵן בִּיאָרְף הֵאָבִין צוּ דִּיא
 קְרַבְנוֹת מְאָפֵר מְהֵנָּה אוּג וְיִיא דִּי זֵאָג פִּין דִּי פִּהֵנִים
 ווּם

יֹסֵבִיזוּם דִּי־לֹא שָׁלוֹן : דִּי־לְהוֹן מִהַקָּרְבִין נִיחֻוּחִין
 לְאֵלֵה שְׁמִיָּא וּמְצַלִּין לְחַיֵּי מַלְכָּא וּבְנוּהוּ : יָא וּמְנֵי שִׁים
 טַעֲמֵם דִּי כְּלֵי־אֲנָשְׁדִי יֵהֱשִׁינָא פִתְגָמָא דְנָהִי יִתְנַסַּח אַע
 מִן־בֵּיתָהּ וּזְקוּף יִתְמַחָא עֲלֵהּ וּבֵיתָהּ נִוְלוּ יִתְעַבֵּד
 עַד־דְּנָה : יָא וְאֵלֵהָ דִּי־שָׁכַן שְׁמָהּ תַּמָּה יִמְגַר כְּלֵי־
 מַלְךְ וְעַם דִּי וַיִּשְׁלַח יְדֵהּ לְהִשְׁנִיא לְחַבְלָהּ בֵּיתֵי־
 אֵלֵהָ דִּךְ דִּי־בִירוּשָׁלַם אָנָּא דְרִיוֹשׁ שְׁמַת טַעֲמֵם
 אֶסְפְּרָנָא יִתְעַבֵּד : יָא אֲרִין תַּתְנִי פִּתְת עֲבַר־נְהַרָה

שָׁהר

רש"י

בירושלים יהי נתון להם דבר וזו כיומו: די לא ש'לו. כל'א
 ד'חוי (ש"ן) די'אורב'ר ב'ע"ן): (י) די להון. למען
 אשר יהיו מקריבים נוחחים לאלהי השמים והיו מתפללים
 על הוי המלך וכניו: (יא) ומני שים טעם. וממני שים
 טווי ושמת דבר אשר כל ח'ס אשר יש'ה דבר זה: יהנסח.
 יחרב עניו מ'חיתו ז'הר'ב ב'חיו. יתנסח כמו ונסחח מעל

אבן

(יא) והנסח. יחרס כמו יסה ה' יהרוס וכן משמרת
 הכית מוסח מ'חיתו ש'שמ'רו משמרת הכית מקום ההרוס של'א
 יכנס ח'ס'ט: וזקוף. רמו לקרותו לעמודים העומדים
 רלב"ג

חורים ואלים ודבשם לעולות לאלהי השמים ח'טין מל'ח ושמן כמח'מל
 יקריבו נ'חוח'י' כ'אלוה השמים וי'תללו בעד ח'י המלך וכניו: (יא) וממני י'א'ל
 דבר שכל א'ש יש'ה [אש] ד'כר זה'ס'ר'ו ע'נ'ב'ו ועל כ'סן י'ת'ס
 ז'כ'ו וי'ס'ה ח'ס'ט'ט על זה: (יב) והאלוה אשר ש'כן ע'מ'ו ש'ס'י'ע'ל כל מ'לך
 ועם [אשר] יש'ל'תו ל'דו לש'מ'ת ול'הש'מ'ת ב'ית אלו'ה זה אשר ב'ירו'ש'ל'ם
 ח'ני א'לו'ה מ'הר'ס ע'מ'ה: (יג) אז ח'ט'ני פ'ת'ח ע'כ'ר ה'כ'ר ש'ח'ר
 ח'ניו ע'ניו מ'ח'יתו ז'הר'ב ב'חיו ע'מ'ו ונסחח מעל

מצודת דוד

ל'ס כלל ח'ס ויוס ח'ש'ב ל'ה ח'ט'נו ול'ה ח'ט'כ'ה מ'ל'ח'ת כ'כל: (י) די
 ח'יון. א'ש'ר י'כ'ו מ'קרי'ב'ים ק'ב'נ'ות ל'ח'מ'ת כ'ו'ה ל'אל'הי' הש'מ'ים ו'ה'יו'ס
 מ'ת'פ'ל'לי'ן ע'ל ח'י המ'לך וכ'ניו: (יא) ו'מ'נ'י ש'ים כ'ו'ס ז'כ'ר'ת א'ומ'ר
 א'ש'ר כל ח'י'ש א'ש'ר י'ש'ה ח'ס'ט'ד'כ'ר כ'ו'ה: י'ה'נ'ס'ח. ע'כ'ס ו'י'ה'ה א'ש'ר
 י'ע'ק'ר ע'ן מ'י'תו ו'ת'ל'ת'ו כ'ו' י'ו'כ'ס ו'יו'ח'ן ע'ל'יו ו'ה'ו' מ'ר'ד'ך ח'יו'ס
 ו'ז'ו'ה'ר'ה י'ת'י'ס'ה ש'י'ה'ה ח'ט'ל'ה ע'ל ח'ט'ן ש'ע'ק'ר מ'ע'מ'יו: ו'ב'י'ת'ה. ו'ב'י'ת'ו
 י'ש'ב'ין ח'ס'ט ש'מ'ה ח'ו'ה י'ע'י'ל כ'ל מ'לך וע'ס א'ש'ר י'ש'ל'ת י'דו ל'כ'ו'ת'ו ד'כ'ר'י
 ש'מ'ת'ו נ'ג'ר'ת ח'ו'ס'ט ח'י'ש מ'כ'ר י'ע'ס'ה: (יג) א'ר'ין. א'ז: ח'ת'ו'ה ו'ג'ו'.

פירוש ע"ט

יום אין ירושלים יענין ה'הוא מ'ה'י'ב ל'ה'ו'ה כ'ס א'ל'ין ז'א'ל
 נ'ג'ע'ן ו'ו'ע'ר'ן צ'ו'י'ו י'ס'א'ג ב'י'י'ס'א'ג א'ין א'י'ין ש'ו'ג'ג כ'פ'לו'מ'ר
 א'ן א'י'ין ד'ח'ר'ת): (י) די ל'הוֹן מִהַקָּרְבִין נִיחֻוּחִין לְאֵלֵה שְׁמִיָּא
 כְּדִי נִי אֲרִין מִקְרִיבִין נִיין קִרְבָּנוֹת פִּון אֲיִין נַחַת רוּחַ
 וְעֵנִין פִּר נָאֵם וּס אֲיִן הִימְעֵל אִיז אֲסַלְלִין לְחַיֵּי מַלְכָּא
 יב'נ'ו'הי א'ונ' ז'א'ל'ע'ן כ'ע'מ'י'ן א'ו'ף ד'ע'ס ל'ע'ב'י'ן פ'ון ד'ע'ס
 כ'ל'ך א'ונ' י'נ'י'ע' ק'י'נ'ד'ע'ר: (יא) ו'ב'ני ש'ים ט'ע'ם א'ונ' פ'ון
 כ'י'ד ד'ר'יו'ש א'י'ן ו'א'ר'ין ג'י'ס'א'ן א'י'ין ג'י'ב'א'ם ד'י כ'ל א'נ'ש
 ד'ס א'י'מ'ל'י'כ'ר פ'ע'נ'ט'ש ו'וס ו'ע'ט מ'ש'ג'ה נִיין ד'י ר'י'ד
 י'תְנַסַּח אִיז מן בֵּיתָה זָאל פִּאר רִקְמָט אֻונ חֲרוֹב וְעֵרְיָן
 דָּאֵם הֶאֱלֵץ פִּון נִיין חֲרוֹב וְעֵרְיָן יִתְמַחָא עֲלֵהּ אֻונ אֲיִין
 הַלְרִיָּה זָאל וְעֵרְיָן אֻונ גִּישְׁטְעֵלְמַט עֵר זָאל גִּיהֶאָנְגִין
 וְעֵרְכָן אֻונ אִיר אֻונ נִיין חֲרוֹב זָאל וְעֵרְעֵרְן צֻוא מִיָּסְמַט
 אֻונ מִינוֹף: (יב) וְאֵלֵהָ דִי שָׁכַן שְׁמָה אֻונ דִּר נָאֵם וּס
 הֵם גִּיבְאָמְט וְרַעֲוֵן נִיין נָאֵסְעֵן דָּאֲרִטִין אֲיִן דָּעֵם בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ תַּמָּה יִמְגַר כֵּל מִלְךְ דִּר זָאל פִּר שְׁלֵעֲפִין אֻונ
 פִּר וְאֲרִפִין אִימְלִיכִין כְּלָךְ אֻונ אִימְלִיכֵעַם פִּאלֵק
 וּס וְעֵט שְׁמֵרְעֵקִין נִיין הֶאָנְט צו פִּר עֵנְדֵרְעִין אֻונ
 צו פִּאר דָּאֲרֵעֵן דֵם דָּאֲוִיעֵ הוּ פִּון נָאֵם וּס אֲיִן
 יְרוּשָׁלַם אִיז אָנָּא דְרִיוֹשׁ שְׁמָה טַעֲמֵם אֻונ דְרִיוֹשׁ הֶאָב
 גִּיבְאָמְטִין דֵם גִּיבְאָם פִּון דִּר זָאל אֶסְפְּרָנָא יִתְעַבֵּד דֵם דִּר
 כְּנִיין זָאל גִּיךְ גִּימָאן וְעֵרְיָן בְּנִי אֶהֱעֵר גִּישְׁטְעֵלְמַט לְשׁוֹן
 פִּון דָּעֵם בְּרִיף וּס דְרִיוֹשׁ הֵם גִּישְׁיָקְט צו דִּי פִּינְיָט
 פִּון שְׁבַט יְהוּדָה אֻונ כְּנִימִין: (יג) אֲרִין תַּתְנִי וְנִי
 דְעַנְסָמַט מָאֵל וְיִי דִר פִּתְנִי דִר הֶאָר פִּון עֵכֶר הַנְּהַר
 אֻונ שְׁתֵּר בּוֹנִי אֻונ יִיעֵר חֲבָרוּתָה הֶאֱבָעֵן גִּינְעִיקָה
 לְקַבֵּל

שָׁתַר בּוֹזְזֵי וּכְנוֹתֵהוּן לְקַבֵּל דְּיִשְׁלַח הַדְּרוּשׁ מִלְכָּא
 כְּנִמְא אַסְפְּרָנָא עֵבְדוּ: "וּשְׁבֵי יְהוּדִיא בְּנֵי וּמְצַלְחִין
 בְּנִבְוֹאת חַגֵי נְבִיאָהּ וּזְכָרֶיהָ בְּרִיעֵדוּא וּבְנוּ וְשִׁכְלָלוּ
 מִן־טַעַם אֵלֶּה יִשְׂרָאֵל וּמִטַּעַם כּוֹרֵשׁ וְדְרוּשׁ
 וְאַרְתַּחְשֶׁשְׁתָּא מַלְךְ פָּרֶס: מִיּוֹשִׁיצִיא בֵּיתָה דְּנָה עַד
 יוֹם תִּלְתָּה לַיְרַח אֲדָר דִּי־הָיָא שְׁנַת־שֵׁשׁ לְמַלְכוּת
 דְּרוּשׁ מִלְכָּא: מִיּוֹעֲבָדוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כַּהֲנִיא וְלוֹיָא
 וְשָׂאֵר בְּנֵי־גְלוּתָא חֲנַפְתָּ בֵּית־אֱלֹהָ דְּנָה בַּחֲדוּהָ:
 "וְהַקְרִיבוּ לְחַנּוּפַת בֵּית־אֱלֹהָ דְּנָה תּוֹרִיו מֵאָה

שמת טעם. שמתי ליווי דבר זה אשר יעשה הבנין מהרה
 עד כאן תשובתו של דרוש: (ג) כנמא. כאשר נאמר:
 אספרנה עבדו. מהרה עשו: (ד) ושבי יהוריא. וקני
 (ה) יהודים היו בזמן ומלחין במלכותו כנבואת חגי וזכריה
 ובנו ויסדו את הבנין מן לוי של אלהי ישראל ומרשות כורש
 מלך פרס הראשון אשר הוזהר ויסוד הבנין בימיו ומרשות
 מנחם ש'
 (ג) לקבל. הקוף בחפץ קמין: (ד) בני־אֵלֶּה. ב' כתיב כן וסימן
 והתני לדליל טעם ה' ודין: (טו) וסיליא. חד
 מן י"ב מלין דכתיב אֵלֶּיךָ בְּסוּף חַיְבוּתָא וְלֹא קִרְיִין וְסִימֵן בְּעִסְוִיתָ
 (דניאל ג')

דרוש זה מלך פרס: וארתחששתא. הוא דרוש ונקרא
 ארתחששתא ע"ש המדינה והמלוכות כי כל מלכי פרס היו
 נקראים כך כאשר כל מלכי מדינת מרס נקראים פרס:
 (טו) וישבי ביתה דנה. וכוף תסלוס בית זה היה עד
 וים שלסי לחדש אדר שהיה שנת שש לדרוש המלך ומלוא
 צינן הצינן היה ד' עטים: (יז) ודקריבו לחנכת. הקריבו
 אבן עזרא
 (ג) כנמא אספרנא. כבר פירסמ: (ד) ודרוש.
 הוא הזקן המדי: וארתחששתא. הוא ארתחשש:
 (טו) למלכות דרוש. הוא כן ארתחשש:

לואמו: (יד) וקני יהודה כוים ומלחיות כנבואת חגי הנביא וזכריה בן עוזיאו ובנו וכוונו מטעם אלהי השמים ומטעם לויס ודריש
 בנו בית ה' כמו שזכרה לוחסו ביום הקיום. ומטעם ארתחששתא מלך פרס כמו חומת יושלמס כמו שזכר חזק' ז. והוא היה גם כן
 נקרא דרוש אס היה מנעם מה שסופר לו אלכסנדר מלך דרוש ולקח מלכותו. וידעה כי מלחמותו לא הבינו שום דבר בבנין יושלמס
 ובבנין בית המקדש. ואל תחמה ח"ך היה זה עם גדולת מלכיו כי לא היה החשובו חזק זה זמן הרוף כי כל זמן מלכותו היה חזק עשה
 שם ובשנת שמים עברה למלך החשובו היה גדולת מלכיו בבית המלך. ואפס עוד בלא יול מלכיו להשיג זה נמנו: (טו) ושכס בית
 זה עד יום שמיני לרחל אדר בשנת של מלכות דרוש המלך: (טז) וישבו בני ישראל הכהנים והלוים ושאר בני כנולות חנכת בית הבלאים
 חוס בשמחה: (יז) ויקריבו לחנכת בית החלסים זה כוים ממה חללים מחזים ככשים מצד מוחם שמיני עוים לחמולת על כל ישראל

מצודת ציון
 מנחתה (תהלים פ"ט): (טו) ושיצו. טען נגד והשלמה כי כאשר
 כלו (בראשית מ"ג) הסגור לזקנים עד שילוחו: (טז) חנכת.
 התעלה דבר מה לעמוד דה אס והלסה נקרה חוץ בלבון המקרא:

חזק מהר עשו דברו: (יד) ושבי. וקני יהודים בנו והלחנו
 כשאר יבוא חגי וגו': ובנו. החלילו לבנות וגמרו הבנין מן נוחת
 חומר כל אלהי ישראל לכל ליה" הכתובים: ובטעם. מנחת
 חומר של כורש הנותן רשות מתעלה לבנות בית ומנחת חומר
 חזק מהר עשו דברו: (יד) ושבי. וקני יהודים בנו והלחנו
 כשאר יבוא חגי וגו': ובנו. החלילו לבנות וגמרו הבנין מן נוחת
 חומר כל אלהי ישראל לכל ליה" הכתובים: ובטעם. מנחת
 חומר של כורש הנותן רשות מתעלה לבנות בית ומנחת חומר

לְחַבֵּל יְיָ שֶׁלַח אֶקְעִינוּ דְעַם וּם דְרִי קַלְךָ דְרִוּשׁ חַטָּמ
 גִּישְׁתָּא דְעַם בְּרַחֲמֵי אֵוֹ וְיִיא מִיר הֲאֵקָן דָּא גִּישְׁתָּא
 אֶסְפְּרָנָה גְבִיר הֲאֵקָן זִי יִירָה גִּישְׁתָּא בְּיִין גִּישְׁתָּא: (יד) וְשִׁבֵי
 יְהוּדִיא בְּנֵי אֹהַב דִּי יְהוּדִים פֻּן דִּי יְהוּדִים הֲאֵקָן גִּישְׁתָּא
 דְעַם בְּנֵי אֹהַב הֲאֵקָן בְּלִיקְטָא דְרִוּשׁ אֵוֹ וְיִיא
 גְבִירָה פֻן חַגֵי הַנְבִיאָה אֹהַב זְכָרֶיהָ בְּרִיעֵדוּא אֵוֹ
 גִּישְׁתָּא בְּנֵי וּשְׁכָלָיו מִן טַעַם אֵלֶּה יִשְׂרָאֵל אֹהַב וְיִיא הֲאֵקָן
 גִּישְׁתָּא אֹהַב גִּישְׁתָּא דְעַם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ פֻּן
 וְעֵקֶן דְעַם גִּישְׁתָּא פֻּן נָאֵם דְרִ גִּישְׁתָּא פֻּן דִּי יִשְׂרָאֵל
 אֹהַב פֻּן וְעֵקֶן דְעַם גִּישְׁתָּא פֻּן פּוֹרֵשׁ דְרִ עֲרִשְׁטָא

פירוש ע"מ
 קַלְכָּה פֻּן פָּרֶס וּם עַר הָט גִּישְׁתָּא רְשֻׁתָּא צוּ בּוּעֵן
 אֹהַב פֻּן וְעֵקֶן דְעַם רְשֻׁתָּא פֻּן דְעַם דְרִוּשׁ מִלְךְ
 פָּרֶס וּם עַר הָט גִּישְׁתָּא אֶרְמְקָשׁ שְׁתָּא וּם עַר הָט
 מִחוּץ גִּישְׁתָּא פּוֹרֵשׁ בִּירֵד דָּאֵם מְעֵן נָאֵל עַם בּוּעֵן:
 (טו) ושיצו ביה דנה אהב דער סוף פון דעם בנני איו
 גיששתא פון יום תלתי ביו דרייא טאג אין חודש אדר
 די תיא שנת שת וום דם איו גיששתא דם ענקסטא יאר
 צום מלכות פון דעם מלך דרוש: (טז) ושבי בני
 ישראל די בני ישראל אהב די בנינים אהב לויס אהב די
 אנדערע פאר פריבוע ליימ האבין גיבאמם חנכת
 בית

דְּכַרְיִן מֵאֲתֵינָא מֵאֲרַבְעַמָּא הַוְצִפִּירִי עֵינִין לְחֻטְיָא
 עַל־כִּלְיֵי־יִשְׂרָאֵל הִרְיֵי־עֵשֶׂר לְמִנְיָן שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל:
 יִיְהִי־קִימוֹ כְּהֵנִיא בְּפִלְגֵי־תְהוֹן וְלִוְיָא בְּמַחְלָקֵי־תְהוֹן עַל־
 עִבְדֵי־ת אֱלֹהֵא דִּי בִירוּשָׁלַם כְּכָתֹב סֵפֶר מֹשֶׁה:
 יִשׁ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־הַגּוֹלָה אֶת־הַפֶּסַח בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר
 לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן: כִּי הִטְהָרוּ הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם
 כָּאֶחָד בְּלָם מְהוּרִים וַיִּשְׁחָטוּ הַפֶּסַח לְכָל־בְּנֵי־הַגּוֹלָה
 וְלֵאחֵיהֶם הַכֹּהֲנִים וְלָהֶם: כא וַיֹּאכְלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
 הַשֹּׁבִים מִהַגּוֹלָה וְכָל־הַנְּבֵדֵל מִשְׁמַמַּת גּוֹיֵי־הָאָרֶץ
 אֱלֹהִים לְדָרֶשׁ לִיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כב וַיַּעֲשׂוּ חֲנַיִ

לחכות בית זה קרבות הללו והוראת שעה היתה: (יא) והקימו כהניא בפלוגתהון. שהיו הכהנים מלוקים בעבודתם ולויים כחכמיהם: (יב) את הפסח. עכשו אבן עזרא (יג) בפלוגתהון. במחלקתהון: (כא) וכר הנבדל. הם הגרים ששכדלו מעומאת העכו"ל לידבק בנחת שי (יד) נחשו. למסא קרי: (כ) לְכָל־בְּנֵי־הַגּוֹלָה. לא לְכָל־בְּנֵי־הַגּוֹלָה. (כא) וכל הנבדל ממחמת גויי הארץ אליהם. ודעה שדכדלו רבים מהגולים משמח הגויים לשלוח נירושלים ולפי שדכס מהגולים היו תחם מלך אשור מגלות עשרים ומגלות יסודם מלך שדכדלו רבים (כב) ויעשו. בלך אשור. הוא ארתחששת והזכיר אשור ולא פרס כי מלכי אשור החריבו ארץ ישראל ועמה הסב רלבג

שנים שנה למספר שבטי ישראל: (יא) וקימו הכהנים בעשומותם הלויים בעמלקותם על עבודת האלים אשר בירושלים כמחוב כהניא משה: (יב) וישבו בני הגולה את פסח וגוי. אמר כי שהיו הכהנים והלויים כמחוב כלם שהיו וזהו יכלו כלם לעשות הפסח בלחכה עבר וזה כי השמח ללפס נדחה לפסח שני כמו שהבאר בפרשם בעלמך: (כא) וכל הנבדל ממחמת גויי הארץ אליהם. ודעה שדכדלו רבים מהגולים משמח הגויים לשלוח נירושלים ולפי שדכס מהגולים היו תחם מלך אשור מגלות עשרים ומגלות יסודם מלך שדכדלו רבים כ"ח נב מלך אשור עליהם. ודעה שדכדלו רבים מהגולים משמח הגויים לשלוח נירושלים ולפי שדכס מהגולים היו תחם מלך אשור מגלות עשרים ומגלות יסודם מלך שדכדלו רבים

כ"ח נב מלך אשור עליהם. ודעה שדכדלו רבים מהגולים משמח הגויים לשלוח נירושלים ולפי שדכס מהגולים היו תחם מלך אשור מגלות עשרים ומגלות יסודם מלך שדכדלו רבים כ"ח נב מלך אשור עליהם. ודעה שדכדלו רבים מהגולים משמח הגויים לשלוח נירושלים ולפי שדכס מהגולים היו תחם מלך אשור מגלות עשרים ומגלות יסודם מלך שדכדלו רבים

פירוש ע"פ בית אלהא דגת פתרה דעם חנופת הבית פון דעם דאויגין הוז פון גאט מיט פרייד: (יג) והקימו לחנכת בית אלהא דגת אונ זיי האבין מקריב גיווען אוף דעם חנופת הבית פון דעם דאויגין הוז פון גאט אויף מאה הונדערט אקסין אונ צוויי הונדערט ויידר אונ פיר הונדערט שאף וצפרי עין אונ וינגע ציקעלעך צו מספר זיין אויף כל ישראל איז גיווען צוועלף צו דר צאל פון די שבטים פון די ישראל: (יד) והקימו כהניא אונ זייא האבין אוף גישטעלט די כהנים אין זייער מייל אונ דיא לויים אין זייער מייל אוף דער עבודת פון גאט וואס אין ירושלים איז גיווען ככתב ספר משה אזו ווי עם שפטים גישריבין אין דעם ספר

עזרא ו ז

מִצוֹת שִׁבְעַת יָמִים בְּשִׁמְחָה כִּי־שִׂמְחָם יְהוָה וְהִסֵּב
 לֵב מֶלֶךְ־אֲשׁוּר עֲלֵיהֶם לְחֹזֵק יָדֵיהֶם בְּמִלְאֶכֶת בֵּית־
 הָאֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ז " וְאַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
 בְּמַלְכוֹת אֲרַתְחַשְׁתָּא מֶלֶךְ־פָּרַס עֲזָרָא בֶן־שֵׁרִיָּה
 בֶן־עֲזַרְיָה בֶן־חֶלְקִיָּה: ב בֶן־שְׁלוֹם בֶן־צְדוֹק בֶן־
 אַחִיטוֹב: ג בֶן־אֲמֵרְיָה בֶן־עֲזַרְיָה בֶן־מְרִיזוֹת: ד בֶן־
 זְרַחְיָה בֶן־עֲזִי בֶן־בְּקִי: ה בֶן־אֲבִישׁוּעַ בֶן־פִּינְחָס בֶן־
 אֶלְעָזָר בֶן־אֶהֱרָן הַכֹּהֵן הָרִאשׁ: ו הוּא עֲזָרָא עָלָה
 מִבָּבֶל וְהוּא־סוֹפֵר מְהִיר בְּתוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר־נָתַן
 יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנֵהוּ הַמֶּלֶךְ כִּי־יְהוּדָה אֱלֹהֵיו

ה' א' הוא מורה . ספרדיון כ"א :

עליו

רש"י

בישראל: (כב) והסב לב מלך אשור עליהם. והקב"ה
 הסב לב מלך אשור על ישראל היושבים בממשלתו בלחץ
 אשור להחזיקם ולפזיץ במלכות הכנען:

מנחת שי

רביע: (כב) והסב . כו"ו בענין :

ז (ה) ארתחשטא . אמרו חכמינו ז"ל כי כל המלכים
 נקראים כן בשלשן פרסיים וזה ארתחשטא הוא דריוש:
 (ו) והוא סופר מהיר . תרגום מגיד ומספר במספר נמירות: כיד ה' . כח ותוקף:

לר"ב

ז (ח) והוא סופר מהיר בנרות משה . אמשבו כי הללון בסופר . מונה . והללון בזה שכבר היה מונה במסירות חלקו הפסוק אשר
 אמשר שיפלו בכותב דבר דבר מדברי החוכה . גם היה מונה במסירות הרלויות אשר יקמו . דעת מללון ויניכור בזה המלון המודק

מצורת ציון

(כ) והסב . מלשון סבוב וכו' הסב ונסה: ז (ו) סופר . כ"ל חס
 ודבר"ו סופר מנכך וכו' ויאל (ברכות מ"ט) : מהיר . הוא הסוף
 מן קשה הכבדה:

ל' כמנחה: (כב) מלך אשור . הוא דריוש שמלך גם באשור אשר
 הוסב לפניו ראש לכל הממלכות עד כו"ו ל' ולקח המלוכה לכבד:
 עליהם . לטובה עליהם: לחזק ידיהם במלכות בית האלהים . נחם
 לבם הוללות הכני והכבוד מהלויט העכטל המלכה:

ז (ה) ואחר גוי . אחר כלות הכנען: במלכות גוי . כ"ל היה במלכות גוי: עזרא . אה"ל שהוא מלשיט וחסד עד הסוף ולקבל דג
 כמה זכות ממה שחושב כדברי הימים (ה ט) (ה) הבהן הראש . לשון להכניס: (ו) ויהן לו גוי . הוא הסוף כללו אמר ויהן
 פירוש ע"מ

גישייר פון די טויקמאות פון די היידיגישיע פעלקער
 אונג האט זיך פהעפנט צו די ישראל לידש לה' אלהי
 ישראל צו פארשטן צו נאם דעם נאם פון די ישראל:
 (כב) וישאל חג פחות אונג זיי האבין גימאכט דעם חג
 המצות זיבען מעג מיט שמחה כי שמחה ה' ונארום
 נאם הם זיי דר פרייט אונג הם גיקערט דם הארץ
 פון דעם מלך אשור אויף די ישראל ונאם זעגען
 גינעסין אינזער זיין קמשלה אין לאנד לחזק ידיהם
 במלכות בית האלהים אלהי ישראל ער זאל שטארקין
 זייערע הענט אונג זאל זיי העלפין אין דר מלאכה
 פון דעם גנן פון נאמס הו דר נאם פון די ישראל:
 ז (א) ואחר הדברים האלה אונג נאם די דאזיגע רייד פון
 דעם גנן הבית איז גיווען במלכות ארתחשטא
 אין דעם מלכות ארתחשטא מלך פרס דאם איז

גנעבי

עָלְיוּ כָּל בְּקִשְׁתּוֹ: וַיַּעֲלוּ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַכֹּהֲנִים
וְהַלְוִיִּם וְהַמְשָׁרְרִים וְהַשְּׁעָרִים וְהַנְּתִינִים אֲלֵי יְרוּשָׁלַם
בַּשָּׁנָה שִׁבְעָ לְאַרְתַּחְשַׁשְׁתָּא הַמְּלָךְ: וַיָּבֵא יְרוּשָׁלַם
בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי הִיא שְׁנַת הַשְּׁבִיעִית לַמְּלָךְ: כִּי
בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא יָסַד הַמַּעֲלָה מִבְּבֶל
וּבְאַחַד לַחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בָּא אֶל־יְרוּשָׁלַם כִּי־
אֵלֶהּ הַטּוֹבָה עָלָיו: כִּי עֲזָרָא הֵכִין לְבָבוֹ לְדָרֵשׁ
אֶת־תּוֹרַת יְהוָה וְלַעֲשׂוֹת וּלְלַמֵּד בְּיִשְׂרָאֵל הַקָּ
וּמִשְׁפָּט: וְזֶה פִּרְשָׁן הַנְּשִׂתָן אֲשֶׁר נָתַן הַמְּלָךְ:

ה"א מצני בסלול, קדושין פס: זכור החשי, ר"כ סל עזרא ז: כי עזרא, סנהדרין סל: רש"י

ונקרא מפורסם הוא ויהיו לו המלך כל בקשתו כיד ה' אלהיו
עליו ואתרו רז"ל עזרא הוא מלאכי: (ו) בשנת שבע.
היא שנה אחר השלוש הכות: לארתחששהא. הוא דריוש:
(ח) בחודש החמישי. הוא השבוע כי באחד לחדש ניסן
אותו היום היתה תחלת עליית מנבבל ובאחד לחדש אב באו
אבן עזרא

(ז) ויעלו. ופן הכהנים והלויים. והה"כ יספר כמה הלויים
אין עליו: (ט) יסוד. שם דבר סמוך והמוכרת יסוד כעטמון. או הוא כמשקל זכול: המעלה. שם דבר על משקל מקנה
מכרה וכן הפירוש הוא עזרא היה ענת העולים לירושלים והעטם הוא יעטם לעלות באחד בניסן ובל באחד באב. ומלת
רלב"ג

מכא ומלתו לזכר. גם היה עונה במעירות כמות החוקים והלקיחה ומפני אלו הכמות קרא אותו סופר דברי מלכות ה' וחקיו: (י) ומן
ככהים הלויים והמשרתים והכהנים. כמה המשרתים והכהנים הם לויים וזה מפורש מדברי חז"ל. והנחיתים. הם הנכבדים כי
היו נחמדים לעבודת בית המלכים: (כ) כי באחד לחדש כהשון וכו'. ר"ל הכה באחד לחדש כהשון סים מיוסד המעלה מבבל כי זה
התחיל לעלות לו כי זה התקרב אל המלך החתומה ויכירו הוא ויעלו מעלתו ובמעט זמן שגוי מהמלך לנח אל יושבים כזה מהמעט
התקדם כהשון מהמלך מפני יד אלהיו הטיבה עליו להכניסה בו היה האסון והיתה הסבה בזה כי מאלף הנין לבבו לרדת אל מורם ה' ולעמוד
על כוונותיהם ולעשות מה שצוישך כמנהגם גם הכנין לבבו ללמד ולעשות חק ומשפט ויהיה מוסד אל הכהנים וזהו הכנין עליו זה המוסד: (יא) משפטן

מצודת דוד

לו המלך כל בקשתו כיד ה' וכו' ר"ל כבו ששים עליו כח ה' ליתן
הם חני עשירי המלך: (ז) ויעלו וגו'. מלמד מה שעלו כהשונה
עם ויובבל וגו' עלו כוב עם עזרא: (ט) יסוד הביעלה. התחלת העלייה מבבל והבטלה מהתחלת הענין שהיה הוא התחלה לה:
כיד. ר"ל מוסד בדרך מהלכו כמו ששים עליו כח אלהיו שהוא עונה עליו: (י) כי עזרא הכין וגו'. ולום היה עליו יד אלהיו
לעושה: (יא) וזה פרשן. וזה סוד עוסם הדברים המפורשים בסר יתן וגו': ספר. מתמכס ואכיל דברי מלכות ה' ומחיו הסר זה

פירוש ע"ט

גיבען צו דעם עזרא גאר זיין פגער אזו ווי גאמס
כפער איז גיווען אוף דרויש דורך ישעיה הנביא.
עזרא מינינט מען מלאכי: (ז) ויעלו מבני ישראל אונ זיי
זענן אוף גנאנגן פון די בני ישראל אונ פון די פהנים
אונ די לויים אונ די משרתים אונ די מועד המועדים
פון דעם בית המקדש אונ די נתינים די אלע זענן
אויף גינאנגן מיט עזרא קיין ירושלים בשנת שבע אין
זיבעטין יאהר צום מלך ארתחששתא דתינו איין
יאר גאך דעם בנין בית המקדש: (ח) ויבא ירושלים
אונ דר עזרא איין גיקובן קיין ירושלים אין פינפטין
חודש יאר איז אב שנת השביעית למלך דם איז דאם
זיקבט דאר צום מלכות פון דרויש: (י) כי באחד

אֶרְתַּחֲשֶׁמְתָא לְעֹזְרָא הַבְּהֵן הַסֵּפֶר סֵפֶר דְּבָרֵי
 מִצֹּת יִהְיֶה וְחָקִיו עַל־יִשְׂרָאֵל: ^{יב} אֶרְתַּחֲשֶׁמְתָא
 מֶלֶךְ מַלְכֵיָא לְעֹזְרָא כְּהֵנָּה סֵפֶר דִּתָּא דִּי־אֱלֹהֵי
 שְׁמִיָּא גְמִיר וּכְעֵנַת: ^{יג} מִנֵּי שִׁים מַעְסָדֵי כָל־מִתְנַדְב
 בְּמַלְכוּתֵי מִן־עַמָּא יִשְׂרָאֵל וּכְהֵנֹהֵי וְלוּיָא לְמַהֲךְ
 לִירוּשָׁלַם עִמְךָ יְהֵךְ: ^{יד} כָּל־קַבְלֵי דֵי מִן־קִדְם מַלְכָּא
 וְשִׁבְעַת יַעֲטֵהֵי שְׁלִיחַ לְבַקְרָה עַל־יְהוּד וְלִירוּשָׁלַם
 בְּדַת אֱלֹהֵיךְ דֵי בִידֵךְ: ^{טו} וְלֵהִיבְלָה כְּסָף וְדָהָב דֵי־

וחקיו על ישראל. ואת חקיו אשר לזה על ישראל לשמרם:
 (יב) ספר דתא. ספר תורה: גמיר וכענת. ספיקא
 הוא בידו: (יג) בני שים מעם. ממני יולא הרשות כי כל
 אשר נדבה רוחו וחורו מן ישראל ומן הכהנים והלוים ללכת
 ירושלים ויכו עמך: (יד) כל קבל. כשכיל כך מלת המלך
 מנחת שי
 (טו) מתנדב. הדל"ה פתח ויש ספרי' בלכ"ו מן עמא. כדכז המדוייק'
 גדל"ף: (יד) כל קבל. כמספ קמן: מן קדם. כחשף קמן: בזה.
 כד"ס ובתוספת ב' ומכרו הכהנים עלוי בדת אלכס (דניאל ו') וכן
 פירשו המפרשים: (טו) והלוים. כד"ס: אללס. נמשקו הכ"ס:

וכענת ועיניו רואי פני המלך אתה שלוח: וישבעת ועשוהי.
 ושבע ועיניו הם שבעה רואי פני המלך: לבקרה עלי יהוד.
 כדי לדרוש ולבדוק על היהודים אשר בירושלים אם הם
 עסוקים בתורתו של הקב"ה אשר בידך: (טו) ולהיבלה.
 ולהוליד כסף וזה על המלך ויעשו אתה התנדבו ללבושי
 אבן עזרא
 יסד כמו נוסדו שטעמו נועלו: (יב) ארתחשסתא מלך
 מלכיא. עתה יספר כי המלך שלח אתה אתה אתה
 לכל מתנדב לעלות ואתה לכל נכריא לתת זרכס: גמיר.
 מפורש לשני ענינים הראשון להיות גמיר כתרנס כליל חללת
 והוא רמו לכל ישראל המתנדבים לעלות ולמ"ד לעזרא משרת
 תחת שלם וכן הפירוש לעזרא ולגמיר. ולכענת שלח להודיעם
 שעמו ביד עזרא. פירוש אחר גמיר תואר השם מענין גמיר גמור
 וזה רמו לעזרא ספר דתא שהוא גמיר ויודע
 דעת אלהיו ויהיה למ"ד לעזרא במקום שמים וכענת שם כולל
 האגרת לעזרא ולשארל המתנדבים: (יד) שליח. תהיה שלוח:
 לבקרה. להקור על היהודים ועל ירושלים: בדת

רש"י
 וזהו רמו לכל ישראל המתנדבים לעלות ולמ"ד לעזרא משרת
 תחת שלם וכן הפירוש לעזרא ולגמיר. ולכענת שלח להודיעם
 שעמו ביד עזרא. פירוש אחר גמיר תואר השם מענין גמיר גמור
 וזה רמו לעזרא ספר דתא שהוא גמיר ויודע
 דעת אלהיו ויהיה למ"ד לעזרא במקום שמים וכענת שם כולל
 האגרת לעזרא ולשארל המתנדבים: (יד) שליח. תהיה שלוח:
 לבקרה. להקור על היהודים ועל ירושלים: בדת

רלכ"ב
 כשחטון. משפטן הכתב: (יב) גמיר וכענת. הנה הללון כאלמו גמיר.
 כמו נוסדו. והללון לו ונחם. כי שרש עם הוא ענת. כי תחתשסתא מלך
 תורה חלס למד. ועתה: (יג) משלוי יאל דבר אשר כל מתנדב כמלכותו
 ספק ושבעת ועיניו שלח לבקור על יהודה וירושלים בתורת אלהיך
 אשר בידך: (טו) ולהיבלה כסף וזהו אבן המלך ויעשו והתנדבו
 ללבושי

הנה הללון כאלמו גמיר. כי שרש עם הוא ענת. כי תחתשסתא מלך
 תורה חלס למד. ועתה: (יג) משלוי יאל דבר אשר כל מתנדב כמלכותו
 ספק ושבעת ועיניו שלח לבקור על יהודה וירושלים בתורת אלהיך
 אשר בידך: (טו) ולהיבלה כסף וזהו אבן המלך ויעשו והתנדבו
 ללבושי

מצורת ציון
 על יסאל: (יב) ארתחשסתא. וסוד דברי הכתב אל ארתחשסתא
 מלך על כל המלכים נומן זה הכתב לעזרא הדין חכס בדת התורה
 על אלחי השמים: גמיר וכענת. ר"ל להראות לנכרי משלחו עד
 גורת תואר אשר כל המתנדב ומתחלה כמלכותו מעם ישראל והיה
 שבעת ועיניו שלח לבקור על יהודה וירושלים על אשתי
 וזהו אבן המלך ויעשו והתנדבו ללבושי

כנס. כי כליל תקטר ויקבל ו' ט"ס גמיר חמקם:
 (יג) מתנדב. ענין הלון כי כל המתנדב מנדב ברלון:

פירוש ע"מ
 דאם אימליקער אין מיין מלכות פון דעם פאלק
 ישראל אינ פון די פנהנים אונ לויס ווס ניין וויפין
 די אים מנדב גיווען צו גיין קיין ירושלים צדד יחד
 דר זאל גיין מיט דיר עזרא אונ קיינער זאל אים
 גיט ווערן: (יב) כל קבל. איהער דעם גיסמו עזרא
 גישיקט פון דעם פאלק אינ פון זיינע ויען ראש
 הארון ווס ועדן דאם פנים פון דעם מלך לבקרה על
 יהוד וירושלים פדי דו זאלסט פארשטין אוף די לויים
 ווס ויעין אין לאנד יהודה אונ אין ירושלים אויב
 זיי זענען עוסק ביה אלהי די דידה אין דר תורה פון דיין
 גאט ווס אין דיין האנט איז: (טו) ולהיבלה כסף וזהו
 די מלכא אונ זאלסט פירן דם זילקער אונ גאלד ווס

כולם ויטובי. גנת שהיא העיר סמנרמולין: (יג) בני. ממני שוסס
 והט"ו ללכת לירושלים יך עמך ולא יעבדו מי: (יד) כל קבל. כשכור
 יהודה ונכרי ירושלים אם וכיולים הם בדת מות אלהיך אשר בידך: ויעשו והתנדבו
 ללבושי

דער

פון גאטס תורה: (יא) זיה פרשטן הנשקת אונ דם אין
 דאם פאשידיגעש פון דעם ברף וואס דעם מלך
 ארתחשסתא הט גינגען צו עזרא הכהן דעם סופר
 סופר דברי מצות ה' ווס דר עזרא האט גישרייבן די
 בריד פון גאטס מצות אונ פון זיינע גיוען ווס ער
 הט גיבאמען אוף די ישראל: (יב) ארתחשסתא מלך
 מלכיא איך ארתחשסתא דר מלך איבר אלי מלכים
 גיב דיא ברף לעזרא כהנא ספר דתא די אלהי שפתי צינא
 עזרא הכהן ווס ער שרייבט די תורה פון גאט ווס
 אין הימקעל אין גמיר וכענת אונ איז גילערניט אונ
 גאנץ וואל גילערניט אין איר: (יג) בני שים מעם פון
 מיר ארתחשסתא גייט ארום די בריד אונ דר רשות

מִלְכָּא וַיַּעֲמֵהוּ הַתְּנַדְבוֹ לְאַלֹהֵי יִשְׂרָאֵל דִּי בִירוּשָׁלַם
 מִשְׁכְּנָה: מו וְכָל כֶּסֶף וְדָהָב דִּי תַהֲשִׁיבָה בְּכָל
 מְדִינַת בְּבַל עִם הַתְּנַדְבוֹת עִמָּא וְכַהֲנֵי אֲמַתְנַדְבִין
 לְבֵית אֱלֹהֵם דִּי בִירוּשָׁלַם: יז כֹּל־קִבְלָה דְנָה
 אֲסַפְרָנָא תִקְנָא בְּכֶסֶף דְנָה תּוֹרִין וְכָרִין אֲמַרִין
 וּמִנְחַתְהוֹן וְנִסְבִּיהוֹן וְתִקְרַב הַמּוֹעֵל־מִדְּבַחֵי דִי בֵית
 אֱלֹהֵם דִּי בִירוּשָׁלַם: יח וּמָה דִי עֲלִיךְ וְעַל־אֲחִיךְ
 יֵיטֵב בְּשָׂר כֶּסֶף וְדָהָב לְמַעַבְד פְּרָעוֹת
 אֱלֹהֵם תַּעֲבֹדוּן: יט וּמֵאֲנִיָּא דִּי־מִתְיַהֲבִין לָךְ
 לְפִלְחָן בֵּית אֱלֹהֵי הַשְּׁלָם קְדָם אֱלֹהֵי יְרוּשָׁלַם:
 כ וְשָׂר חֲשׁוֹת בֵּית אֱלֹהֵי דִי יַפְלִי־לָךְ לְמִנְתָּן

ישראל לתקן ביתו אשר משכנו וביתו בירושלים: (טז) וכל כסף ודָהָב. וכל נדבת כסף וזהב אשר תמלא במדינת כָּל עַם שָׂר נדבת העם והכהנים אשר מתנדבים לביתו של הקב"ה אשר בירושלים תולך הכל לירושלים: (יז) כל קבר דנה. וכשכל כך של עבודת המקדש מהרה תקנה אכן עזרא

אלהך. בעבור דת חלוקה אשר בידך שלחתיך: (יח) ומה הקב"ה מן קהילתי חכמים: דרכיך. תרגום חילום: אמרין. ככמים: (כ) חששות. לורך:

ישראל: אשר בירושלים משכנו: (טז) וכל כסף וזהב אשר תמלא בכל מדינת כָּל עַם נדבת העם והכהנים מתנדבים לבית אלהים אשר בירושלים: (יז) ומה אשר יעשך ועל כיוצא בזה כסף וזהב: ברשות. כלון אלהים תעשו עמו: (יח) ומה ומה יעשך בעיני אלהיך בשארית הכסף וזהב: כלון אלהים תעשו: (יט) והכלים הנחשים לך לעבודת בית אלהי ירושלים רל צבתי ה': (כ) ושאר חששות. ושאר עמך יתן וכל אשר ישלח עמך: תהגן. יהיה ומהן מצותי מוצרות דוד

לאלי ישראל אשר משכן כבודו בירושלים: (טז) די תחשבו. אשר תמלא בכל מדינות כָּל מדינות העמים: עם התנודות. עם נדבות העם והכהנים נדבו לבית אלהים אשר בירושלים: (יז) כל קבל. בעבור זאת כי ירבה הכסף להם מיש מהר תקה בכסף זה פרים חילים וככמים וסוה לנחתם ויין לנסיהם ותקריב אותם על המזבח של בית אלהים אשר בירושלים: (יח) ומה אשר יעשך ועל כיוצא בזה כסף וזהב: ברשות. כלון אלהים תעשו עמו: (יח) ומה ומה יעשך בעיני אלהיך בשארית הכסף וזהב: כלון אלהים תעשו: (יט) והכלים הנחשים לך לעבודת בית אלהי ירושלים רל צבתי ה': (כ) ושאר חששות. ושאר עמך יתן וכל אשר ישלח עמך: תהגן. יהיה ומהן מצותי מוצרות דוד

דר מלך און ויגיע ראש הארין האבן מגדב גיווען צו דעם גאט פון די ישראלי ווס אין ירושלים אין זיין רואונג און זיין הוי: (טז) וכל כסף וזהב און ארי נדבות פון זילבער און גאלד ווס דו וועסט גיפיגן אין דר גאנצער מדינה כּבֶּל ים התנודות עמא וכהנאי מיט דיא אנדערע נדבות פון דעם פאלק און דיא פּוֹהִים וואס זיי זענן צו זייער גאטס הוי וואס אין ירושלים אין דעם ארץ ואלקטו פירין קיין ירושלים: (יז) כל קבל דנה איבער דער עבודתך פון דעם בית המקדש ווענין ואלקטו גרד קופיין פר דעם זילבער

הַנִּתְּנָן מִן־בֵּית גִּנְוִי מִלְכָּא: כ"א וּמְנִי אֲנָה אֶרְתַּחֲשֶׁסְתָּא
 מִלְכָּא שִׁים טַעַם לְכָל גִּזְבְּרִיא דִּי בַעֲבַר נְהַרְהֵי
 כְּלִדֵּי יִשְׂאֲלַנְכוּן עֶזְרָא כְּהֵנָּה סֵפֶר דִּתְּא דִּי־אֱלֹהֵי
 שְׁמִיָּא אֶסְפְּרָנָא יתְעַבֵּד: כ"ב עַד־כֶּסֶף כַּכְרִין מֵאָה
 וְעַד־חֲנֻטִין כּוֹרִין מֵאָה וְעַד־חֲמַל בִּתְיִן מֵאָה וְעַד־
 בִּתְיִן מִשְׁחָ מֵאָה וּמִלְחָ דִּי־לֹא כִתְב: כ"ג כְּלִדֵּי מִן
 טַעַם אֱלֹהֵי שְׁמִיָּא יתְעַבֵּל אֶדְרֻזָּא לְבֵית אֱלֹהֵי
 שְׁמִיָּא דִּי־לְמָה לָּהּוּא קֶצֶף עַל־מַלְכוּת מִלְכָּא
 וּבְנוּהֵי: כ"ד וְלַכֶּם מְהוּדְעִין דִּי כְּלִי־כְּהֵנִיא וְלִוִיָּא זְמַרִיָּא

ר"א עד סף . ר"ה ד':

רש"י

הרעיא

שמן לבלול מנחות ומלה לקרצות כענין שפארם (ויקרא ז')
 וכל קרבן מנחתך במלח מלח: (כב) די לא כתב . ומלה
 שאין כתוב בו מדה יתנו ככל הלוקח: (כג) כד די מן
 טעם . כל אשר יהיה מרשותו של הקב"ה וליוויו יעשה
 בזריות בחותם המלך לביתו של הקב"ה: אדרודא . חותם
 כלשון ערבי: די למה להוא . אשר למה יהיה קצף על
 מלכות המלך ובזיו ועל כן יתנו הנזכרים כל לרבי הכתי:
 (כד) ולכום מהודעין . ולכן אנו מודיעים אשר כל הכהני'

חשדות . ושאר ריכות שפארך לביתו של הקדוש ברוך
 הוא לקנות אשר יהיה לך ליתן הדמים תמן מאור המלך:
 (כא) ומני אנה . ומנימי אני דריוס המלך יולא לוו ורשות
 לכל הנזכרים אשר בעבר הכהר ללך ארץ ישראל המקבלים
 מסים שלי מן העכו"ם אשר כל דבר שיפאל מכס עזרא
 הכהן סופר התורה של הקב"ה מהרה יעשה שלא יעכבו את
 שאלתו עד מזה ככרים של כסף לקנות קרבנות ומזה כורין
 חסין למנחות ועד מזה מדות יין לכסכים מזה ומדות של

אבן עזרא

(כח) גזבריא . הפקידים על החולרות: (כז) בתין . מדות: (כג) אדרודא . כעטם מהירות בדרך סברה כי אין לו דומה:
 רלב"ג

(כא) ומנימי אני ארשתשחא המלך יולא דבר לכל הפקידים אשר בעבר הכהן שכל אשר ישאל מכס עזרא הסכן סופר מרות אלוה השמיים שהיה
 יעשה: (כב) עד כסף מזה ככרים ועד חסין מזה ככרים ועד מדות יין מזה ועד מדות שמן מזה ומלה אשר לא כתוב: (כג) על זה מטעם אלהי
 השמיים יעשה בזריות לבית אלהי השמיים אשר למש יהיה קצף על מלכות המלך ובזיו: (כד) ולכום מודיעים אנו כי כל הכהנים והלוים

מצודת ציון

וזמנתו כי יסול לא יסול (הטלים ל"ו): (כז) בתין . שם מדת הלח
 וזהו שלש סאין: (כג) אדרודא . הוא ענין וריוס ואין לו דומה:

המלך: (כא) ומני . ומנימי אני ארשתשחא המלך הוסיף גזרת אומר
 לכל הפקידים אשר בעבר הכהן: די כל . אשר כל אשר ישאל מכס
 עזרא הסכן המכס בצורה של אלהי השמיים חותם מהר יעשה: (כד) עד

מצודת דוד

המלך: (כא) ומני . ומנימי אני ארשתשחא המלך הוסיף גזרת אומר
 לכל הפקידים אשר בעבר הכהן: די כל . אשר כל אשר ישאל מכס
 עזרא הסכן המכס בצורה של אלהי השמיים חותם מהר יעשה: (כד) עד

פירוש ע"מ

וּמִן־בֵּית גִּנְוִי מִלְכָּא: כ"א וּמְנִי אֲנָה אֶרְתַּחֲשֶׁסְתָּא
 מִלְכָּא שִׁים טַעַם לְכָל גִּזְבְּרִיא דִּי בַעֲבַר נְהַרְהֵי
 כְּלִדֵּי יִשְׂאֲלַנְכוּן עֶזְרָא כְּהֵנָּה סֵפֶר דִּתְּא דִּי־אֱלֹהֵי
 שְׁמִיָּא אֶסְפְּרָנָא יתְעַבֵּד: כ"ב עַד־כֶּסֶף כַּכְרִין מֵאָה
 וְעַד־חֲנֻטִין כּוֹרִין מֵאָה וְעַד־חֲמַל בִּתְיִן מֵאָה וְעַד־
 בִּתְיִן מִשְׁחָ מֵאָה וּמִלְחָ דִּי־לֹא כִתְב: כ"ג כְּלִדֵּי מִן
 טַעַם אֱלֹהֵי שְׁמִיָּא יתְעַבֵּל אֶדְרֻזָּא לְבֵית אֱלֹהֵי
 שְׁמִיָּא דִּי־לְמָה לָּהּוּא קֶצֶף עַל־מַלְכוּת מִלְכָּא
 וּבְנוּהֵי: כ"ד וְלַכֶּם מְהוּדְעִין דִּי כְּלִי־כְּהֵנִיא וְלִוִיָּא זְמַרִיָּא

דִּינְכֶם פֻּן בְּיַן נְאֻמָּס הוּוִי הַשְׁלַם קִיָּם אֱלֹהֵי יְרוּשָׁלַם
 בְּצֹאֵל וַיִּיא אֹנָן גִּבּוֹ וַיִּי אָפֶּ בְּשִׁלְמוֹת פֶּאֶר נְאֻמָּס אִין
 יְרוּשָׁלַם: (כ) וַיִּשָׂאֵר חִשְׁוֹת בֵּית אֱלֹהֵי אֹנָן דִּי אֲנֻדְעִרִי
 בְּאֶדְרַעֲפִינִישׁ פֻּן בְּיַן נְאֻמָּס הוּוִי וְנֹאֵם וְנַעַם פֶּאֶרִין
 אוּף דִּיר דוּ וְנֹאֻקְטָם עִם גַּעֲבִין־תְּנִין מִן בֵּית גִּנְוִי מִלְכָּא
 וְנֹאֻקְטָם גַּעֲבִין וְעַרְבִין פֻּן דִּי אוּצְרוֹת פֻּן דַּעַם מִלְכָּא:
 (כא) וּמְנִי אֲנָה אֶרְתַּחֲשֶׁסְתָּא מִלְכָּא אֹנָן פֻּן מִיר אִיךָ
 אֶרְתַּחֲשֶׁסְתָּא דַּעַר מִלְכָּה גִיִּים אֶרֹס אִיִּין צוּוִי אֱלַע
 כְּמַגְנִים וְנֹאֵם וְעַרְבִין אוּף יַעֲנַעֵר וַיִּים מִיָּה פֶּרַת צוּ
 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צוּ וַיִּי גַעֲבִין אִיִּין מִס פֻּן דִּי אוֹמוֹת
 וַיִּים וְעַרְבִין דְּאַרְסִין אוּף יַעֲנַעֵר וַיִּים צוּ אִיִּיה כְּמַגְנִים
 שֹׁאֵף אִיךָ מִלְכָּה דִּי כָּל דִּי וַיִּשְׁאַלְכוּן עֶזְרָא כְּהֵנָּה דָם אֱלַע
 זֹאכִין וַיִּים עַרְבִין נַעַם בְּאַגְעָרִין פֻּן אִיִּיה עֶזְרָא הִכְהִין

תִּרְעִיָא נְתִינִיָא וּפְלִחֵי בֵּית אֱלֹהֵא דְנָה מְנַדְהָ בְּלוּ
וְהִלְךְ לֹא שְׁלִיט לְמַרְמָא עֲלֵיהֶם: כִּי וְאַנְתָּ עֲזֵרָא
כְּחַכְמַת אֱלֹהֵךְ דִּי־בִידְךָ מִנִּי שְׁפִטִין וְדִינִין דִּי־לְהוֹן
דְּאַנִּין לְכַל־עַמָּא דִּי בְּעֵבֶר נְהֵרָה לְכַל־יַדְעֵי דְתִי
אֱלֹהֵךְ וְדִי לֹא יָדַע תְּהוֹדֵעוֹן: כִּי וּכְלִדֵי־לֹא לְהוּא
עֵבֶד דְּתֵא דִּי־אֱלֹהֵךְ וְדֵתֵא דִּי מַלְכָא אֲסַפְרָנָא דִּינָה
לְהוּא מְתַעֲבֵד מִנְהָ הֵן לְמוֹת הֵן לְשֵׁרְשׁוֹ הֵן לְעַנְשׁ
נְכַסִּין וְלֹא־סוֹרִין: כִּי בְרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ אֲשֶׁר

ה"א מנה שלו. מרים כל כ"ב ח': הן למות, מ' פ' מ': דנין קרו לשרשי קרו

עושה דתו של הקב"ה ודת המלך מהרה יעניב דתן
והמשפט: דיגה. דתן יעשה ממני מן המשפט משפט: הן
צמות. להרנ: הן לשרושי. אם לעקרו מן העולם אלוה
ולת זרשו ואת משפחתו (לכרושי בראלידיגר בלע"ז): הן
פענש נכסין. אם לענשו בממין: ולאסורין. או לייסרו
ביוסורין. עד כאן מכתב האגרות אשר נתן לרוש המלך
לעזרא הכופר למען וכתבו לירושלים להרחותו אל הכהנים
והלוים וגזברי המלך למן ויחזיקו לקיים המצות ולעבוד ה'
בנית המקדש ולשמור התורה כמשפט: (כו) ברוך ה'.

מנחת שי

(כה) דלמין דנין קרו לא ידע. בקתן הו"ד לא ב"א"ל: (כו) לכרנב
לכרנב קרו:

והלוים המזוררים והשופרים והנתינים שהם חושבי עולם
והואכי מים למונה ועובדים בבית זה של הקב"ה לא
ישלשו אלם עליהם להשליך עבירה מס וככה נוגלוהו אלא
יהו בני הורין מעבודת המלך: (כב) ואנה עזרא
כחכמת אלהך די בידך. ואמה עזרא כפי חכמת
חלכה אשר בידך יותר מן השופטים והדויעים שהם דנין
אל העם שבעבר נהנה ללד א"י עם יודעי תורה: ודי לא
ידע. והסופט אשר לא ידע לשפט תודיע לו המשפט
לעשותו: (כו) ובר די לא פרוה עבר. וכל אשר לא יהי

אבן עזרא

(כד) תרעיא. השוערים. מנדה בלו והלך.
מפורשים: (כו) הן לשרושי. להיות נעקר משרבו

המזוררים והשופרים והנתינים וכוונתו זה מנת המלך וזה
אלהיך אשר בידך המנה בופים ודינים יפסחו לכל העם אשר בעמך
הנהר לכל יודעי דתו אלהיך ואשר לא ידע תודיעו: (כו) וכל
אשר יעשה דת אלהיך ודת המלך עבירה ישפה דין ממנו
כל לולת (אשר הן לעטב כופר ממין אל הכהנים והלוים: (כו)
וכנה אלא עבדו על מנת שיהיה לו ית' לב האל עליו. כבוד ה'
אלהי אבותינו וגו' כי לאו לכד' ה' ית' על הכהנים והלוים
וכנה ההתקן עזרא כיר' ה' ית' עליו וקצן משהלל לאמור לעלות עמו.
וכנה זכרם אחר זה בשמות. ונהם זה הוא בלתי מה שלכך אל

מצידה דוד

אם הפקידים על המס מודיע אני לכם אשר כל הכהנים והלוים
המזוררים והשופרים והנתינים וכוונתו ענות בית אלהים זה: כמנה
וגו'. מיני הכהנים האלה אין ממשלה ורשות להשיל עליהם:
(כה) ואנה. ואמה עזרא כפי חכמת אלהיך אשר בידך סקוה ומהם
שופטים ודינים אשר יהו' הן לכל העם אשר בעמך הנה: לכל
ידע. כ"ל מנה את כל יודעי תורת אלהיך ואשר לא ידעו מה מדבר

פירוש

אין צארין פון גאמ אוף דעם מלכות פון דעם מלך
אונ זיינע קינדער דרום זאלט איר יוא געבין אלע
באדערפניגש פון דעם הוי: (כד) וילום מהדקין וגו'
אונ צו אייך זענען מיר מודיע דם אלע פהנים אונ
לוים די זינגר אונ די שוער הימערס אונ די נתינים
וים זיי זענן האלץ העקערס אונ וואסער שעקערס
צום סוכת אונ אוך אנדערע וואס זענען אין דעם
הוי פון גאמ מנדה בלו והלך זאל קוין מענש גיט
גינעלטיגין צו ווארפן אוף זיי די כסים וים הייסין
מנדה בלו והלך גייערש זיי זאלין זיין פרייא פון
דעם מלכות דינקט: (כה) ואנה עזרא חכמת אלהיך
די בידך אונ די עזרא אזו ווי די חכמה פון דיין גאמ
וואס אין דיין האנט אין מיני שפטין וגו' נעם אויף

עזרא ז ח

נָתַן כּוֹזֵאת בְּלֶב הַמֶּלֶךְ לְפָאֵר אֶת־בֵּית יְהוָה אֲשֶׁר
 בִּירוּשָׁלַם׃ כִּי וְעָלִי הִטָּה הַסֵּד לְפָנַי הַמֶּלֶךְ וַיּוּעֲצֵנו
 וּלְכַלֵּי־עָרֵי הַמֶּלֶךְ הַגְּבָרִים וְאֲנִי הִתְחַזַּקְתִּי כִּי־יְהוָה
 אֱלֹהֵי עָלְי וְאֶקְבְּצָה מִיִּשְׂרָאֵל רֵאשִׁים לְעֹלֹת עַמִּי׃
 ח ׀ וְאֵלֶּה רֵאשֵׁי אֲבֹתֵיהֶם וְהִתִּיחֶשְׁם הָעֲלִים עַמִּי
 בַּמַּלְכוּת אֶרְתַּחֲשֶׁמְתָא הַמֶּלֶךְ מִבְּבַל׃ ד מִבְּנֵי
 פִּינְחָס בְּרֵשֶׁם מִבְּנֵי אִיתָמָר הַנִּיֵּאל מִבְּנֵי דוֹיד הַחַוִּישׁ׃
 י מִבְּנֵי שְׁכַנְיָה מִבְּנֵי פֶרְעִישׁ זְכַרְיָה וְעַמּוֹ הַתִּיחֵשׁ׃

כך כתב עזרא בספרו כאשר נתן הודאה להקב"ה :
 (כח) ויועצנו . הם שכמה רואו פני המלך הן שכמה יעטקו
 של מעלה : כיד ה' אלהי עדי . כאשר היתה עזרתו של
 הקב"ה עלי וקבלתי מישראל הנשארים שבבל ראשי חבות
 מנצרת שי
 ח (פ) והתיחשם . התיחשם בשום לבדו במדויקים :
 הרדפה : ברוך . (כח) ולכבד שרי . הפירות ולפני כל שרי : ח (פ) והתחוששם . ואשר התיחשו לבית אבות : (ג) מבני
 רלב"ג

באר בזאת הפרשה שהגבולו בארבע זרועות הנקוים . ואולם התועלת העניינים מנחה הם אלו : התועלת הראשון הוא לפרסם לשם ארצות
 שש על מנצי פריס ואלו חסוני שהסנינו בכני היות לו בזנין חומות ירושלים וזה השיג ממנו היות בקלות להשמיד להרוג ולחדד את
 כל היהודים . וזה מנח שיוסוף לפרסם עולם השגחת ה' ית' בירשאל כזה שהמלך מסבנות שהנינו אקשורים להפך מתכנתת הין :
 התועלת השני הוא לפרסם ארך היו הכותים לקון מלאכי לבני הגלות כללו חסד מרי עשרת השנים ויה להם אלו המלים כי עומותיהם
 סבבו שירשו הכותים ארך ירשאל : התועלת השלישי הוא לפרסם כי אם ה' ירצה ביום שאל עמלו בזיוו בו . הוא תראה כי יצוי כוכב
 שהיה להם רשות מוכרש לבנות לא ענה ביום לבנות . ובשנת ששים לדריוש בנו בזולת בשום המלך לבנות ולא ענה בידי לריהם להשפית
 מלאכה כי הנלך דריוש לזה לעשר המלאכה לא זולאת הנלך ולעבוד עבודת המוקד : התועלת הרביעי הוא להודיע כי תוכנת המנצה הין
 ענינה ברשע אף יתחנף בעת שח וזהו המלך תוכנת המנצה בימי בית שני זולת תוכנת המנצה בימי בית ראשון וזולת תוכנת המנצה
 בימי משל רשאי שחוד שעל כי בראים נעשית מוקד היות ויה חני זכריה ומלכי : התועלת החמישי הוא להודיע שהתחם בזכות
 ה' ונקיים מלוקים ומזוכס מכרים בלמוד המורה הוא מנצח תכלית ההשגחה . וזה ספר על עזרה כי הוא סופר מעשר המורה ה' וזה לו
 המלך כיד ה' המנצה עליו את כל בקשות . כללו בלח . כי משני היותו סופר מעשר תוכנת ה' השיג זה וזה גם כן ספר כי בהמש
 זמן השיג עזרא מהמלך ונתן הסדה בזה כי עזרא הכין לבנו לדרוש את תוכנת ה' ולעשות וללמד בירשאל חק משפט :
 התועלת הששי הוא להודיע שאין רלווי הנלך להפלי מש על עובדי עזרה ה' ית' כמו בהשנים והלויים המצורקים והשומרים וכל עובדי
 בית המלכים . ועל זה אמר . די מנחה בלו והלך אל שליח למנצח עליהם . ומהו יתבאר שאין רלווי להפלי מש על שם המנצח כי הם עזרים
 בתכנתה תוכנת מתיד שהיא : התועלת השביעי הוא להודיע שהול רלווי לבד ה' ית' על המנצה כי על שהוא רלווי מלך מש
 הטנין הים בו מוטלת להשיב המנשים אל שזאת המנצה בזה ממחו על לך הסמנחה הסנינית . וזה ספר שכבר כך עזרא ה' ית' על
 המנצה המלאכה היות שהתיב בירשאל בעזרה : ח (א) ואלה ראשי אבותיהם והתיחשם וגו' עד סוף עזרת :

מציירת דוד
 יחד העם : ח (פ) ראשי אבותיהם . ראשי המנצחיים : והתיחשם . וכליו
 יחוסם בני מי תמה : במלכות . המנצחים במלכות וגו' : (ג) מבני
 פנחס . העולה מבני פנחס הים שמו נבדשו וכן כולם : (ג) מבני
 ע"מ

פירוש
 אהער גייט דם לשון פון דעם גרויך וואס דר מלך
 דרויש קיט גיגעבין צו עזרא הסופר : (כח) אונ
 דם שרייבט עזרא איין רובונג צו גאט ברוך ה' אלהי
 אבותינו גילויקט איז גאט דער גאט פון אונגעקער
 עלמערין וואס ער האט גיגעבין אזו איין נאה אין
 דעם הארץ פון דעם מלך לפאר את בית ה' צו בשיינן
 גאטם הוו ויט אין ירושלים איז : (כח) ועלי שהה הסד
 לפני המלך ויועצני אינ אוף מיר קט ער גיגייקט הסד
 פר דעם מלך אונ פר יגיע יועצים אונ פאר אלע
 הארין פון דעם מלך די גברים וינ התחזקתי כיד ה'
 אלהי עלי אונ איה עזרא האב מיר גישמארקט אזו
 ווי אגטם באקט אונ עין הקלך איז גינען אויף
 ח (א) ואלה ראשי אבותיהם והתיחשם אונ דיא וואס דא
 ווייער שמיינן ונענן דיא עלצמע פון דיא
 משפחות אונ זייערי מיתחיים העולים למינוס זיי נענן
 אוף גיגאננן מיט מיר אין מלכות פון ארפתחשתא
 המלך פון בגל קיין ארץ ישראל : (ב) מבני פנחס
 גרשם פון די קנזער פון פנחס איז גרשום גינען
 דער ראש המשפחה מבני איתמר דגואל אונ פון דיא
 קינזער פון איתמר איז גינען דגואל דגני הייד
 חמושי

לזכרים מאה וחמשים: י מבני פחת מואב
 אליהו עיני בן ירחיה ועמו מאתים הזכרים: י מבני
 שכניה בן יהויאל ועמו שלש מאות הזכרים:
 ומבני עדין עבד בן יונתן ועמו חמשים הזכרים:
 ומבני עילם ישעיה בן עתליה ועמו שבעים
 הזכרים: י ומבני שפטיה זבדיה בן מיכאל ועמו
 שמונים הזכרים: י מבני יואב עבדיה בן יהויאל
 ועמו מאתים ושמונה עשר הזכרים: י ומבני
 שלומית בן יוספיה ועמו מאה וששים הזכרים:
 י ומבני בכי זכריה בן רבבי ועמו עשרים ושמונה
 הזכרים: י ומבני עזגד יוחנן בן הקטן ועמו מאה

ועשרה

ת"א מבני יואב . ל"ב הם :

רש"י

אחת היא וזכריה הוא ראש המשפחה: ועמו . עם ימם
 אבן עזרא
 אשר התייחסו לעמם הזכרים והיו מאה והמשים: (י) בן
 יוספיה . לא הזכיר שמו כאלחרים:

דוד

מובל כמולך: ועמו . עם יחוסו התייחסו אליו וכן כולם: (ה) בן
 יהויאל . ל"ב הם הלאם בן יהויאל ואפי' שלל היה נודע כמו לפני
 הזכיר שם לפני עליו: (ו) עבד . ק' שמו עבד: (ז) בן יוספיה .
 פירוש ע"מ
 ראש המשפחה ועמו אונ מיט ניין יחוס האבין ויה
 מיחם גיווען ויפצעג זכרים פון ניין משפחה:
 (ח) ובבני שפטיה אונ פון די קינדער פון שפטיה איז
 זבדיה בן מיכאל גיווען דער ראש המשפחה ועמו
 שמונים הזכרים אונ מיט ניין יחוס האבין ויה מיחם
 גיווען אכציג זכרים פון ניין משפחה: (ט) בבני יואב
 פון די קינדער פון יואב איז עובדיה בן יהויאל גיווען
 דער ראש המשפחה ועמו אונ מיט אים האבין ויה
 מיחם גיווען צווייא הונדערט אונ אכצעהן זכרים
 פון ניין משפחה: (י) ובבני שלומית אונ פון די קינדער
 פון שלומית איז בן יוספיה גיווען דער ראש
 המשפחה ועמו אונ מיט ניין יחוס האבין ויה מיחם
 גיווען הונדערט אונ זכציג זכרים פון ניין משפחה:
 (יא) ובבני בכי אונ פון די קינדער פון בכי איז זכריה
 בן בכי גיווען דר ראש המשפחה ועמו אונ מיט ניין
 יחוס האבין ויה מיחם גיווען אכט אונ צוואנציג
 זכרים פון ניין משפחה: (יב) ובבני עזגד אונ פון די
 קינדער פון עזגד איז יוחנן בן הקטן גיווען דר ראש
 המשפחה

המשפחה

וַעֲשֶׂה הַזְכָּרִים: ^י וּמִבְּנֵי אֲדֻנִיקָם אַחֲרָנִים וְאַלֶּה שְׁמוֹתֵם אֲלֵיפֶלֶט יַעֲיָאֵל וְשִׁמְעִיה וְעִמָּהֶם שְׁשִׁים הַזְכָּרִים: ^י וּמִבְּנֵי בְגוּי עוֹתֵי וְזָבוּד וְעִמָּהֶם שִׁבְעִים הַזְכָּרִים: ^{טו} וְאַקְבָּצָם אֶל־הַנְּהַר הַבֵּא אֶל־אֱהוּא וּנְחַנְהָ שֵׁם יָמִים שְׁלֹשָׁה וְאַבְיָנָה בַעַם וּבְכַהֲנִים וּמִבְּנֵי לְוִי לֹא־מִצְאָתִי שֵׁם: ^{טז} וְאַשְׁלַחָה לְאַלְיָעוּזֹר לְאַרְיָאֵל לְשִׁמְעִיה וְלֹאֲלֶנְתָן וְלִירִיב וְלֹאֲלֶנְתָן וְלִזְכָּרְיָה וְלְמִשְׁלָם רְאִשִׁים וְלִזְוִירִיב וְלֹאֲלֶנְתָן מְבִינִים: ^{יז} וְאַזְעִיבָה אוֹתָם עַל־אֶדְוֵי הָרֶאֶשׁ בְּכַסְפֵּי

דמקום
 וזכור קרי ואצוה קרי
 ואבניה בעם. נחתי לצי להניח צעם אשר נקבלו עמי:
 (טו) ואשלחה לאליעזר וגו' ראשים גדולים:
 מבינים. חכמים היו: (יז) ואצוה אותם וגו'. שלמים
 אבן עזרא

רשי"ו
 יונתן. כך שמו: (יג) אחרונים. שהיו אחרונים ללכת
 אחריו עזרא: (טז) אל הנהר הבא, אל הנהר הטובע:
 אל אהוא, אל אומנו הנהר: ונחנה שם. והיינו הוסיף שם:
 מנחת שוי

(יד) וזכור. קרי וזכור כתוב וזה שני שמות זה
 חומר ככה וזה חמר ככה: (טו) ואקבצם. ואבניה
 בעם. עיון: ומבני לוי לא מצאתי שם. כי הם
 בעלי שיר: (טז) לאליעזר לאריאל. הם היו שלמים
 והלמד' הוא המורה על העלם וטעמו לעלם אליעזר
 והנזכרים: מבינים. חכמים: (יז) ואוצאה. כן כתיב
 כי האליץ למד' הפעל על משקל ואכזבה ואליה קרי כי
 הקיבו על דרך קלרה: עץ אדו הראש. שהוא ראש

(יג) ועיאל. כן כתוב בספרים קדמונים וכלל ספרי ספרד עי"ד
 וזמן נתן קרי וכתיב כללגם לא נמנה במסורה עם מלך דכתיבין וכו'
 כהנלטי היבואו וקריין וי"ד: ושעטיס. הפעל' בשות לנד:
 (יז) וזכור. וזכור קרי וזהו מה מן מלך דכתיבין ל"ה וקריין ל"ף
 וכן כ' מלך דכתיבין ל"ה וקריין ר"ש וזכור והאמרי לא לעבור
 גירמיה ב': (טז) אל הנהר. כתיב במדבריים ח"ף בסוף סיבה
 וזה"ל בחפץ פחה וכן מלחמי במסורה כ"ו כל עזרא הנהר ה"ה
 וכתוב ח"ף וזכור עכ"ל פתוח ח"ת וזכיר ה"ל: (יז) ואוצאה.
 ואלוה' ק"י יש מתולקת בכתיבת המלה הנהר בין הספרים הן בקראת
 כלם ביום וכמו שכתבתי כן מלאחי כתיב' בעתכמה את הנהר' ע"ס

רלכ"ג

(טו) ואבניהם לאליעזר לאריאל וגו'. ר"ל שגלה בעבור חליטתו והכניו
 כעם זה לכבוד אלו שהיה הולך כספרי כי משם היה לכוף ללוי ע"ס
 שבעבור גדולתם ושיגו מנוקבם: כולות: (יז) ואשמה כתיבם
 דכתיב. הנה מלך הדברים כתיבם שבו: כתיבם ושיגו מנוקבם:
 דכתיבם קרי שיבאו להם משם מכתיבם לכת' כי הכתיבם הם גם כן
 משתיים לכת' ו' ולה' עמל' שכבר צ"ח משם לויס ומתיים:

מצודה דוד

כי כלום שהיו הם היו קולו צהנות ולא יכלו למן כלי שיר
 ל"כ רשי"ו (קדושין סט): (טו) לאליעזר. את אלעזר:
 מבינים. חכמים: (יז) על אדו. אל אלו שהיה הולך כספרי
 הנקלה כספרי: ואשמה. ר"ל מלתי להם הדברים לזכר

היה הולך בן יוסף: (יג) אחרונים. הם הלכו באתונה ולא
 עברו ללכת שמה המוכרם: ששמותם על השמים: (טו) אל
 הנהר וגו'. סוף לכתב סוף: אל הנהר הוא סמקום: ואבניה.
 כהנלטי כמנהג הלך לעת מי ומי' הכוללים: לא ביצאתי.

פירוש ע"ט

(טו) ואקבצם אל הנהר. און איה עזרא האב וי"א איין
 גינאמילט צום קוועלינג'דיג טייך ווס הייסט אהוא
 ונחנה שם און מיר האבן דארטין גירענט דריי טעג
 וזבניה און איה האב גיגעבין מיין הארץ איה זאל
 אכטונג קעבין אין פאלק און די פהנים ויבני לוי און
 פון די לויס האב איה גיט גיפונג דארפן: (טז) ואשלחה
 לאליעזר וגו' האב איה גישקט אליעזר און אריאל
 און שמעיה און אלנתן און יריב און אלנתן און נתן
 און זכריה און משולם דיא עלצמע וליידיב ולינתן
 סבינים און יזריב און אלנתן ווס זיי זענן גיווען פון
 שטאנדיגע און קלוגע: (יז) ואצוה אותם על אדו הראש
 ב'ספרי הפקום און איה האב וי"א גישאפט זיי זאלן

המשפחה ויבני און מיט זיין יחוס האבן זיה מינחס
 גיווען הוינדערט און צען זכרים פון זיין משפחה:
 (יג) ויבני אדוניקם אחרונים און פון דיא קינדער פון
 אדוניקם ווס זיי זענן גיווען די אינגערשטע צו גיין
 גאך עזרא זענן די דאזיגע ווס דא שטייען גיווען
 די ראשי המשפחות פון זיי ואלה שמותם און דם זענן
 זייערי געמן אריפלט און יעאל און שמעיה ועמם
 און מיט זייער יחוס האבן זיה מינחס גיווען ועכציג
 זכרים פון זייער משפחה: (יד) ויבני בניו און פון
 די קינדער פון בניו איז עזריה און זכור גיווען דיא
 ראשי המשפחות ויפחה און מיט זייער יחוס האבן
 זיה מינחס גיווען ויבעציג זכרים פון זייער משפחה:

הַמְּקוֹם וְאַשְׁיֵמָהּ בְּפִיהֶם דְּבָרִים לְדַבֵּר אֶל־אֱלֹהֵי
 אֲחֵיו הַנְּתוּנִים בְּכֶסֶפִּיא הַמְּקוֹם לְהֵבִיא לָנוּ
 מִשְׂרָתִים לְבֵית אֱלֹהֵינוּ: יְיָיִבִיאוּ לָנוּ כִּיד־אֱלֹהֵינוּ
 הַטּוֹבָה עָלֵינוּ אִישׁ שְׂכָל מִבְּנֵי מַחְלֵי בְּן־לֵוִי בֶן־
 יִשְׂרָאֵל וְשָׂרְבִיָּה וּבְנָיו וְאֲחָיו שְׂמֵנָה עֶשֶׂר: וְאֶת־
 חֲשֻׁבֵיָּה וְאֶת־וְשַׁעֵיהָ מִבְּנֵי מֵרָרִי אֲחֵיו וּבְנֵיהֶם
 עֶשְׂרִים: יוֹמֵן הַנְּתִינִים שְׁנַת־דָּוִד וְהַשְּׂרִים לְעִבְדַת
 הַלְוִיִּם נְתִינִים מֵאֲתִים וְעֶשְׂרִים כֻּלָּם נִקְבּוּ בְּשֵׁמוֹת:
 כ" וְאֶקְרָא שֵׁם צוֹם עַל־הַנְּהַר אֱהוָא לְהַתְּעִנּוֹת לְפָנַי

וְזֵיתִים לְדַבֵּר אֵל אֱלֹהֵי גְדוֹל וְחֶסֶד אֲשֶׁר כִּסְפִיא:
 עַל אֲדוּ. אֵל אֲדוּ: וְאַשְׁמִיָּה בְּפִיהֶם. שְׂמֵי כְּפִיָּה
 דְּבָרִים לְדַבֵּר שְׂלִיחוּתֵי אֵל אֲדוּ וְאֲחֵיו שְׂהֵם מְנוּסִים
 וְזֵיתִים כִּסְפִיא לְבֵית לָנוּ מִשְׂרָתִים לְעִבְדַת כְּבִדָּה:
 בְּכֶסֶפִּיא. שֵׁם מְקוֹם כְּבָל: אֲחֵיו. שֵׁם אֲדוּ:
 אֲבָן עוֹרָא

כִּסְפִיא הַמְּקוֹם: אֲדוּ אֲחֵיו. חֶסֶד וְיִוִּי וְהַנְּכוּן אֵל
 אֲדוּ וְאֲחֵיו שְׂהֵם נְתִינִים וְיִוִּי כִי אֲחֵיו שֵׁם אֲדוּ אֲחֵי אֲדוּ
 הוּא קְרוּבֵו: (יח) אִישׁ שְׂכָל. לֹא הוֹכִירוּ הַכְּתוּב וַיִּתְּבֵן
 שְׂהוּב שְׂרָבִיָּה הַנוֹכַח בְּכֶסֶף וְכֵן הוֹיָז נוֹסֵף כּוּיָו וְזֵיתָה
 וְעֵנָה אֵל וְיִוִּי הַמוֹסֵף עַל עֵינָי וְלֹא רָעָה לְהוֹכִירוֹ פְּעֻמִּים וְכֵן
 הִכְנוּ: (יט) וְאֶת חֲשֻׁבֵיָּה. הַבְּיָאוּ: (כ) עַל הַנְּהַר אֱהוָא
 רַב־בֵּן

(כא) וְהִקְרָא שֵׁם לֵוִי עַל הַנְּהַר וְיָוִי. וְזֵיתָה שְׂכָר הוּא לְהֵם אֲלֵימִים וְאֲלֵימִים רַבִּים מֵהַשְּׂמֵנוּסִים וְכַעֲשֵׂה עוֹלָם לְהַכִּיר אֱהוָא נִחְבָּלָה לֵוִי

מִצְדַת דָּוִד
 עֵנָה. אֲחֵיו. כְּמוֹ וְאֲחֵיו: הַנְּתִינִים. ר"ל אֵלֵו וְאֲחֵיו הוּא מֵהַנְּתִינִים
 אֲשֶׁר כִּסְפִיא: הַהֵבִיא. דְּבַר הַשְּׂלִיחוֹת הוּא לְבֵית לֵוִי אֲשֶׁר
 יִשְׂרָאוֹ בְּשֵׁי: (יח) כִּיד אֱלֹהֵינוּ. כְּמוֹ שְׂהֵם עֵלֵינוּ יֵד אֲלֵימֵי הַסּוּסֵם כֵּן
 וְזֵיתָה אֵל שְׂמֵנו: וְשָׂרְבִיָּה. גַּם הַבְּיָאוּ אֵת שְׂרָבִיָּה וּבְנָיו וְחֻבְיוֹ: (יט) אֲחֵיו. חֶסֶד וְיִוִּי וְהַנְּכוּן
 (כ) לְעִבְדַת הַלְוִיִּם. דְּבַר מִלְּפָנֵי בֵית ה': נִקְבּוּ בְּשֵׁמוֹת. נִתְּפַלְּטוּ בְּשֵׁמוֹת וְהַיְדוּשִׁים שְׂכָסִים: (כא) וְאֶקְרָא. ר"ל
 גְּדוֹל מְעִיָּה וְהַכְּבֹד: עַל הַנְּהַר אֱהוָא. עַל הַנְּהַר כְּבֹל אֵל אֱהוָא: דָּרֵךְ יִשְׂרָאֵל. לְלַמַּד בְּדָרֵךְ אֲשֶׁר לֹא תִסְבֵּי לְלוּד לְחֵיב וְלֹא רָכֵב:
 פִּירוּשׁ

גִּינֵי צוֹ אֲדוּ וְזֵיתָה עַר אִיזֵי גִינְעוּן אִיזֵי רֵאשׁ אִיזֵי דְעֵם
 אֲרָם כִּסְפִיא וְזֵם אִיזֵי לְאֵנֵד בְּבֵל אִיזֵי וְאַשְׁמִיָּה בְּשֵׁיָּה
 דְּבָרִים אֲוֵן אִיזֵי הָאֵב גִּיטָאן אִיזֵי וְיִיעֵרַע מִיִּלְעֵרֵה רִייד
 זִי וְאַלְעוּ רִיידִין אִיזֵי מִיזֵי שְׂלִיחוֹת צוֹ אֲדוּ אֲוֵן צוֹא
 אִיזֵיגֵעֵם וְזֵם הָם גִּיהִיִסִין אֲחֵיו וְזֵם זִי וְעֵגֵן גִּינְעֵצֵם
 גִּינְוֵארִיין פִּר רֵאשִׁים אִיזֵי דְעֵם אֲרָם כִּסְפִיא זָאֵרִין זִי
 רִיידִין צוֹ זִי אֲוֵף דְעֵם עֵסֵק לְהֵבִיא לָנוּ מִשְׂרָתִים לְבֵית
 אֱלֹהֵינוּ זִי זָאֵרִין אֲוֵנָה בְּרַעֲנִין בְּאֲדִיעֵר צוֹ אֲוֵנְעֵר
 נִאֲמֵם הוּוֹ דֵם מִינְטָמֵן רִי לְוִיִּם: (יח) וְהֵבִיאוּ לָנוּ כִּיד
 אֱלֹהֵינוּ הַטּוֹבָה עָלֵינוּ הָאֲבָיִן זִי גִיבְרָאָמֵס צוֹ אֲוֵנָה אֲוֵ
 וְזִי אֲוֵנְעֵר נִאֲמֵם הָאֲבָמֵס וְזִי אִיזֵי גִינְעוּן גִּטֵם אֲוֵ
 הָאֵם בְּאֲבִלְקֵמֵס אֲוֵף אֲוֵנָה זִי אִיזֵי שְׂכָל אִיזֵי קְלוּגֵעֵן מִאֵן
 הָאֲבָיִן זִי גִיבְרָאָמֵס צוֹ אֲוֵנָה פִּון דִּי קִינְדֵר פִּון מִסְחֵל
 בְּעִיבִין

אלהינו
 הנתינים
 רש"י
 הנתינים. כמו הנמוסים. ועל כן נכתב כו"ו: (יח) כיד
 אלהינו. כאשר היתה הללחתו של הקב"ה עלינו: איש
 שכל. חכם: מבני מחזיו וכו'. כלם הללו לוי: (ב) ובן
 הנתינים. ומן העבדים נתינים שנתן דוד המלך ושרי
 ישראל עלו עמם: (כא) להתענות. ליטב בתענית:
 מנחת שי
 כ"ד מלין דכתיבין מוקדם מואחר וכן הוא בפי' הכתוב: הנתינים.
 הנתינים קרי והט"ן כדגש: (יח) ויביאו לנו. כל"ף כדגש וזה חמד
 מן ד' מקומות שנמצאות בן וסימן מכתתי כפכתי ויחי מקן סימן
 מ"ג: מחלי. כשאל לכד: (ט) יעשים. עי"ן כשאל לכד:

הנתינים. כמו הנמוסים. ועל כן נכתב כו"ו: (יח) כיד
 אלהינו. כאשר היתה הללחתו של הקב"ה עלינו: איש
 שכל. חכם: מבני מחזיו וכו'. כלם הללו לוי: (ב) ובן
 הנתינים. ומן העבדים נתינים שנתן דוד המלך ושרי
 ישראל עלו עמם: (כא) להתענות. ליטב בתענית:
 מנחת שי
 כ"ד מלין דכתיבין מוקדם מואחר וכן הוא בפי' הכתוב: הנתינים.
 הנתינים קרי והט"ן כדגש: (יח) ויביאו לנו. כל"ף כדגש וזה חמד
 מן ד' מקומות שנמצאות בן וסימן מכתתי כפכתי ויחי מקן סימן
 מ"ג: מחלי. כשאל לכד: (ט) יעשים. עי"ן כשאל לכד:

הנתינים. כמו הנמוסים. ועל כן נכתב כו"ו: (יח) כיד
 אלהינו. כאשר היתה הללחתו של הקב"ה עלינו: איש
 שכל. חכם: מבני מחזיו וכו'. כלם הללו לוי: (ב) ובן
 הנתינים. ומן העבדים נתינים שנתן דוד המלך ושרי
 ישראל עלו עמם: (כא) להתענות. ליטב בתענית:
 מנחת שי
 כ"ד מלין דכתיבין מוקדם מואחר וכן הוא בפי' הכתוב: הנתינים.
 הנתינים קרי והט"ן כדגש: (יח) ויביאו לנו. כל"ף כדגש וזה חמד
 מן ד' מקומות שנמצאות בן וסימן מכתתי כפכתי ויחי מקן סימן
 מ"ג: מחלי. כשאל לכד: (ט) יעשים. עי"ן כשאל לכד:

הנתינים. כמו הנמוסים. ועל כן נכתב כו"ו: (יח) כיד
 אלהינו. כאשר היתה הללחתו של הקב"ה עלינו: איש
 שכל. חכם: מבני מחזיו וכו'. כלם הללו לוי: (ב) ובן
 הנתינים. ומן העבדים נתינים שנתן דוד המלך ושרי
 ישראל עלו עמם: (כא) להתענות. ליטב בתענית:
 מנחת שי
 כ"ד מלין דכתיבין מוקדם מואחר וכן הוא בפי' הכתוב: הנתינים.
 הנתינים קרי והט"ן כדגש: (יח) ויביאו לנו. כל"ף כדגש וזה חמד
 מן ד' מקומות שנמצאות בן וסימן מכתתי כפכתי ויחי מקן סימן
 מ"ג: מחלי. כשאל לכד: (ט) יעשים. עי"ן כשאל לכד:

הנתינים. כמו הנמוסים. ועל כן נכתב כו"ו: (יח) כיד
 אלהינו. כאשר היתה הללחתו של הקב"ה עלינו: איש
 שכל. חכם: מבני מחזיו וכו'. כלם הללו לוי: (ב) ובן
 הנתינים. ומן העבדים נתינים שנתן דוד המלך ושרי
 ישראל עלו עמם: (כא) להתענות. ליטב בתענית:
 מנחת שי
 כ"ד מלין דכתיבין מוקדם מואחר וכן הוא בפי' הכתוב: הנתינים.
 הנתינים קרי והט"ן כדגש: (יח) ויביאו לנו. כל"ף כדגש וזה חמד
 מן ד' מקומות שנמצאות בן וסימן מכתתי כפכתי ויחי מקן סימן
 מ"ג: מחלי. כשאל לכד: (ט) יעשים. עי"ן כשאל לכד:

הנתינים. כמו הנמוסים. ועל כן נכתב כו"ו: (יח) כיד
 אלהינו. כאשר היתה הללחתו של הקב"ה עלינו: איש
 שכל. חכם: מבני מחזיו וכו'. כלם הללו לוי: (ב) ובן
 הנתינים. ומן העבדים נתינים שנתן דוד המלך ושרי
 ישראל עלו עמם: (כא) להתענות. ליטב בתענית:
 מנחת שי
 כ"ד מלין דכתיבין מוקדם מואחר וכן הוא בפי' הכתוב: הנתינים.
 הנתינים קרי והט"ן כדגש: (יח) ויביאו לנו. כל"ף כדגש וזה חמד
 מן ד' מקומות שנמצאות בן וסימן מכתתי כפכתי ויחי מקן סימן
 מ"ג: מחלי. כשאל לכד: (ט) יעשים. עי"ן כשאל לכד:

הנתינים. כמו הנמוסים. ועל כן נכתב כו"ו: (יח) כיד
 אלהינו. כאשר היתה הללחתו של הקב"ה עלינו: איש
 שכל. חכם: מבני מחזיו וכו'. כלם הללו לוי: (ב) ובן
 הנתינים. ומן העבדים נתינים שנתן דוד המלך ושרי
 ישראל עלו עמם: (כא) להתענות. ליטב בתענית:
 מנחת שי
 כ"ד מלין דכתיבין מוקדם מואחר וכן הוא בפי' הכתוב: הנתינים.
 הנתינים קרי והט"ן כדגש: (יח) ויביאו לנו. כל"ף כדגש וזה חמד
 מן ד' מקומות שנמצאות בן וסימן מכתתי כפכתי ויחי מקן סימן
 מ"ג: מחלי. כשאל לכד: (ט) יעשים. עי"ן כשאל לכד:

הנתינים. כמו הנמוסים. ועל כן נכתב כו"ו: (יח) כיד
 אלהינו. כאשר היתה הללחתו של הקב"ה עלינו: איש
 שכל. חכם: מבני מחזיו וכו'. כלם הללו לוי: (ב) ובן
 הנתינים. ומן העבדים נתינים שנתן דוד המלך ושרי
 ישראל עלו עמם: (כא) להתענות. ליטב בתענית:
 מנחת שי
 כ"ד מלין דכתיבין מוקדם מואחר וכן הוא בפי' הכתוב: הנתינים.
 הנתינים קרי והט"ן כדגש: (יח) ויביאו לנו. כל"ף כדגש וזה חמד
 מן ד' מקומות שנמצאות בן וסימן מכתתי כפכתי ויחי מקן סימן
 מ"ג: מחלי. כשאל לכד: (ט) יעשים. עי"ן כשאל לכד:

הנתינים. כמו הנמוסים. ועל כן נכתב כו"ו: (יח) כיד
 אלהינו. כאשר היתה הללחתו של הקב"ה עלינו: איש
 שכל. חכם: מבני מחזיו וכו'. כלם הללו לוי: (ב) ובן
 הנתינים. ומן העבדים נתינים שנתן דוד המלך ושרי
 ישראל עלו עמם: (כא) להתענות. ליטב בתענית:
 מנחת שי
 כ"ד מלין דכתיבין מוקדם מואחר וכן הוא בפי' הכתוב: הנתינים.
 הנתינים קרי והט"ן כדגש: (יח) ויביאו לנו. כל"ף כדגש וזה חמד
 מן ד' מקומות שנמצאות בן וסימן מכתתי כפכתי ויחי מקן סימן
 מ"ג: מחלי. כשאל לכד: (ט) יעשים. עי"ן כשאל לכד:

עזרא ח

אֱלֹהֵינוּ לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ דֶרֶךְ יִשְׁרָה לָנוּ וּלְטַפְּנוּ וּלְכָל־
 רְבוּשָׁנוּ: כִּי בִשְׁתֵּי לַשָּׁאוֹל מִן־הַמֶּלֶךְ חִיל וּפְרָשִׁים
 לְעֹזְרָנוּ מֵאוֹיֵב בְּהֶרֶךְ כִּי־אָמַרְנוּ לְמֶלֶךְ לֵאמֹר יָד־
 אֱלֹהֵינוּ עַל־כָּל־מִבְקָשֵׁינוּ לְטוֹבָה וְעֹזוֹ וְאִפּוֹ עַל־כָּל־
 עֲוֹבוֹנוֹ: כִּי וַנְּצַוְמָה וַנִּבְקָשָׁה מֵאֱלֹהֵינוּ עַל־זֹאת וַיַּעֲתֵר
 לָנוּ: כִּי וַאֲבָדִילָה מִשְׁרֵי הַכְּהֻנִּים שְׁנַיִם עָשָׂר
 לְשֵׁרְבִיָּה חֲשֻׁבָּה וְעַמָּהּם מֵאֲחֵיהֶם עִשָּׂרָה:
 כִּי וַאֲשַׁקֻּלָה לָהֶם אֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הַזָּהָב וְאֶת־
 הַכֶּלִים תְּרוּמַת בֵּית־אֱלֹהֵינוּ הַהַרְיָמוֹ הַמֶּלֶךְ וַיַּעֲצִי
 וַיִּשְׂרִי וְכָל־יִשְׂרָאֵל הַנִּמְצְאִים: כִּי וַאֲשַׁקֵּלָה עַל־יָדָם

ק"א וְלֹמֵד: חֲמִשִּׁים חֲמִשָּׁה: ג' א' רכב וְחִדּוֹ ר' רש"י

דרך ישראל שזילכני המקום לפלוס: (כב) כי בושתי שרה נתביישתי מן המלך ולא רציתי לשאלו לו רכב ופרשים כדי להצטרף: כי אמרנו שרה כבר אמרנו אל הרוש המלך שהקב"ה משיב לבבך וטופח אפו וממתו על מנחת שי

מנחת שי (כד) חיל ופרשים ובעשרי וחרכע של הכסף לזמנא נהכז כלזו בגליון לכך דומה שאלו כן בלתי סבר וכן נראה מפי' רש"י ופסוק יח"ל אמנם הספרים שלפי כתוב חיל: לעזרונו: ה"ע"ן בקמן לבד ויהי חסד: (כז) ואשקולו בתחף קמן ומלאו' ובעל המסוב' חשיב ליה ליה עם מלוי' ואלו' בלשון ובמספר רכמא חשיב ליה נמי עם מלוי' דיתרין ואלו' ומספין קעלין ונתיין עוד מ'ש בירמיס (סימן ל"ב): (כו) ואשקלה על ידס: סק"ף ג' שוא ופסח:

הכנה שהם עם מבט עד ירושלים וכן עזרא אל לבו לזום ולהתפלל לה' שילים מכל אויב וזכר בדרך: (כג) ואמר עזרא ויעתר לנו כי יהיה כבודי להם כבודי על ידי כבודי כי נשמעו תפלתם וזו בזה כבודם היותם לזכור כי קולת האפסדים יסכימו כי מלתי הוא עזרא: (כד) ואשקלה משיב הכהנים בנים עשר חמישים והם שרביה והשפיה שהם מצודה ציון

(כד) ופרשים הם רכבי הכוסים כהגלגל: (כג) ויעתר: מנין נשיב לומר איה הם חמריס: לשובה: להביט להם: ועזר: כה נקמה: (כג) על זאת: על דרך ישרה: ויעתר לנו: קבל עתה תפלתנו ויחילו כבודם לחמור לו או כהנלום וזכר זו: (כד) לשרביה: את שרביה וזה הכהנים: מאחרים: חמריסם וזכר מן בני לוי: (כז) ואשקלה: מספרי חיי להם במשקל: ההרימו: אשר הרימו והפרישו המלך וגו': הנמצאים: בעמנו ככל: (כו) על ידם: פירוש ע"מ

בְּעֵמִין פֶּאֶר אִיהֶם עַר וְאֵל אוֹנוּ פִּירִין אֵין אֲרַעְכֵּם פֶּאֲרַמְיָין וְעַג אֹנוּ אוֹנוּ אֹנוּנְרַע קְלִינְע קִינְדֵּר עַר אוֹנוּ אֹנוּנְרַע גּוּמִס: (כב) כִּי בּוֹשִׁיתִי וְגו' וְאוּרוֹם אִיךְ הָאֵב מִיךְ גִּישְׁעַמְס צוּ בְּעֵמִין פּוֹן דַּעַם מֶלֶךְ עַר וְאֵל שִׁיקִין מִיט אוֹנוּ חִיל אוֹנוּ רִימְעַר זִין נֶאֱלִין אוֹנוּ הַעֲלִפִין פּוֹן אִיין פִּינְיַט אֵין וְעַג כִּי אֶפְרֵנוּ לְמֶלֶךְ לֵאמֹר וְאוּרוֹם מִיר הָאֶבְעִין לֵאנֵג גִּינְאֵט צוּם מֶלֶךְ הַרְיוּשׁ צוּ גִאֲנִין יָד אֱלֹהֵינוּ אוֹנוּנְרַע נֶאֱמַס הָאֲנַט אֵין צוּ גּוּמִין אוֹף אֲלַע דִּי וּם פֶּאֲרַשְׁטִין אִים וְעִזוּ וְאִפּוֹ עַל כָּל עֲוֹבוֹ אוֹנוּ זִין שְׂמֵאֲרָקִיִּים אוֹנוּ זִין צֶאֱרִין פֶּאֶר גִּיטְס עַר אִיךְ אֲלַע דִּי וּם פֶּר לֵאזִין אִים דְּרוּם הָאֵב אִיךְ מִיךְ גִּישְׁעַמְס צוּ בְּעֵמִין פּוֹן דַּעַם מֶלֶךְ: (כג) דְּרוּם גִּישְׁעַמְס

גאמס

כִּסְפָּה כִּפְרִים יִשְׁש־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים וּכְלֵי־כֶסֶף מֵאָה
 לְכִפְרִים זָהָב מֵאָה כֶּסֶף: כו וּכְפָרֵי זָהָב עֶשְׂרִים
 לְאֲדָרְכָנִים אֶלֶף וּכְלֵי נְחֹשֶׁת מִצֶּהָב מִוֶּבֶה שְׁנַיִם
 חֲמוּדוֹת כֹּהֵב: כח וְאָמְרָה אֱלֹהִים אַתֶּם קִדְשׁ
 לַיהוָה וְהַכֹּהֲנִים קִדְשׁ וְהַכֶּסֶף וְהַזָּהָב נִדְבָה לַיהוָה
 אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם: כט שִׁקְדוֹ וְשִׁמְרוּ עֲדַת־שִׁקְלוֹ לִפְנֵי
 שְׂרֵי הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְשְׂרֵי־הָאֲבוֹת לְיִשְׂרָאֵל

ת"א מלח. עמקין יג: רש"י
 כנבל: (כו) וכלי כסף מאה לכפרים. כבר הכל כלי: מנחם מנחם מולחב (אז) מין ומעט של נחשת. מובה. לטין נקבה
 קורא לנחשת: שנים. שני כלים: חמורות בזהב. הכלים
 קורא חמורו' בלי נקבה: (כח) אריותם. לאזון שרי הכהנים:
 מנחת שר

העובדים כמו ההלכות הגבה והעט אשר: (כו) מאה
 לכפרים. כאילו אמר וכלי כסף למשקל הככרים מאה: (כו) לאדרכונים. האלף נקב והוא כעטס דרכמון
 למשקל אדרכונים הס אלף: וכלי נחשת מצהב. כעטס ממורט: מצהב מובה. פסע זכר ופסע נקבה עמקין ורוח
 גדולה וחזק וכן שנים חמורות: (כט) שקדו. מלת השקד אשר: והוא על ורואי כמו שוקד אזי על דברי. לשקוד על
 דלחמו. והעטס שקדו עליוס וס הכסף והזהב: השכורת בית ה'. והעטס שרי הלשכות בית ה' ונכנס יאל הדעת
 על משקל הלשכות והמלה זרה בעבור הסמוכות:

רלב"ג
 לויס ועממס מחמיהס עטסר: (כז) וכפרי זכב עטסרס לאדרכונים אלף. ר"ל שכבר סיס משקלס אדרכונים אלף: וכלי נחשת מולחב עטסר.
 מולחב ר"ל כלבב כוהב וזאל הנחשת פסס עטסין זכר פסס עטסין נקבה כמו רוח גדולה וחזק גם הכלים חזק גבשין נקבה וזאל
 חמורות כוהב: (כח) אהס קטב לר'. הנה הלויס סס קודש וזלכ הסקוד לזס הקודש וזלכ לזכ סטקודו לטמזס עד יטקלו לפני שרי
 הכהנים וכוליס: הלכות למשלל להטילו צירושלים אל הלשכות אהר צבית ס':

מזורת דוד
 למסור צידס: לכפרים. כל כלי סיס משקלו ככל למד: (כו) לאדרכונים
 אלף. כל למד סיס משקלו אלף דרכמוןס: חסרות כוהב. חסכות
 כוהב: (כח) אהס קטב וזר'. וזאלרלוס לנחמן הקודש ציד הקודש:
 גרבה לר'. ולקודס ימטט: (כט) שקדו. מבוזר דכבר לזר'
 כללס והכסף והזהב: ושפיר'. חזסס עד אהר חטיו' במשקל: לפני שרי וגו'. לתחס אל הלשכות אהר צבית ס':

פירוש ע"ט

גַּמְטָם הוּא וְזֶה דָר קִלְקִי אִין יוֹעֵץ וְיוֹעֵץ אִין יוֹעֵץ
 הַאֲרֵעֵן הַאֲרֵן אֶפ גִּישׁוּד וְכָל יִשְׂרָאֵל הַנִּמְצָאִים אִין כָּל
 יִשְׂרָאֵל וְזֶה יוֹעֵץ וְאִין גִּישׁוּד אִין כָּל יִשְׂרָאֵל
 עַל יִשְׂרָאֵל אִין הַאֲרֵן וְאִין יוֹעֵץ וְזֶה יוֹעֵץ
 אִין פּוֹפְצֵי צִעֲנִי עֲנֵנְטָר וְזֶה כֶּסֶף מֵאָה לְכִפְרִים
 אִין הַנְּדָרְעָרְט וְזֶה כֶּסֶף כֶּסֶף אִין צִעֲנֵנְטָר וְזֶה
 זָהָב מֵאָה כֶּסֶף אִין הַנְּדָרְעָרְט צִעֲנֵנְטָר נֶאֱדָר: (כו) וְכִפְרֵי
 זָהָב אִין צִעֲנֵנְטָר יוֹעֵץ וְזֶה יוֹעֵץ וְזֶה יוֹעֵץ
 זֶה אִין יוֹעֵץ מוֹיֵנְט גִּלְרֵעֵנְט מִסְבָּעוֹת וְזֶה יוֹעֵץ
 אֲדָרְכָנִים וְזֶה נְחֹשֶׁת אִין צִעֲנֵנְטָר כֶּסֶף כֶּסֶף פִּין
 גִּטְמ גִּלְרֵעֵנְטָר קוֹפֵר חֲמוּדוֹת פִּיֵּחַ וְזֶה יוֹעֵץ
 גִּלְוִס מִיֵּן אִין וְזֶה יוֹעֵץ: (כח) וְאָמְרָה אֱלֹהִים אַתֶּם קִדְשׁ
 לַיהוָה אִין אִין הַאֲרֵן וְזֶה יוֹעֵץ פִּין דִּי כִּהֲנִים

איר ועמס מחמיהס עטסר: (כז) וכפרי זכב עטסרס לאדרכונים אלף. ר"ל שכבר סיס משקלס אדרכונים אלף: וכלי נחשת מולחב עטסר.
 מולחב ר"ל כלבב כוהב וזאל הנחשת פסס עטסין זכר פסס עטסין נקבה כמו רוח גדולה וחזק גם הכלים חזק גבשין נקבה וזאל
 חמורות כוהב: (כח) אהס קטב לר'. הנה הלויס סס קודש וזלכ הסקוד לזס הקודש וזלכ לזכ סטקודו לטמזס עד יטקלו לפני שרי
 הכהנים וכוליס: הלכות למשלל להטילו צירושלים אל הלשכות אהר צבית ס':

מזורת דוד
 למסור צידס: לכפרים. כל כלי סיס משקלו ככל למד: (כו) לאדרכונים
 אלף. כל למד סיס משקלו אלף דרכמוןס: חסרות כוהב. חסכות
 כוהב: (כח) אהס קטב וזר'. וזאלרלוס לנחמן הקודש ציד הקודש:
 גרבה לר'. ולקודס ימטט: (כט) שקדו. מבוזר דכבר לזר'
 כללס והכסף והזהב: ושפיר'. חזסס עד אהר חטיו' במשקל: לפני שרי וגו'. לתחס אל הלשכות אהר צבית ס':

פירוש ע"ט

בִּירוּשָׁלַם הַלְשָׁכוֹת בֵּית יְהוָה: ^ט וְקִבְּלוּ הַכֹּהֲנִים
וְהַלְוִיִּם מִשְׁקַל הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב וְהַכֶּלִּים לְהָבִיא
לְיְרוּשָׁלַם לְבֵית אֱלֹהֵינוּ: ^י וְנִסְעָה מִנְהַר אֲהוּא
בְּשָׁנִים עֶשֶׂר לְחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לָלֶכֶת יְרוּשָׁלַם וְיָד
אֱלֹהֵינוּ הִיתָה עִלֵּינוּ וַיְצִילֵנוּ מִכַּף אוֹיֵב וְאוֹרֵב עַל־
הַדֶּרֶךְ: ^{יב} וַנִּבְא יְרוּשָׁלַם וַנִּשְׁב שָׁם יָמִים שְׁלֹשָׁה:
^{יג} וּבַיּוֹם הַרְבִּיעִי נִשְׁקַל הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב וְהַכֶּלִּים בְּבֵית
אֱלֹהֵינוּ עַל יַד מַרְמוֹת בֶּן־אוּרִיָּה הַכֹּהֵן וְעַמּוּז אֶלְעָזָר
בֶּן־פִּינְחָס וְעַמְדָּה יִזְבֵּד בֶּן־יִשׁוּעַ וְנוּעַדְיָה בֶּן־בְּנוּי
הַלְוִיִּם: ^{יד} בַּמִּסְפָּר בְּמִשְׁקַל לְכָל וַיִּכְתֹּב כָּל־
הַמִּשְׁקַל בַּעֲת הַהִיא: ^{טו} הַבָּאִים מִהַשְׁבִּי בְנֵי־
הַגּוֹלָה הַקְּרִיבוּ עֹלוֹת וְלֹאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל פְּרִים שְׁנַיִם־

עשר

ה'א בני הגולה: ה'בית ה': ס' הנושה

רש"י

אשר הלכנו עליה: (ד) במספר במשקל לכד. מספר
הכסף ומשקלם כאשר קבלוהו כד היה משקל כולו כאשר
פרטוהו: (ה) הבאים מהשבי בני הגולה. הללו אשר
אכן עזרא

(ז) וקבלו. וחס יקבלוהו: לבית אלהינו. לנודך ביתו:
(זל) לכד. לכסף ולהוב:

מצודת דוד

(ז) משקל הכסף. כ"ל הכסף וכו' קבלו במשקל: (זל) מנהר אהוא.
מנהר כחל אל לחסו: (זל) משקל. מספרו הכסף וכו' במשקל כד
כל אחד ואחד: ויכתב. למען יסמך לזכרון: (זל) הבאים וכו'. הוה

(כט) ה'רשכות בית ה'. כדי ליתן כלשכות הבית:
(ל) בשנים עשר ל'חודש הראשון. בשנים עשר
לניסן: ויר אלהינו היתה עלינו. להללחנו על הדרך
מנחה ש

(ל) משקל הכסף והזהב. בספרים מתיקנים ל"ה הקו"ף בקמן וכן
כתבו ל' וזה בספר הכתוב עם הו"וים שכלו בקמן חס על פי שסס
סמוכים: (לל) ומספר. ל'גש הספ"ך טלח ממנה ל'וב הכנין. שששים:

מצודת ציון

כי טוקד אני (יכניה א'): (לל) ואורב. טנה הישב במלכי
פ'מסו וכו': (לז) במספר. את הכלים יסמךו במספר ובמשקל כל

פירוש
נאמם הו: (ל) וקבלו הכהנים והלויים האבן די כהנים
אונ די לויים מקבל גיווען די וואג פון דעם זי'קער
אונ גאלד אונ פון די פלים להביא לירושלים לבית אלהינו
זיי זאלן עם ברענגן קיין ירושלים אין אונזר נאמם
הו: (לס) ומספר מנהר אהוא אונ מיר האבין גיצוין
פון דעם מירד אהוא אין צוועלפטין טאג אין
ערשטין חודש דס איז ניסן ללכת ירושלים צו גיין קיין
ירושלים ויר אלהינו היתה עלינו אונ די האנט פון אונזר
גאט איז גיווען אופ אונז צו ברליקן אונז אופ דעם
וועג ווס מיר זענן גיגאנגן וצילנו ספף אויב אונ ער
הט אונז מציל גיווען פון דר האנט פון דעם פייניג
אונ פון דעם ווס ליגט אופ דעם וועג: (לכ) ונבא
ירושלים אונ מיר זענן גיקוקן קיין ירושלים ונשב שם
זיסם שלשה אונ מיר זענן דארטן גיעסין דכיי טאג:

פרים

עִשָּׂר עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל אֵילִים | תְּשִׁיעִים וְשֵׁשָׁה
 כְּבָשִׂים שְׁבַעִים וְשִׁבְעָה צְפִירֵי חֲמַת שְׁנַיִם עֶשְׂרִי
 הַכֹּל עֲלֶיהָ לִיהוָה : לוּ וַיִּתְּנוּ אֶת־דְּתֵי הַמֶּלֶךְ
 לְאַחֲשֵׁד־רַפְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּפְחֻזֹת עֶבֶר הִנְהַר וּנְשָׂאוֹ אֶת־
 הָעַם וְאֶת־בֵּית הָאֱלֹהִים : ט"ו וְכִבְלוֹת אֱלֹהֵי הַנְּגֻשׁוֹ אֵלֵי
 הַשָּׂרִים לֵאמֹר לֹא־נִבְדְּלוּ הָעַם יִשְׂרָאֵל וְהַכֹּהֲנִים
 וְהַלְוִיִּם מֵעַמֵּי הָאָרֶצוֹת כִּתְעַבְתִּיהֶם לִפְנֵעֵנִי הַחֲתִי
 הַפְּרוֹי הַיְבוּסִי הָעַמִּי הַמַּאֲבִי הַמְּצָרִי וְהָאֲמָרִי :
 כִּי־נִשְׂאוּ מִבְּנֵי־הֶם לָהֶם וּלְבָנֵיהֶם וְהִתְעַרְבוּ וְזָרַע
 הַקֶּדֶשׁ בְּעַמֵּי הָאָרֶצוֹת וַיֵּד הַשָּׂרִים וְהַסֹּנְגִים הִיתָה

ת"א וכוונתו כ"ט קה : רש"י
 כלו עס עזרא : הקריבו עולות . הכל עולה והוראת
 שעה היתה : (לו) ויהנו את דתי המלך . הללו עולי
 גולה ספרו מלות דריוש המלך לגדולי המלך רואו פניו :
 ופחוזות . כמו ופחוזת : עבר הנהר . אותן של לז ארץ
 אבן עזרא
 (לה) על כל ישראל . כנגד אבות ישראל שהם י"ב שבטים
 רק ל"ו שבטים ושבעה כפי וכלחם אין להם עעם :
 (לו) ופחוזות . זכרים בלשון נקבות והפך זה נשים פילגשים בלשון זכרים : ונשאו את העם . כעסם ונשאוהו
 לחשי מקומן וכבר פורש טעמו : ט"ו (ה) העם ישראל . חסר הסמוך והנכון העם עם ישראל :

(זה) הכל עולה לה' . כ"ל נבד מכתשאות וכהם היה זה הוראת שעה ויהנה שהקריבו פרים שנים עשר ולטורי המטות שנים עשר להטיר
 על הכפרים מהטות ט"ו כהיידים הקהל כל שנת ההולאה בה פד ושמיך לכל שבט ושבע אך לא היו הפרים מטות כי לא קרה להם זה
 כשון אשר עליו יחמיו זה הקרן כך היה זה להטיר לנד על זה הדבר : (לו) ויתמו חס דתי המלך וגו' . הם המסרים אשר שלח שנה להם
 להחשבה על דבר בקשת מורא :

ט"ו (ב) והספדכו וזה הקדש נעמי הכללות . ודעה שששום נתינת שאל לא היה כן לא אמר דכדכ בכל הגוים שזכר כי אם נעלמי :
 מצורת דוד
 סבך וכמו בני הגולה הכאים מהשני : על כל ישראל . בעבור
 על ישראל : הכל עולה . כ"ל חף הכשאות היו ליל כלולה ולא
 סלום ככהים והולאת שעה היתה : (לו) דתי המלך . חוק נדת
 המלך אשר נתן ביד מורא כמ"ס למעלה ו' : ונשאו . היו מנשאים ומרוממים את העם וגו' :
 ט"ו (ה) ובכלות אלה . כלשך כלו את הדברים הלאה הם מסיבת הכלם וגו' ואת דתי העלן : כתובותיהם . כלה נומר טודס
 עושים כהעובדותיהם של הכענים וגו' : (כ) כי נשאו . כי לקחו נשים מכתשיות וזה לוחים כמפשיהם : וזר הקדש . המס

פירוש ע"מ
 פרים שנים לשר וגו' צוועלף אקסין פון פל ישראל
 ויענין אונ יעקם אונ ביינציג ווידער אונ זיבען אונ
 זיבעציג שאף אונ צוועלף וינגע זיבעלף פרא איין
 קרבן חמאת הכל עולה לה' דם ארץ האבין וי מקריב
 גיועוץ איין עולה צו גאט : (לו) ויהנו את דתי המלך וי
 האבין גיגעבין די בריף פון דעם מלך צו די הארץ
 פון דעם מלך אונ צו די הארץ ווס יענין און יעגר
 יום סייף פרת צוא ארץ ישראל צו נשאו את העם
 יאת בית האלהים אונ וי האבין די רובין דאם פאלק
 אונ נאקם הווי אונ האבין וי גיהאלפין :
 ט"ו (א) ובכלות אלה אונ אז דיא דאויגע רייד פון דיא
 יא (עזרא)

במעל
 ישראל הן בעבר הנהר ליושבי ככל : ונשאו . שהיו
 מנשאים ומסייעין :
 ט"ו (א) אלה דברים הללו אשר ספרו דתי המלך : השירים .
 של ישראל : דאמר . וכן אמרו לו : (ב) היתה במעל הזה
 מנחת שי
 (זה) עולה לה' . במק"ס מלא וכו' וכו' לית חסר כמ"ס פ"א :
 (לו) ופחוזות . ברוב הכתובות נעמי וכו' וכו' כש"כ זל :

במעל הזה ראשונה: יוכשמי אתי הדבר הזה
 קרעתי את בגדי ומעילי ואמרטה משער ראשי
 וזקני ואשבה משומם: ואלוי יאספו כל חרד
 בדברי אלהי ישראל על מעל הגולה ואני ישב
 משומם עד למנחת הערב: ויבמנחת הערב קמתי
 מתעניתי ובקרעי בגדי ומעילי ואכרעה על ברפי
 ואפרשה כפי אל יהוה אלהי: ואמרה אלהי
 בשתי ונבלמתי להרים אלהי פני אליך כי עונתינו
 רבו למעלה ראש ואשמתנו גדלה עד לשמים:
 ימימי אבותינו אנתנו באשמה גדלה עד היום הזה

ר"א יאספו משומם ג' מנחה ג' ה' דנושה רש"י
 ראשונה. שהם התחילו מעול מעל להתחתן בעכו"ם
 הארזות: (ג) משומם. עולז וזומם כמו (יחזקאל ג')
 מנחת שי
 (ו) דנו. זקנן כר"ש ופסין כר"ש: למעלה ראש. דנושות
 רלכ"ג

(ג) ולשכח משומם. ר"ל נהבל כרעיונים ועוזב מצד הדאגה על
 משומם וזה אמר ואני יושב משומם למנחת הערב ובמנחת הערב
 ללכול ולשכוח וידעה שכלמי כניעה מנחה הערב לכל ועם כל זה
 ר"ל כי פוטותיו רבו למעלה ראש.

מצודת דוד
 בני ישראל: ראשונה. הם נשאו בתחלה נשים מנחות העכו"ם והם
 למדו יחד הכס: (ג) קרעתי בגדי. מן גודל הלעז בעבור המעל הזה:
 משיבם. משוחק ונאלס כדקב במלעשר: (ד) כל חרד. כל החרד
 בקיום דברי ה' נאסף אל בעבור מעל הגולה ר"ל ללעצור המעל
 הזה: למנחת הערב. לזכרון ומשורת הערב ר"ל לזמן הקרבת פמיד
 של בין הערבים: (ה) קמתי מתעניתי. ר"ל קמתי מעונה והלם
 מתעניתי שלא לכל כל אותו היום: ובקרעי בגדי. ובקרעת הערבים
 על דרכיו: ואפרשה כפי. כן סוף דרך שולל הספד: (ו) להרים

כדרי לפזר הלכות קם כשהוא מעונה ולבוש גדלים קדושים וכלע
פירוש ע"מ
 פון זייערע מעכטר ווייבר צו זיך אונ צו זייערע זין
 והתקדשו ירד הקדש אונ דיא הייליגע קינדן ישראל
 זענין ווארין צו מישט צווישן דיא היידין פון דיא
 לענדן יוד השרים אונ די הענט פון די שרים אונ פון
 די הארין איז גיווען אין דעם דאוונג פעלשינג צום
 ערשטין: (ג) וישמי את הדבר הזה אונ וויא איך
 עזרא האב גיהערט די דאוונגע זאך האב איך צו
 ריסן מיין קלייד אונ מיין אויבערשט קלייד פון
 ווענין דיא גרויסע עבירה וום דיא ישראל האבין
 גימאן ואמרטה משער ראשי וזקני אונ איך האב אוים
 גיפליקט פון דיא האר פון מיין קאפ אונ פון מיין
 בארד ואשבה משומם אונ בין גיועסין גישמילט:
 (ד) ואלוי יאספו אונ צו מיר האבן זיך איין גיואמילט
 אלע די וום איילן אין די רייד פון דעם גאט פון די

וּבְעֹנֹתֵינוּ נָתַנוּ אֲנַחְנוּ מַלְכֵינוּ כְּהֵינֵנוּ בְיַד אֱמֹלֵי
 הָאָרֶצוֹת בַּחֶרֶב בְּשִׁבִי וּבְבִזָּה וּבְבִשְׂת פְּנִים כְּהַיּוֹם
 הַזֶּה: יוֹעֵתָה כִּמְעַט־רַנֵּעַ הִיְתָה תַחְנָה מֵאֵת אֱיֹהֵה
 אֱלֹהֵינוּ לְהַשְׁאִיר לָנוּ פְּלִיטָה וְלִתְתִּי לָנוּ יָתֵד בְּמִקּוֹם
 קָדְשֵׁנוּ לְהַאִיר עֵינֵינוּ אֱלֹהֵינוּ וְלִתְתֵנוּ מְהִידָה מְעַט
 בְּעִבְדָתֵנוּ: פִּירְעֵבָדִים אֲנַחְנוּ וּבְעִבְדָתֵנוּ לֹא
 עֹזְבָנוּ אֱלֹהֵינוּ וַיִּטְעֵלֵנוּ חֶסֶד לְפָנֵי מַלְכֵי פָרַס לְתַת־
 לָנוּ מְהִידָה לְרוּמָם אֶת־בֵּית אֱלֹהֵינוּ וְלִהְעַמִּיד אֶת־
 חֲרַבְתֵּנוּ וְלִתְתִי לָנוּ גֹדֶר בִּיהוּדָה וּבִירוּשָׁלַם: יוֹעֵתָה

מה

ה' פתוחה רש"י

ה"א יו עבדים, מנלה יא: לרומם, כדמות יא:

נו"ן אחרת כמו (ד"ה ז' י"ד) כי עולך נשענו כמו נשענו
 (בראשית ל"ד) ונחנו את בתינו כמו ונחנו: כהיום
 הזה, כמו שראה היום הזה שכבר גלו מעדת השבטים
 ועדין נשארו כדכלל הרבה מן הגולים: (ח) ועתה כמעט
 אכן עזרא

הט"ו לנורך ט"ו הכרס: (ח) תחנה, כמעט חנינה
 שהגן עלינו: בעבדותנו, ט"ו כי עבדים אנו: (ט) גדר.
 רלב"ג

לולו בזה שהוא ראש עליונים ואלהי האלהים, או ירצה בזה שהם
 (ח) ומה כמעט נגט, קרא זמן גלות ככל מעט בימים אל הקטנים
 והקטנים המה בגולה ואף מבני ישראל ובעיני דכים נשארו כדכלל
 בגולה: (ח) בשבע רבע, מעט זמן כ"ו לנו חנינה ע"י ויהי מל'
 שאלה ועלילה על כי הגולה היא קטנה היא: ותד וגו', קצוות
 (ט) כי עבדים, עדין עבדים אנו אל מלכי פרס אבל בעבדותנו לא
 עזבנו אלהינו ויטעלנו חסד מלכי פרס אל מלכי פרס ויהי מל'
 כדכלל הרבה מן הגולים: (ח) ועתה כמעט אכן עזרא

וגו', הוא הפך כמו לרבים פ"י א"ן א"ת: רבו, תכדו ועלו
 לנעלה מן הראש: (ו) כהיום הזה, כהער נראה היום אכר בני'
 השבטים המה בגולה ואף מבני ישראל ובעיני דכים נשארו כדכלל
 בגולה: (ח) בשבע רבע, מעט זמן כ"ו לנו חנינה ע"י ויהי מל'
 שאלה ועלילה על כי הגולה היא קטנה היא: ותד וגו', קצוות
 (ט) כי עבדים, עדין עבדים אנו אל מלכי פרס אבל בעבדותנו לא
 עזבנו אלהינו ויטעלנו חסד מלכי פרס אל מלכי פרס ויהי מל'
 כדכלל הרבה מן הגולים: (ח) ועתה כמעט אכן עזרא

הט"ו לנורך ט"ו הכרס: (ח) תחנה, כמעט חנינה
 שהגן עלינו: בעבדותנו, ט"ו כי עבדים אנו: (ט) גדר.
 רלב"ג

לולו בזה שהוא ראש עליונים ואלהי האלהים, או ירצה בזה שהם
 (ח) ומה כמעט נגט, קרא זמן גלות ככל מעט בימים אל הקטנים
 והקטנים המה בגולה ואף מבני ישראל ובעיני דכים נשארו כדכלל
 בגולה: (ח) בשבע רבע, מעט זמן כ"ו לנו חנינה ע"י ויהי מל'
 שאלה ועלילה על כי הגולה היא קטנה היא: ותד וגו', קצוות
 (ט) כי עבדים, עדין עבדים אנו אל מלכי פרס אבל בעבדותנו לא
 עזבנו אלהינו ויטעלנו חסד מלכי פרס אל מלכי פרס ויהי מל'
 כדכלל הרבה מן הגולים: (ח) ועתה כמעט אכן עזרא

וגו', הוא הפך כמו לרבים פ"י א"ן א"ת: רבו, תכדו ועלו
 לנעלה מן הראש: (ו) כהיום הזה, כהער נראה היום אכר בני'
 השבטים המה בגולה ואף מבני ישראל ובעיני דכים נשארו כדכלל
 בגולה: (ח) בשבע רבע, מעט זמן כ"ו לנו חנינה ע"י ויהי מל'
 שאלה ועלילה על כי הגולה היא קטנה היא: ותד וגו', קצוות
 (ט) כי עבדים, עדין עבדים אנו אל מלכי פרס אבל בעבדותנו לא
 עזבנו אלהינו ויטעלנו חסד מלכי פרס אל מלכי פרס ויהי מל'
 כדכלל הרבה מן הגולים: (ח) ועתה כמעט אכן עזרא

הט"ו לנורך ט"ו הכרס: (ח) תחנה, כמעט חנינה
 שהגן עלינו: בעבדותנו, ט"ו כי עבדים אנו: (ט) גדר.
 רלב"ג

לולו בזה שהוא ראש עליונים ואלהי האלהים, או ירצה בזה שהם
 (ח) ומה כמעט נגט, קרא זמן גלות ככל מעט בימים אל הקטנים
 והקטנים המה בגולה ואף מבני ישראל ובעיני דכים נשארו כדכלל
 בגולה: (ח) בשבע רבע, מעט זמן כ"ו לנו חנינה ע"י ויהי מל'
 שאלה ועלילה על כי הגולה היא קטנה היא: ותד וגו', קצוות
 (ט) כי עבדים, עדין עבדים אנו אל מלכי פרס אבל בעבדותנו לא
 עזבנו אלהינו ויטעלנו חסד מלכי פרס אל מלכי פרס ויהי מל'
 כדכלל הרבה מן הגולים: (ח) ועתה כמעט אכן עזרא

וגו', הוא הפך כמו לרבים פ"י א"ן א"ת: רבו, תכדו ועלו
 לנעלה מן הראש: (ו) כהיום הזה, כהער נראה היום אכר בני'
 השבטים המה בגולה ואף מבני ישראל ובעיני דכים נשארו כדכלל
 בגולה: (ח) בשבע רבע, מעט זמן כ"ו לנו חנינה ע"י ויהי מל'
 שאלה ועלילה על כי הגולה היא קטנה היא: ותד וגו', קצוות
 (ט) כי עבדים, עדין עבדים אנו אל מלכי פרס אבל בעבדותנו לא
 עזבנו אלהינו ויטעלנו חסד מלכי פרס אל מלכי פרס ויהי מל'
 כדכלל הרבה מן הגולים: (ח) ועתה כמעט אכן עזרא

הט"ו לנורך ט"ו הכרס: (ח) תחנה, כמעט חנינה
 שהגן עלינו: בעבדותנו, ט"ו כי עבדים אנו: (ט) גדר.
 רלב"ג

לולו בזה שהוא ראש עליונים ואלהי האלהים, או ירצה בזה שהם
 (ח) ומה כמעט נגט, קרא זמן גלות ככל מעט בימים אל הקטנים
 והקטנים המה בגולה ואף מבני ישראל ובעיני דכים נשארו כדכלל
 בגולה: (ח) בשבע רבע, מעט זמן כ"ו לנו חנינה ע"י ויהי מל'
 שאלה ועלילה על כי הגולה היא קטנה היא: ותד וגו', קצוות
 (ט) כי עבדים, עדין עבדים אנו אל מלכי פרס אבל בעבדותנו לא
 עזבנו אלהינו ויטעלנו חסד מלכי פרס אל מלכי פרס ויהי מל'
 כדכלל הרבה מן הגולים: (ח) ועתה כמעט אכן עזרא

וגו', הוא הפך כמו לרבים פ"י א"ן א"ת: רבו, תכדו ועלו
 לנעלה מן הראש: (ו) כהיום הזה, כהער נראה היום אכר בני'
 השבטים המה בגולה ואף מבני ישראל ובעיני דכים נשארו כדכלל
 בגולה: (ח) בשבע רבע, מעט זמן כ"ו לנו חנינה ע"י ויהי מל'
 שאלה ועלילה על כי הגולה היא קטנה היא: ותד וגו', קצוות
 (ט) כי עבדים, עדין עבדים אנו אל מלכי פרס אבל בעבדותנו לא
 עזבנו אלהינו ויטעלנו חסד מלכי פרס אל מלכי פרס ויהי מל'
 כדכלל הרבה מן הגולים: (ח) ועתה כמעט אכן עזרא

מהנאמר אלהינו אחרי זאת כי עזבנו מצותיך :
 אשר צוית ביד עבדיך הנביאים לאמר הארץ
 אשר אתם באים לרשתה ארץ נדה היא בנדת
 עמי הארצות בתועבתיים אשר מלאוה מפה אל
 פה בטמאתם : יועתה פנותיכם אליתתנו לבניהם
 ובגתיים אליתשאו לבניכם ולאיתדרשו שלכם
 ומזבתם עד עולם למען תחזקו ואכלתם אתיטוב
 הארץ והורשתם לבניכם עד עולם : ואחרי כן
 הבא עלינו במעשינו הרעים ובאשמתנו הגדלה
 כי ואתה אלהינו חשבת למטה מעוננו ונתתה לנו

פליטה

רש"י

הרע אשר הגיע עלינו במעשיו הרעים : השכח למטה
 מעונינו . מנעת מעונותינו עד למטה שנפחת עוינו על
 כפרת גלותינו ויש לנו לפתור בענין זה מנעת מלגבות
 ממנו כל עוונות ונכית ממנו למטה מן העונות ולא פרעת

עזב אותנו : וימ' ל' מפעיל כמו מטה הטה עלינו הסוד :
 נדר . שהיו גורדין גדר לכמור מלכותו : (יא) נדה .
 טמאה וגוולה : (יב) והורשרם . את הארץ לבניכם עד
 עולם : (יג) ואחרי כל הבא עלינו . אחרי כל המעשה
 מנחת שי

אבן עזרא

בבלתי נהיה

לבלתי נהיה למרמס : (יא) ארץ נדה . ענין ריחוק
 כהרגומו ומשקלו גזע : (יג) ואחרי כל הבא עלינו .

(ט) : (יז) ופתח בנתיבם . הכ"ת נביאה : (יח) מעוננו . בקלף
 ספרים מעונינו ביד הכתובים :

רמו לנלות : חשבת למטה מעוננו . כאילו מנעת וחשבת מחזיק מקלע עוונות בספר זכרון והנחתם למטה
 להרץ כעטם ותשלך במלות יס כל העלמס :

רלב"ג

(יא) אכן נדע הלא נדענו עמי הכללות . ר"ל שכבר נעמדה הארץ בממלכותיהם בעריות ובע"ז : (יב) ולא תדרשו שלום וטובה . הוא שב
 אל עמונו ומוטב לנד כמו שזכר בחוקים : (יג) כי אתה אלהינו חשבת למטה מעונינו . ר"ל מנעת מן הכוונת שהיה הראוי לנח עלינו והכחשת

מצודת ציון

(יא) נדה . מלשון מידה ורחוק : (יג) חשבת . מנעת כמו ולא חשבת
 (בדלשית כ"ב) :

גזריות מסביב לכל נהיה עוד למרמס לכל : (י) אחרי זאת . אחרי
 הטובה הזאת שעשית לנו עם האמר ר"ל ובי נולד לומר הטובה
 הזאת מעוטת היא כי הלא עזבו מלחוח וקף המעט שהיה למסד

המסכת : (יא) ארץ נדה היא . אכן מוקם ומוטב בעבור טובת העכו"ם בחובבי' אשר מלאו הארץ משפחה אל משפחה כדכ"ט טומאת : (יג) למען
 תחזקו . למען תחזקו הארץ להשאר בידכם : עד עולם . ר"ל ובניכם לבניכם וכן עד עולם : (יג) ואחרי גז' . אחרי שחלונו כל הטובה
 הלא עלינו וגו' : חשבת . ר"ל קף הגוולה המנעמת היא ארץ לוי לראויים לה כי אתה כהסדך מנעת הטובה לתת למטה מעוננו

פירוש ע"מ

היינמ ואלמ איר אייערי טעקטקט גימ געבין צו
 זייערי זון פר ווייבר אונ זייערי טעקטקט ואלמ איר
 געבין צו אייערי זון פר ווייבר ולא תדרשו שלום אונ
 איר זאלמ גימ פארשטין זייער שלום אונ זייער
 גוטס ביו אייביג לפני תהיו קדי איר זאלמ אן געמין
 אין לאנד עם זאל בלייבין אין אייערי הענט אונ
 זאלמ עסין דאס געקסע פון דעם לאנד היינשקס
 לבניכם עד עולם אונ איר זאלמ פאכין ירשנין דאס
 לאנד צו אייערי קינדער ביו אייביג : (יג) ואתה כל
 הבא עלינו אונ נאך גאר דעם שלעקטין פון ענינות
 נוס אזי גיקוקן אויף אוננו פון נועגין אונגרי מעשים
 רעים אונ פון נועגין אונגער גרויסע שולד' י אקד
 אליהיו דען דו אונגער גאמ האקט פאר מיטען צו

אליהיו אונ היינמ אונגור גאמ ווס זאלין מיר זאגין
 נאך דער מוכה ווס דו האקט אונג גיטאן כי עזבנו
 מצותיך דען פאר וואר מיר האבין דאך פר לאמט
 דייע מצות : (יא) אשר צוית ווס דו האקט גישאפט
 דורה דייע קעקט די גביאים צו זאגין הארץ אשר
 אתם באים שמה לרשתה דאס לאנד ווס איר קוקט צו
 ירשנין איז עם איין אום ריין אונ איין פאר אום
 נוערדיקט לאנד פון נועגין דס אום ריינקייט פון די
 היידן פון דעם לאנד וואס זיי האבין עם פר אום
 רייניקט בתועבותיהם אשר מלאוה קימ זייער אום
 נוערדיקייט ווס זיי האבין דר פילמ דס לאנד פון
 איין עק ביו אין אונגערין עק מיט זייער אום
 ריינקייט : (יב) נפקה בנתיבם אל תהנו לבניהם אונ

נידעריגען

פְּלִיטָה כְּזֹאת: יִהְיֶה שׁוֹב לְהַפֵּר מִצְוֹתֶיךָ וּלְהַתְּחִיל
 בְּעַמִּי הַתְּעֻבוֹת הָאֵלֶּה הֵלֹא תֵאָנֶפֶן בְּנוֹ עַד־כִּלְה
 לֵאמֹן שְׂאֵרִית וּפְלִיטָה: וַיְהִי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל צַדִּיק
 אֶתָּה כִּי־נִשְׁאַרְנוּ פְּלִיטָה כִּהְיוּם הַזֶּה הִנְנוּ לְפָנֶיךָ
 בְּאַשְׁמֹתֵינוּ כִּי אֵין לְעִמּוּד לְפָנֶיךָ עַל־זֹאת:
 י וּבְהַתְּפַלֵּל עֲזָרָא וּבְהַתְּוַדְתּוּ בְּכַהֲוֹמַתְנַפְּלָל לְפָנֵי
 בֵּית הָאֱלֹהִים נִקְבְּצוּ אֵלָיו מִיִּשְׂרָאֵל קָהָל רַב־מְאֹד
 אַנְשִׁים וְנָשִׁים וְיָלְדִים כִּי־בָכוּ הָעַם הָרַבָּה בְּכַה:
 ב וַיַּעַן שְׂכַנְיָה בֶן־יְחִיָּאל מִבְּנֵי עוֹלָם וַיֹּאמֶר לְעֲזָרָא

אנחנו

ה"א נשים, מלה שו כחזקתו יא

רש"י ט"ל קרי

ומני ככל השלחני: (ד) הנשוב. אם נשוב: הלא
 האנף בנו. המים המתקיימת: (טו) כי אין. מה מעשי
 אבן עזרא
 כי אין לעמוד. פי' אין לנו רחמי לעמוד לפניך כהשגחתו
 זאת: (ה) בכה. על משקל מים מנבא:

רלב"ג

ממנו למטה נמשך בלתי לפי עניונו: (ד) הנשוב להפך הלוך. אמר זה הנשים. הרלוו בשבטו להפך מלמדו אמר שסבתו לנו להקל
 עטבונו ולבטחה בנו הלא זה יורה סבה שחזקו בני עד כזה לזמן שברית ופניה: (א) בכה. כמו בכי: (ב) ונשוב. והוא נכנס: יש מקרה.

מצודה דוד

ר"ל נקמת מוס ובעבור זה נקמה לנו פליטה ולא בלוקחיתו:
 (ד) הנשוב. חזקו למעט לומר הקרי שרלוו כעניו וההפך כלליה
 כהשגחה וכו' מן הרלוו שנושב להפך מלמדו: עד כלה. עד לנחת
 כל מבלי שרלוו ולא חשבה עוד חסד: (טו) צדיק אלה וכו'.
 ר"ל לזקק שמים עמנו ולא נחשט: בחיוב חוה. כלשון: אלהו היום
 סוף: כי אין למסור. ר"ל אין בנו זכות למסור לשני על העון
 סוף וממנו סוף בדינו וכסליטס השגחה בלוקח: סוף: י

מצודה ציון

(ד) להפך. כלשון: ולהתחזק. מלשון חזקו: האנף. מלשון
 חף ומיהם:
 (ה) ובהתודותו. מלשון יהי: ובתפלה. נושא ומשמעת מלך:

לקוטי יקרים

כמו בננו שפניה בן יחיאל וכו' שפניה בן יחיאל האם נשואם
 זו קצת מיר האבן גיבורים: זו נאם מיר האבן גיבורים
 היידישע ווייבער. די גמרא זאגט גס האם אפאל גיבורים
 רבן שרעון בן גמליאל הם גיבורים: זו די רבן בן אבון פריה זאלן
 קרובן זיבן רבן אין זיא איבערשעט שטוב וועלן: מיר קלערין
 אייב דער יאר דארף זיין סעבדת צוויי סאהל אדער זיין. אין
 דער פריה אין רבן שרעון בן גמליאל נקמן אונ הם בסרואן אכט
 סעקסשין זיין. האם רבן שרעון נאמן זעלער סעקסש גס אין
 ארץ נעקמן אן ערלונגיש זאל ארץ זיין. האם שטיואל הקמן
 נאמן איד בן ארץ גמלאן אן ערלונגיש. אונ איד בן גים

גידיעריג אונ מוגערין פון אונזערין זיך דורך העם
 גלות ונתתה לנו פליטה כזאת אונ האבם גייעבין צוא
 אונז אוי איין אנסרינונג פון דעם גלות כפר:
 (יד) אונ נאך דעם אלימען הנשוב להפך כמותה אוב
 מיר ועליון זיך אום קערין צו פר שפערין דינגע
 סצות אונ צו מתחתן זיין זיך מיט די ראויגע אום
 ווערדיגע היידן הלא האבם בני עד כלה וועקסבר דאך
 פר וואר צארנין אין אונז בני דוד וועקס אונז נאר
 פאר לענדן ראם מין איבער בלייבונג אונ קיין
 אנסרינונג וועט גים איבער בלייבין פון אונז:
 ישראל די ביקט אין צדיק דר מיט ווס מיר זענין
 היינטגען סאג הנו לפניך באשחתינו אונ נון מיר
 זענין פר דיר נאם מיט אונזערע זינד כי אין למסור
 לפניך ווארם מיר קענין גים באשחתינו פאר דיר אוף דער עבירה וואם מיר האבין גיטאן:

(טו) ה' אלהי ישראל צדיק אלה נאם דער נאם פון די
 ישראל די ביקט אין צדיק דר מיט ווס מיר זענין
 היינטגען סאג הנו לפניך באשחתינו אונ נון מיר
 זענין פר דיר נאם מיט אונזערע זינד כי אין למסור
 לפניך ווארם מיר קענין גים באשחתינו פאר דיר אוף דער עבירה וואם מיר האבין גיטאן:

י (א) ובהתפלה עזרא ובהתודותו אונ אז עזרא הטתפלה גיטאן אונ האם מתודה גיווען בוכה ובתפלה לפני בית
 האלים הט ער גיוויינט אונ אז גיפאלען פאר גאמס הוין נקבצו אליו מישיאל זענען איין גיוויינט
 גיווארין צו אים פון די ישראל וייצר איין גרום איין נאמלונג מאנען אונ ווייבער אונ קינדער כי בני העם
 נוארם הם פאלק האבנן גיוויינט איין גרום גיוויין: (ב) בננו שפניה בן יחיאל אונ ער הם גישריגן שפניה

בן

יא

עזרא י

אֲנַחְנוּ מְעַלְנוּ בְּאֱלֹהֵינוּ וְנִשְׁבַּח נָשִׁים נְכַרְיוֹת מֵעַמִּי
הָאָרֶץ וְעַתָּה יִשְׁמְקוּהָ לְיִשְׂרָאֵל עַל־זֹאת: יוֹעֵתָה
נְכַרְת־בְּרִית לְאֱלֹהֵינוּ לְהוֹצִיא כָּל־נָשִׁים וְהַנּוֹלָד
מֵהֶם בְּעֵצַת אֲדָנִי וְהַחֲרָדִים בְּמִצְוֹת אֱלֹהֵינוּ
וְכַתּוּרָה יַעֲשֶׂה: י קוֹם כִּי־עָלֶיךָ הַדְּבָר וְאֲנַחְנוּ עִמָּךְ
חֹזֵק וְעֵשֶׂה: ה וַיִּקָּם עֲזָרָא וַיִּשְׁבַּע אֶת־יִשְׂרָי הַכַּהֲנִים
הַלְוִיִּם וְכָל־יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת כְּדִבְרֵי הַזֶּה וַיִּשְׁבְּעוּ:

ר"א נכתב ביום י' בשבוע ה' קדוש כד :

ויקם

רש"י

והחרדים במצות אלהינו. ויראי שמים ויולאים:
וכתורה יעשה. העובד המעשה הזה אשר יולא אשתו
ובנו העכומ': (ד) ואנחנו עמך. להיות מסכימים עמך:

אבן

עזרא
(ב) יש מקור. חסר ה"א התימה מן קוית ה' קותה נפשי:
(ג) ועתה. והנולד מהם. כמו מהן: בעצת אדני.
לקרב אל קבל ה' או להרחיקו לאחז מהקריבו אחד מהם
ואולי הולאים שלא היו גיורת כרות המאכזב. וחכמינו ז"ל

רלב"ג

בקול רב כדי שיבטע לב סכסוכים צד: (ב) יש מקור לישאל על זאת. ר"ל מקור מים ידעו ויפסחו והוא שיבטע רעב דמכו לזולא
כל הנשים והנולד מהם. מו י"ה מקור מענין תקום ועשמו והלויין יש לבס תקום לסטה מלאת המעלה והענין אחד אך שיפוט:

מצודה דוד

(ב) בקור. מלשון תקום ותומת: (ג) והחרדים. הממחרים:
(ד) קום. הוא פנין זכור וכן קום עזר (יחזקאל א')

הפלה עזרא בנו העם אשר נמלכו עמו (לקול צהים נקבטו
קבל רב: (ב) ונשב. הושתנו נבחינו לקחת אותן לנשים: יש
כ"ה. יש תקום לנבא הענין הזאת: (ג) כל נשים. מצוות המכזבים:
כ"ה ולא תחתן וגו' כי יסור וי' (דברים ז'): והחרדים במצוות
וכסר נעשה קן או יעשה לכד התורה: (ד) קום. היה ויהי נדבר כי
היום עמך כעזרמך: (ה) וכל ישראל. שר כל ישראל:

תירוש ע"מ

בן יחזרא פון די לייט פון עירם אונג האט גיזאגט
צו עזרא אנתו פאלטי באלהינו מיר האבן גיפעלשט
אין אונזער נאט אונג האבן געזעט אין אונזערע
היינער פֿרעקלדע ווייבער פון די פֿעלקער פון דעם
לאנד מיר זאלן זיי נעמן צו אונז פֿר ווייבער זעה
יש מקור לישראל על זאת אונג היינט אין נאך פֿר האבן
אין האפונג צוא דיא ישראל אוף דעם דאזיגען:
(ג) זעה נכרת ברית לאלהינו אונג היינט לאמער כורת
ברית זיין פֿר אונזער נאט אז מיר זאלן אוס ציהען
אלע ווייבער ווס זיי זענען די מעקטער פון היידן
והנולד מהם אונג די קינדער ווס זענן גיבארן פון זיי
בעצת אדני מיט נאמס עצה אונג מיט זיין ווילן זאלן
מיר דס קאן אונג מיט דר עצה פון די וואס איילין
אונג צימערין אין די מצות פון אונז נאט צו מקיים
זיין זיי נכרתה יעשה אונג ווי דער דין הורה אין אוי
זאלן מיר שוקן: (ד) קום פֿר זעה הדבר לשאי אוף די

קדך חנן יעשה אונג מיר זענען מיט דיר דרום שטארק
גיטמאגען אונג האט שטארקן די הארץ פון דיא
פֿדך חנן זיי זאלן קאן א.א.וו זיי דיא דאזיגע נאך וואס
ארויזען

הנולד. הכנים אשר נולדים מהן: בעצת ה'. בעצת עלת ה'
בעצת הכתובים. הכתובים נמנו להביא ובהורה יעשה. וכל
סוף מנעט עליו כי אחי האדם נולדו: ואנחנו.

לקומי ירמים

נעקובן זיין צווישן איך איר זאלס סוף צוא נעמן צום קלערין
וויבן פאבין דעם יאר סינפֿרת. איך בין נאר געקובען לערנען
אונג קערן וויא אויז איז וועס פאבן דעם יאהר פֿענער. האט
בן שבען גיאט צו שבואל הקבן זיין דא פֿיין ווען. די בייס
וויקום די זאלס זענען צווישען אונג אונג קעבר זיין דעם יאר.
נאר איצט קען שוין זיין ווארום די בנן האבן גיאטס דיא
גיטמישן וואס דארפן קעבר זיין דעם יאהר. ביזן אנגערייט
ווערן צו דער נאך מיט אקטא פֿריער. אונג די בייס גיט בשטילעס
גיארן צו דר יאה פֿון נעבסן. זאגט דיא נבזרא דער קינעש
וואס איז אויף געקובען אן ערלויבניש זיט נעמן שבואל
הקבן ווארום שבואל הקבן איז גרען איינער פֿון דיא ויבן
וואס זענן בשטילעס גיארן צוא קעבר זיין דעם יאהר דאס איז
גיטן אין אגבֿרד. נאר שבואל הקבן היט געקום דר קינעש
וואס איז אויף געקובען אן ערלויבניש זיט מיר אראם זיין.
זעט ער דאך פֿארשענס ווערן. דריבער האט שבואל הקבן
גיאטס אויף זיך אז ער איז אויף געקובען אן ערלויבניש. אונג
ווייל שבואל הקבן איז אויך געסען ביים זיין צו וויקען. זענען
גיארן געקובען בשטילעס. אפאלה האט בשטילעס די
האט גיערעט מיט די פֿיסידיס. האט ער געשפֿירט ארים פֿון

עזרא ווארום אוף דיר איז גיזוארפֿן די נאך זאנחנו
דיר אונג בוא דערניגען: (ה) זעה עזרא איז עזרא אוף
פֿהנים אונג לויס אונג די הארץ פון פֿר ישראל לשיבת

וַיָּקָם עֲזָרָא מִלִּפְנֵי בֵּית הָאֱלֹהִים וַיֵּלֶךְ אֶל־לְשַׁכַּת
 יְהוֹחָנָן בֶּן־אֵלִישִׁיב וַיֵּלֶךְ שָׁם לֶחֶם לֹא־אָכַל וּמִים
 לֹא־שָׁתָה כִּי מֵתֵאָבֵד עַל־מַעַל הַגּוֹלָה׃ וַיַּעֲבִירוּ קוֹל
 בִּיהוּדָה וּירוּשָׁלַם לְכָל בְּנֵי הַגּוֹלָה לְהִקְבֹּץ יְרוּשָׁלַם׃
 וְכָל אֲשֶׁר לֹא־יָבֹא לְשָׁלֹשַׁת הַיָּמִים כַּעֲצַת הַשָּׂרִים
 וְהַזְקֵנִים יִחַר־ם כִּלְרֹכוּשׁוֹ וְהוּא יִבְדֹּל מִקְהַל הַגּוֹלָה׃
 וַיִּקְבְּצוּ כָל־אֲנָשֵׁי־יְהוּדָה וּבְנֵי־מִן וּירוּשָׁלַם לְשָׁלֹשַׁת
 הַיָּמִים הוּא חֹדֶשׁ הַתְּשִׁיעִי בַּעֲשָׂרִים בַּחֹדֶשׁ וַיֵּשְׁבוּ
 כָל־הָעָם בְּרוּחַב בֵּית הָאֱלֹהִים מֵרַעֲיָדִים עַל־

הדבר

ת"א לא יבא . מ"ח ימות פט גמין לו פלס יח ע"אס מ"ד :

רש"י

(ו) קול . כרוז . (ח) לשלש הימים . לסוף שלשת על הדבר . מתייראים על הדבר מתייראים היו ממכסול
 הימים : (ט) חודש התשיעי . הוא חדס כסליו : מרעידים כל עכירה זאת : ומהגשמים . ומן הגשמים היורדים
 אבן עזרא

(ט) ומהגשמים . ומרוכ הגשמים מרעידים :

רלב"ג

(ח) יחדס כל כטבו . יהיה כל קטבו חדס : והוא יהיה נבדל מקהל הגולה : (ט) כדכחוז בית סלחיה . הוא כדכחוז אשר לפני בית סלחיה
 מצודת דוד
 (ו) ויעבירו . הכריזו לומר לכל הגולה וכו' : (ח) לשלש הימים .
 לסוף ג' הימים מעט הכרוז : כעצת וגו' . אשר הגבילו זה הזמן :
 והוא יבדל . לא ילכו איתו לקהל הגולה עדכד מהכדלים :
 (ט) ברוחב . כדמנוחס היו כדכד הכוס וכן כדכד סלחיון כע"ש

פירושים

אויוען שמיים יושבתי האבן די הארין ישווארין אז
 זיי נאלאזו מאן : (ו) וקם עזרא מלפני בית האלהים אין
 עזרא אופ גישמאנין פון נאמס דהו אונ אין גינאנגן
 צי דר לשפה פון יוחנן בן אלישבי וילך שם אונ אין
 גינאנגין אהין קיין ברוח האם ער גיט גינעסין אונ
 קיין וואסער הט ער גיט גיטרונקן כי סהאבל ווארם
 ער האט גיטרערט אופ דעם פעלמשונג פון די
 ישראל בני הגולה : (ז) ויעבירו קול אונ מען הט אום
 גירפין איין אום רופונג אין לאנד יהודה אונ אין
 ירושלים לכל בני הגולה צו די אלע וום זענן גיקומען
 פון דעם גלות להקבץ ירושלים זיי נאלו זיך איין נאמלן
 קיין ירושלים : (ח) וכל אשר לא יבוא אונ דר וום וועם
 גיט קומען אין סוף דריי מעג פון דעם אום רופען
 אזו ווי די עצה איז פון די ערים אונ זקנים יחרם כל
 רכוש זאל פר וויסט ווערין גאר ניין גומס והוא יבדל
 מקהל הגולה אונ ער זאל ניין אפ גישייר פון דעם
 איין נאמלונג וום זענן אופ גינאנגן פון דעם גלות :
 (ט) ויקבצו כל אנשי יהודה האבען זיך איין גינאמילט
 אלע מאמען פון שבת יהודה ובנימין קיין ירושלים
 גיינער חודש נדס אין כסליו אונ אין צוואנציגסטן

מצודת ציון
 (ו) לשכה . ענין חדר מה : (ח) יחרם . ענין מוכן וסביון :
 (ט) מרעידים . מלכון כעדה וכתם :
 לרחוב המנוח (ד"כ כט) : כרעידים . היו כועדים על
 לקושי יקרים
 קנאביל . האם ער גינאנס דר מלכוד וואס האם גינעסין קנאביל
 זאל ארום גיין פון בית המדרש . זענען אלע תלמידים ארום
 גענאנגען פון בית המדרש אופ סארטן האם גינאנגן רבי
 שפען דער פון רבי צוא רבי חייא אונ האם גינאנס צו אים
 פאר וואס האסו גינעסין קנאביל אונ דוא האסן כמעט גינען
 מיין סאסער . האם רבי חייא גענאנס חיו איד וועל גיט סאקן
 אזו צואך . גאר איינער פון די תלמידים האם דאס גינאקן .
 אונ ווייל איד האב גינאמס ער זאל גיט סאשעס ווערין
 דריבער בין איד ארום גינאנגען מען זאל גינען איד האב
 גינעסין די קנאביל . רבי חייא האם דאס אפ געקערנט פון רבי
 פאיר . אאשה פון אסאל געקומען אין בית המדרש פון רבי
 פאיר אונ ווי האם גינאנס צוא רבי פאיר רבי איינער פון איד
 האם מיד פקדש גינען . האם רבי פאיר איר גינעבין אנס .
 האם אלע תלמידים איר גינעבין גמין . דער וואס איר
 באפט פקדש גינען זאל גיט פאר שעסס ווערין . אונ רבי פאיר
 האם דעם געלערנט פון שביבית בן חילאל . אונ שביאל הקטן האם
 דאס געלערנט פון שביבית בן חילאל . אזיילי שביבית בן חילאל
 האם גיט געהאט אויב פון די פעלקער . פון דעסגעווענין האם
 ער גינאנס צו עזרא אצטנו מעלני בה . מיר האבין געזינדקט .
 מיר האבין געקומען גולשע ווייבער . האם ער זיך מיט געקעכנס
 מיט דוא וואס האבין געזינדקט :

אין די דריי מעג פון חודש התשיעי דם אין גינען דר
 טאג אין חודש יבשבו כל העם ברוחב בית האלהים אונ
 גאר

עזרא י

הַדְּבַר וּמֵהַגְּשָׁמִים : וַיִּקָּם עֲזָרָא הַכֹּהֵן וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים אַתֶּם מֵעַלְתֶּם וְתֹשִׁיבוּ נָשִׁים נְכַרְיֹת לְהוֹסִיף
 עַל־אַשְׁמַת יִשְׂרָאֵל : י וְעַתָּה תָּנוּ תוֹדָה לַיהוָה
 אֱלֹהֵי־אַבְתֹּיכֶם וַעֲשׂוּ רְצוֹנוֹ וְהִבְדְּלוּ מֵעַמֵּי הָאָרֶץ
 וּמִן־הַנְּשִׁים הַנְּכַרְיֹת : יו וַיַּעֲנוּ כָּל־הַקְּהָל וַיֹּאמְרוּ קוֹל
 גָּדוֹל כֵּן כַּדְּבָרֶיךָ עָלֵינוּ לַעֲשׂוֹת : יא אָבֵל הָעַם רַב
 וְהָעֵת גְּשָׁמִים וְאִין כַּח לַעֲמֹד בַּחוּץ וְהַמְּלֹאכָה לֹא־
 לְיוֹם אֶחָד וְלֹא לְשָׁנִים כִּי־הִרְבִּינוּ לַפֶּשַׁע בַּדְּבַר
 הַזֶּה : יב יַעֲמֹד־נָא שָׂרֵינוּ לְכָל־הַקְּהָל וְכָל־אִשֶּׁר
 בְּעָרֵינוּ הַהֹשִׁיב נְשִׁים נְכַרְיֹת יָבֵא לְעֵתִים מְזֻמְנִים

עליהם הם היו רעודים ועלונים : (יא) התודה . וידו :
 (יג) והעה גשמים . שהגשמים יורדים עליו והמלאכה .
 מנחת שי
 (י) ופשיבו . במקל רפוסים כהוה ורשיבו שהיו בקמן ועוטו
 כוה ל ראו חלל כמולס : (יב) כדברך . כדברך קרי :
 (יד) לכל הקהל . הנהג' דנעאל : וכל אשר . מנחה כקלס ספריס
 ולכל ועלס כמעוטס : שהשיב . ס"ל שניס כמולס :

חזן מנעורה כי אין ראו ליש כעזרה : (יד) הסוסי לשיס נכריות . כ"ל אשר הוסיב לשיס נכריות :
 מצודת ציון
 (ט) תורה . סודלה : עני סכס וקביעות כמו
 כעסיס מוזמנות (כמסי יג) :

סע וסחמסעו עליו ועכו מנחה כלונו : כעני הארץ . לכל סח
 כדברי : (יג) העם . כוסלי הסע"ס הסע רניס וסין כמן כעסיס
 ספריס הססיס ססו"ס : כי הרבינו . כ"ל רניס סס אשר סעטו כדבר סוס :
 סס כירושלס עד יושלס הדכ" : החשיבו . אשר הוסיב כעיות נשיס עזר"ס : לפי ספס אשר יכינו להס ספריס :

פירוש ע"מ
 נָאֵר דָם פֶּאֶלֶק וְעָנָן גִּזְעִין אוֹף דָּר גָּאֵם פֿון גָּאָטָם
 הוּא פֿרעדיש על הדבר וּפְהַגְשָׁמִים זײ האַבִּין גִּזְעִיטערט
 פֿון וועגן דעם כּוֹשׁוֹף פֿון דער עִבְרִיָה אונ פֿון
 וועגן די רעגניס וּס אוֹף זײ איז גִּבְאָנָגָן : (י) וְגַם
 עָרָא סִפְהָּ אִיז עָרָא סִפְהָּ אוֹף גִּישְׁמָאָן אונ האַט
 גִּזְאָמָט צו זײ איר הַט גִּיפֶּלְמָשֵׁם אִין אוֹנְעֵרְן גָּאָט
 אונ האַט בּוֹעֲצֵם הִירִיגִישֵׁע ווייבֶער אִין אִיינֶערֶע
 הִיינֶער זײ נָאָרִין נִיין צו אִיינֶער צו ווייבֶער לְהוֹסִיף על
 אִשְׁפַּת יִשְׂרָאֵל צו קערן דר מיט אויף די וינד פֿון די
 יִשְׂרָאֵל : (יא) וְעַתָּה תָּנוּ תוֹדָה אונ היינט זייט כּתּוּבָה
 צו גָּאָט וּס עָר אִיז דר גָּאָט פֿון אִיינֶערֶע עֲלִטְעֵרִין
 גֵּעֶשֶׁר רְצוֹנוֹ אונ מוּט זײן ווילן וְהִבְדִּילוּ מִנְּטֵי הָאָרֶץ אונ
 ווערָם אַפּ גִּישִׁיד פֿון די פֶּעֲלָקֶער פֿון דעם לֹאֲנֵד
 אונ פֿון די הִירִדֶענישֵׁע ווייבֶער : (יב) וַיַּעֲנוּ כָּל־הַקְּהָל
 הָאָבִין דָם גָּאָצֵע אִיין זאמלונג גִּישִׁרָנָן אונ האַבִּין
 גִּזְאָמָט מיט אִיין גָּרוֹם קוֹל כּוּ כַּדְּבָרֶךָ עָלֵינוּ לַעֲשׂוֹת עִם

וְעִמָּהֶם זָקְנֵי עִיר וְעִיר וּשְׁפִטָּיהָ עַד לְהָשִׁיב חֲרוֹן
 אַף־אֱלֹהֵינוּ מִמֶּנּוּ עַד לְדַבֵּר הַזֶּה׃ מ׃ אַךְ יוֹנְתָן בֶּן
 עֲשָׂהאֵל וַיְחַזֵּיחַ בְּנִתְקוּהָ עֲמְדוּ עַל־זֹאת וּמִשָּׁלֵם
 וּשְׁבַתִי הַלְוֵי עֹזֵרִים׃ מ׃ וַיַּעֲשׂוּכֶן בְּנֵי הַגּוֹלָה וַיִּבְדְּלוּ
 עֹזְרָא הַכֹּהֵן אֲנָשִׁים רָאשֵׁי הָאָבוֹת לְבֵית אֲבֹתָם
 וְכָלֶם בְּשֵׁמוֹת וַיֵּשְׁבוּ בַּיּוֹם אֶחָד לְחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי
 לְדַרְיוֹשׁ הַדְּבָר׃ י׃ וַיִּכְלְאוּ בְּכָל אֲנָשִׁים הַהֹשִׁיבוּ נָשִׁים
 נְכָרִיּוֹת עַד יוֹם אֶחָד לְחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן׃ י׃ וַיִּמְצֵא
 מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים אִשָּׁר הֵשִׁיבוּ נָשִׁים נְכָרִיּוֹת מִבְּנֵי
 יִשׁוּעַ בֶּן־יִזְדָּרְק וְאֶחָיו מַעֲשִׂיָה וְאַלְיָעֹזֵר וַיִּרִיב

עד להשיב . עד אשר ישוב הרוח של הקב"ה מעלנו :
 (טו) עמדו על זה . לקחת על דבר זה : עזרום .
 בכ"ל . והשלמו את תיקון המעשה מן האלמנים אשר הושיבו

בשכור הענין הזה : (טו) ויבדלו עזרא הכהן אנשים .
 הכר וי"ו והטעם ולאשים : לדריוש . מלה זרה בעבור
 היו"ד והוא בן הרבע אותיות ומכנין הכדד הדגוש ובה
 בחולם על דרך יסור יסרני קוה קויתו ויכרך ברוך . והטעם
 לדרוש : (י) ויכלו בכל . הני"ת במקום שנים והם

עזרא
 רש"י
 רלב"ג
 (פז) ויבדלו עזרא הכהן אנשים ראשי האבות : לדריוש הדבר . כ"ל לדרוש הדבר מי הם
 המוטלים : (י) ויכלו בכל אנשים הושיבו נשים נכריות . כ"ל שככה שלמו בכל המקומות לדרוש מי הם האלמנים שהשיבו נשים נכריות :

מצורת דוד
 הכתובים העמו"ס : ויבדלו . הבדילו את הנשים העמו"ס והמגדליות
 היו עזרא הכהן והנשים ראשי האבות של בית אבות כ"ל ראשי
 המשפחות : וכלם בשבות . ראשי האבות הם היו ידועים ונכריו
 בשמות וזה לרוב שכיבות : לדריוש . כמו לדרוש והיו"ד נוספת :
 (י) ויכלו . שלמו דבר הכדל בכל האלמנים אשר הושיבו נשים
 נכריות מעט שכיבו עד יום אחד וגו' : (יח) מעשיה וגו' . הם

ע"ט
 פירוש
 שָׂמַט אֹנִי אִירַע שׁוֹפְטִים אֹנִי אֲזוּ לֹאנָה וְאֶלְוִי יִיא
 שָׂרִים וַיַּעֲזֵן אִין וְרוֹשְׁלִים עַד לְהָשִׁיב חֲרוֹן אַף אֱלֹהֵינוּ
 סָבְנוּ בַּיּוֹם וַיִּי וַיַּעֲזֵן אֹמֵר קַעְרִין אֹנִינְעֵר גָּאֵסֵם גָּרִים
 צָאֲרִין פֹּון אֹנִינְעֵר דִּינְנוּ מַר לְדַבֵּר הַזֶּה בַּיּוֹם וַיִּיא וַיַּעֲזֵן
 גֹּמֵר וַיִּין דִּי רֵאֲזִיעֵנָה וְאֵךְ פֹּון דַּעֵם אַף שִׁידוּנְגֵי וַעֲמֵם
 זִיךְ דַּעֲכָמֵם סָאֵר אֹמֵר קַעְרִין גָּאֵסֵם גָּרִים צָאֲרִין פֹּון
 אֹנִינְעֵר אֲזוּ הָאֲבִין דִּי יִשְׂרָאֵל גִּינְאָנְטֵם צוּ עֹזְרָא : (טו) אֵךְ
 יִנְתֵּן בִּן עֲשָׂהאֵל גִּינְעֵרְטֵם וַיִּתְּנֵן בֶּן עֲשָׂהאֵל אֹנִינְעֵר
 בֶּן הַקְּוֵה הָאֲבִין וַיֵּךְ גִּישְׁמַעֲלֵם צוּ קְרִינְוִין אֹף דַּעֲר
 דְאֹנִינְעֵר וְאֵךְ וַיִּסְמַלֵּם אֹנִינְעֵר אֹנִינְעֵר שְׁבַתִי דַּר לְוִי
 הָאֲבִין גִּיהָאֲלָפִין דִּי יִשְׂרָאֵל אֹנִינְעֵר גִּישְׁמַעֲלֵם
 צִיעֵרַע הָעֲנַם צוּ דַּעֲר דְאֹנִינְעֵר וְאֵךְ : (טו) וַיַּעֲזֵן בִּן
 בְּנֵי הַגּוֹלָה אֹנִינְעֵר בְּנֵי הַגּוֹלָה הָאֲבִין אֲזוּ גִינְאָן אֲזוּ

עזרא י

וַגְּדֹלְיָה׃ יוֹיָחֵזְקִים לְהוֹצִיא נְשִׁיהֶם וְאֲשָׁמִים אֵילֶי-
 זָאן עַל-אֲשָׁמָתָם׃ כ וּמִבְּנֵי אֹמֶר חֲנַנִי וְזַבְדִּיָּה׃
 כ"א וּמִבְּנֵי חֶרֶם מַעֲשִׂיהָ וְאֶלְיָה וְשִׁמְעִיָּה וַיְחִיא אֶלְעָזָר׃
 כ"ב וּמִבְּנֵי פִשְׁחֹר אֶלְיָזָר וְעִינִי מַעֲשִׂיהָ יִשְׁמַעְיָאֵל נְתַנְאֵל
 יוֹזָבֵד וְאַלְעָשָׂה׃ כ"ג וּמִן הַלְוִיִּם יוֹזָבֵד וְשִׁמְעִי וַקִּלְיָה
 הוּא קְלִיטָא פְתַחְיָה יְהוּדָה וְאַלְעָזָר׃ כ"ד וּמִן
 הַמִּשְׁרָדִּים אֶלְיָשִׁיב וּמִן הַיְשָׁעִים שְׁלֹם וְטָלָם
 וְאֹרִי׃ כ"ה וּמִיִּשְׂרָאֵל מִבְּנֵי פֶרְעֵשׂ רַמְיָה וַיִּזְיָה

ומלכה

ר"א ויסו ידס . כדוסיס יא :

רשי

כשים של עכו"ם כי הואיל אלו: לחודש הראשון עד יום אחד
 בניסן: (י"ט) יום . עלתה כמו שה' די יואב חתך בכל זאת
 מנחת ש' (כ"ב) ונבני פשחור אלזעזרי . כנחלת מדייקים מלא יו"ד חתך ע"י
 ועל ומבני זחור אלי ועני' לנקמן נמסר לית חסר וז"ע
 דמי' : ישמעאל נתחלל . כנקלת ספרים ונתחלל בזוא' ואין נחוש
 עליהם : (כ"ג) קליטא . ש' ספרים כד"א :

רל"ב

למלכיהוה אלהינו לא נחלנו עונם אשם לביעול עבו"ם וחולי ענת הראשים היה לעשות כן :

רל"ג

(י"ט) ואשמים איל לאל על אשמתם . ודמה שזאת היתה הוראת שעה כי לא מלאנו אשם דבעילת נכרית כ"א כשפחה חרופה . והנה הוכחנו להוציא
 הכנים שהיו להם מהן כי הכן הוצא מן הגויה הוא צנה לא . כן ישראל כעש"כ כעקומות הרכה עהחורה . הנה זה באור מה שיערך אל באור
 בזאת הפרשה אשר הכנינו באורה בזה המקום . ואולם התועלות המועילים עזה הספור הם : התועלת הראשונה היא להודיע שהוא רחוי
 לאלים שיעיין בדרכים שהוא פונה אליהם שיגלה בהם מה שיכון בתכלית מה שאפשר ולא תמלא חספסר כבהיות עזרא אלל כבכר הוצא אל
 לאור הנה שם ימים ששם לעיין בעולות עמו אל ישלם לו בהם מנוקשו וכאשר ראה שלא היו עם לויים ומשפחות לבית אלהים שהחל
 להלוח במקום אשר נעלמו אשמים רחשים ואנשים חכמים ושלחם אל אלו שהוא הלאה עם ואל אחיו ואל הנכונים למען ישיגו מנוקשם
 דחוסן שכל כי האשמים הלאשים הם הנכונים וכן החכמים הם הנכונים וכאשר יקובלו שני אלה היו יותר שלמים ויותר מוכנים להשלים
 בליחוסם . ולא הספיק לעזרה כל זה אצל שם צפיהם דברים יאמרו שם כדי שיהיו דברים יותר שלמים ויותר מוכנים להודיע התועלת
 וזה גם כן זכר כי בהיות עזרא אלל נהר הלאה נתן אל לבו הסכנה אשר יהיו הוא הסכנה עמו מקני' לבי יהודה ונגמין ועמו כלום
 נפשו הוא והעולים עמו והסחללו לה' ית' להסיר נפשות הדרך להליכם מלל לויי ווארבר עד שמעמד להם ה' ית' והכניסו שאל יקדם
 רע בדרכם : התועלת השני הוא להודיע שראוי לקדם פני ה' ית' כלום ובתפלה בעתות הליך והפחד וזה זכר כשכח לנו עזרא ויסעמו
 והסחללו לה' ית' כאשר יראו מאויר ואורב בדרכם וכן ספר שבכר אם עזרא והסוד והתפלל על מצל הגולה ליראהו פן יעשן אף כי בהם
 וביה זה כן יבי ית' כלום עם התפלה תועלת לטובים ולרעים אמנם לרעים כי מפני הלאה הנפש הכסמית ויחלשו תחומיה יכשר לו
 יותר להתקרב אל ה' ית' ולעזוב את דרכו הרעה ולהיה היתה תפלתו יותר נשמעת . ואולם למוכים ימלא בזה תועלת כי מפני שסם

מצודת דוד

הסיניו כשים עכו"ם : (י"ט) ויחננו ידם . תקעו כף להוציא נשים
 ולהביא קרבן אשם חיל מן הלחן בעבור האשמה והיתה הוראת

פירוש

די פהנים וכן האבין פנעצמ היידענישע ווייבער
 אין ווייערע היידער דריינו סבני ישינו פון די קינדער
 ישוע פן יוצדק און וייני ברירד מעשקה און אלעזר
 און קריב און גדליה די האבין גינמקען היידענישע
 ווייבער : (י"ט) ויחננו ידם להוציא נשים האבקען וייא
 גיגעבין וייער האמט (בלומר וייער עצה) ויי נאלין
 אום ציהען וייערי ווייבער ואשמים איל זאן על אשמתם
 און נאמן ברענגין ויידער פון די שאף פון איין קרבן
 אשם אורף פון ייער שולד : (כ) ומבני אמר און פון דיא
 קינדער און אמר הכהן המ חנני און זבדיה גינמקען
 היידענישע ווייבער : (כ"א) ומבני חרם און פון דיא
 קינדער פון חרם הכהן המ מעשקה און אליה און

ע"מ

שמיניה און יחיאל און עזריה גינמקען היידענישע
 ווייבער : (כ"ב) ומבני פשחור און פון די קינדער פון
 פשחור הכהן המ אלזעזרי און מעשקה און ישמעאל
 און נתנאל און יוזבד און אלעשאר גינמקען היידענישע
 ווייבער : (כ"ג) ומן הלויים און פון די לויים המ יוזבד
 און שמעי און קלדיה דם איו קלימה די האבין גינמקען
 היידענישע ווייבער פתחיה און פתחיה און יהודה
 און אלעזר : (כ"ד) ומן המשרדים אלשיב און פון דיא
 וינגערס המ אלשיב גינמקען היידענישע ווייבער
 ומן השוערים און פון דיא מויער היידענישע שלום
 און טלם און אורי גינמקען היידענישע ווייבער :
 (כ"ה) ומישראל און פון דיא ישראל האבקען גינמקען
 היידענישע

וּמִלְכִּיָּה וּמִיִּמָן וְאַלְעָזָר וּמִלְכִּיָּה וּבְנֵיהֶּ: ^כ וּמִבְּנֵי
 עֵילָם מִתְּנִיָּה זְכַרְיָה וַיְחִיאֵל וְעֵבְדֵי וַיְרַמּוּת וְאַלְיָה:
 כ"ו וּמִבְּנֵי זְהוּא אֶלְיָעִנִי אֶלְיָשִׁיב מִתְּנִיָּה וַיְרַמּוּת זְחָדָר
 וְעִזְיָזָא: ^{כז} וּמִבְּנֵי בְבִי יְהוֹחָנָן חֲנַנְיָה זְבִי עֲתָלִי:
 כ"ח וּמִבְּנֵי בְנֵי מִשְׁלֵם מִלּוֹךְ וְעֵדִיהָ יִשׁוּב וְשֶׁאֵל
 יְרַמּוּת: ^{כ"ט} וּמִבְּנֵי פַחַת מוֹאֵב עֲדָנָא וּכְלָל בְּנֵיהֶּ
 מַעֲשִׂיָּה מִתְּנִיָּה בְּצִלְאֵל וּבְנָוִי וּמְנַשָּׁה: ^{ל"א} וּבְנֵי חָרָם
 אֶלְיָעִזָּר יִשִׁיָּה מִלְכִּיָּה שְׁמַעְיָה שְׁמַעוֹן: ^{ל"ב} בְּנֵימָן
 מִלּוֹךְ שְׁמַרְיָה: ^{ל"ג} מִבְּנֵי חָשִׁם מִתְּנִיָּה מִתַּתָּה זְבָד
 אֶלְיָפְלֵט יִרְמִי מְנַשָּׁה שְׁמַעִי: ^{ל"ד} מִבְּנֵי בְנֵי מַעְדִי
 עֶמְרָם וְאוּאֵל: ^{ל"ה} בְּנֵיהֶּ בְּדִיהָ כְּלוּהִי: ^{ל"ו} וְנִיָּה מִרַמּוּת

ירמיהו קרוי כלומר קרי מנחת שוי ארשיב
 (כח) ומבני בני ירמיהו: (כט) ירמיהו קרי: (לא) ישיה: יוד"ש שניה דגושה: (לב) מלך. בשוק: (לג) כלום.
 כלומר קרי כן הוא כשפניו סקלד מלא וכו' אמר למ"ד בנתיב:
 רלב"ג

מוטמנים והם מלשערים על זה הכה על כך ההשגחה עליהם יסור הרע שהם מלשערים עליו וזהוהי מפני זה תשלמה כשעמתי: והליל
 ההלכה שחיים ראויים שהדבק בהם כמו ההשגחה הולח מפני ההשגחה הכללית הדקדק בהם והנה כזה הלך יתכן שחושבין ששלח האדם
 לזולתו: התועלת השלישית הוא להודיע שחבר יתקב דבר עם מהשליש אין כלאו שיתקב עמו דבר יתקב שיהיה מקביל אל הדברים אשר
 השמור עליהם השליש לתת את דקשתו כי חלוי יתקב עמו מה שזכר השני חזונו. ולזה תמלא כי מפני שהדברים שהגיעו ארבעה עשר
 יותר אל שכן לטורח דקשתו וכו' מה שזכר עזרא בלג המלך כי יד אלהי ישראל על כל מדינות ועודו וכו' על כל מיניו כי המלך
 זה המלך לב המלך וזה לעבודת בית ה' הלאה כדי שלא יהיה קלף על ידי אלהי ישראל על כל מדינות ועודו וכו' על כל מיניו כי המלך
 חיל וסרטים נשמרו בדרכי כי חלוי יתקב עמו מה שזכר עזרא בלג המלך כי יד אלהי ישראל על כל מדינות ועודו וכו' על כל מיניו כי המלך
 שהוא עזר לזכרון אין לזכרון שישבו על בהם אהה שחבר להם לקחת עולה על הדבר: התועלת הרביעית הוא להודיע שכלו לשפוק
 המאנו הרב על הקדש ביד רבים כמשקל כדי שלא יוכלו לקחת ממנו ולא ישיגו גם כן חשד כי אם לא יסיה הדבר כן היה בנה הקדש
 שישגם חשב לגנובו מן המאנו שהוא אם השפירו ואמרו זה שגם השפירו ואמרו הלא זה המאנו גנבו מהקדש. והם השפירו ויגנובו
 כי עזון גנבה הקדש חזרו ממנו ולזה ספר עזר הקדש עזר זה הקדש ביד שנים עשר אנשים בדרכי ושקל לחזק להם וזה שביטו
 כמשקל אל שרי הכהנים והלויים ושפי הכותב לישאל וזה כל משמחות ישראל וזה היו כל אלו נקיים מן החשב כי לא יוכל משה
 אחת מאלו לגנובו דבר מהקדש שלא ידעו זה כלם וזהו זה שביטו כלשונם בית ה': התועלת החמישית הוא להודיע שהם ראו לבינה

מצודת דוד

(ל) פחת מואב. מושל כמאזכ:

פירוש ע"מ

היידענישע ווייבער פבני פרעש פון די קינדער פון
 פרעוש הם רמיה און יונה און מלכיה און מימין
 און אלעזר און מלכיה און בניה גינמן היידענישע
 ווייבער: (כז) ומבני עילם און פון די קינדער פון דר
 מדינה עילם הם שמהנה און זכריה און יחיאאל און
 עבדי און ירמיהו און אליה גינמן היידענישע
 ווייבער: (כח) ומבני בני מישלם און פון די קינדער פון ירמיהו
 האם אלעני און ארשיב און שמהנה און ירמיהו
 און זכר און עזרא גינמן היידענישע ווייבער:
 (כח) ומבני בני און פון די קינדער פון בני יהוחנן
 און חנניה און זבי און עתלי גינמן היידענישע
 ווייבער: (כט) ומבני בני מישלם און פון די קינדער
 פון בני הם משולם און מלך און עדיה און ישוב

אֶלְיָשִׁיב: לוּ מִתְּנִיָּה מִתְּנִי וַיַּעֲשֵׂנוּ: לַח וּבְנֵי וּבְנֵי שְׁמָעִי:
 וְשַׁלְמִיָּה וְנָתַן וְעֵדִיָּה: מִּמֶּכְנַדְבִּי שֵׁשִׁי שָׂרִי:
 עֹזְרָאֵל וְשַׁלְמִיָּהוּ שְׁמַרְיָה: מִבְּשָׁלוֹם אִמְרֵיָּה יוֹסֵף:
 מִבְּמַבְּנֵי נָבוּ יַעֲיָאֵל מִתְּתִיָּה זָבָד וּבִינָא יְהוּ וַיֹּאֲלֵ
 בְּנֵיָּה: מִדְּפִלְאֵלָה נְשָׂאֵי נָשִׁים נְכָרִיּוֹת וַיֵּשׁ מֵהֶם
 נְשִׁים וַיַּשְׁיִמוּ בָנִים:

ויעשו קרו ידי קרו נשא קרו

בשלימות נגמר ספר עזרא . בעזרת האל הגדול והנורא

רשי

(מד) ויש בהם נשים ויש בהם בנים . ויש מקלתן שהיו להם נשים של עכו"ם שגדלו להם מהם בנים והכל הוציאו הנשים והבנים : ס'יק ספר עזרא

מנרת שי

אבן עזרא

(לו) ויעשו . ויעשו קרו : (ו) מנכדי . בעשרים מדויקים נכף קצר המ"ס לא כתי"ב וכליה גדולה לדבר כשרי הוא סימן לפסוקי פ' לך שם קצ"ו : (נג) ידו . ידי קרו : (מד) חלה עש"י . נשאו קרו :

רלכ"ג

הקדש לל קדש ולוה ספר כי עזרא חזר לארצו עסקו להם ההקדש . אחת קדש ל' והכלים קדש . כללו אהרני מפני זה ראו להפקיד להם הקדש זה מנזרח המועלות : הרובילה השישי הוא להודיע שהתקן בנים הוא עדינה קדש מלך ואש"פ שהיו בה עובדי ה' הם מנזרות הלל מרחם כי התקן שלמה בנסות נגוים אש"פ שהתגירו כנגלו מאלו והרבה את הוליו . ולזה תמלא בהשפלת מנחת המזבחה כמלאה בישאל זה ההשפלות כנגלו והשחזר לנקות ישראל מנחה עמבויקת עד שלח היה חושש אל לנצר שהיו מלשעים מפני הושיעם כדי שמהרו להתקנות מה השטח קודם שיבצר חף פ' י' בהם : ההיולת השבועי הוא להודיע שמי שיראה טלם יבא להוכיח ויקשה מאל לנכחים לקבל הוכחה ראו שיתקדם להתנהג באופן שיקבלו המוכר מעמנם . ולזה תמלא כי מבני שבוע עזרה הקטוי שיהיה לבעלי חלו הכשים להוליו ונחוליו בניהם עשה הענין בהכנה כשלה עד שבולת הוכיחו אותם טיבה מעמנם מפני זה ששמעו מדברי עזרה בדברו עם ה' ית' שבהר בדכיו בתגלות הדבור ששמו הענין הזה הם באופן כדלוי שיאמר בהם ה' ית' עד כלת ללוח שרית הפלשה ולזה היה עזרה בוכה ומתנפל לפני החלשים וקדש בגדו ומצילו עד שלחו הדברים שהיו לוטו עזרה לה' ית' בהתגלו לפניו סיליו ספר גדולה על כל העולה והסמינו מעמנם להוליו הכשים הכן ובניהן . ואש"פ שהיו רבים כמו שספר בהם לא היה חזק מהם שלא הכשים בה :

מצורת דוד

(מד) ויש בהם נשים . מקלת נסה נשאו נשים עכו"ם : וישומו בנים . ל'ל ילדו עמקו בנים : ס'יק

פירוש ע"ט

אונ בְּנֵיה אונ בְּנֵיה אונ בְּנֵיה : (לו) וְנָתַן אונ נָתַן אונ מְרֻבּוֹת אונ אֶלְיָשִׁיב : (לז) בְּתֵנִיָּה אונ סַתְנִיָּה אונ מִתְּנִיָּה אונ וַיַּעֲשֵׂנוּ : (לח) וּבְנֵי אונ בְּנֵי אונ בְּנֵי אונ שְׁמָעִי : (לט) וְשַׁלְמִיָּה אונ שַׁלְמִיָּה אונ נָתַן אונ עֵדִיָּה : (מ) מִמֶּכְנַדְבִּי אונ מִכְנַדְבִּי אונ שֵׁשִׁי אונ שָׂרִי : (מא) עֹזְרָאֵל אונ עֹזְרָאֵל אונ שְׁמַרְיָה : (מב) שָׁלוֹם שְׁלוֹם אונ אִמְרֵיָּה אונ יוֹסֵף דִּי אֶלְעָה אֶבְרָם גִּיבּוֹמְעָן הִיִּדְעִישְׁע וַיִּיבְקְעֵר : (מג) מִבְּנֵי נָבוּ דִי

תם ונשלם

